

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

YALAN TANIKLIK SUÇU

Hasan Hüseyin TAŞKIN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Hasan SINAR

İstanbul, 2025

YALAN TANIKLIK SUÇU

Hasan Hüseyin TAŞKIN

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2025

Hasan Hüseyin TAŞKIN tarafından hazırlanmış ve 21/04/2025 tarihinde sunulmuş “YALAN TANIKLIK SUÇU” başlıklı tez Kamu Hukuku Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy çokluğu** ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan SINAR
Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Hasan SINAR	Kamu Hukuku Bölümü, Altınbaş Üniversitesi	_____
Dr. Öğr. Üyesi Yeşim YILMAZ	Kamu Hukuku Bölümü, Altınbaş Üniversitesi	_____
Prof. Dr. Murat Volkan DÜLGER	Kamu Hukuku Bölümü, İstanbul Aydın Üniversitesi	_____

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Hasan Hüseyin TAŞKIN

İmzası

XXXXXX

İTHAF

Dedem Hasan Hüseyin TAŞKIN'a...

ÖNSÖZ

Çalışmaya başlamadan önce ve çalışmanın her aşamasında desteğini benden esirgemeyen değerli bilgisi ile bana yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hasan SINAR'a, çalışma konumu seçmemde ve bu yolda yürümeme çalışma süresince bıkmadan, usanmadan emek veren, tecrübelerinden mutlulukla yararlandığım, kişiliğine hayran olduğum Sayın Dr. Öğr. Üyesi Batuhan AKTAŞ'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisansa ilk başladığım andan beri bana abilik, kardeşlik, dostluk yapan tanımdan büyük mutluluk duyduğum değerli can arkadaşlarım Mustafa SARIGÜL, Orhan ÖZEKİNCİ ve Abdullah YÜKSEL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışma sürecinde beni her seferinde bıkmadan motive eden, arayıp saatlerce başını şişirdiğim, yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli kuzenim Dr. İbrahim Halil ŞAHİN'e bana verdiği emeklerinden ötürü teşekkürü borç bilirim.

Bu çalışmamı ithaf ettiğim adaşım olan Dedem Hasan Hüseyin TAŞKIN'a ve Ninem Hatice TAŞKIN'a eğitim-öğretim hayatıma ilk başladığım günden bugüne kadar üzerimde olan emeklerinden, sevgilerinden ve dualarından dolayı yürekten sonsuz kez teşekkür ederim. Hep var olmaları dileğiyle.

Bu süreçte verdikleri destek ve güven ile maddi manevi benim ve eşimin yanında olan, dualarını esirgemeyen Kayınbabam Müslüm AK'a ve Kayınvalidem Esme AK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Varını yoğunu her şeyini bana ve kardeşlerime veren göz bebekleri olduğum en büyük destekçilerim değerli Annem Nimet TAŞKIN ve Babam Mehmet Metin TAŞKIN'a maddi manevi imtina etmeden benimle yol yürüyüp benimle oturup kalktıkları için, iyi ki annem ve babam oldukları için en kıymetli teşekkürü ederim. Gölgelerinizin daim olması dileğiyle.

Beni abileri olduğum için her daim gururlandıran dünyanın en iyi kardeşleri Hatice TAŞKIN, Nisa Işıl TAŞKIN ve Fatma Betül TAŞKIN'a bu süreçte de beni yalnız bırakmadıkları için teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın anlamı olan, evlendiğimiz ilk günden beri hoşgörüsünü, yardımını, güler yüzünü ve özellikle tez çalışma süresince sabrını bir an olsun eksik etmeyen, her türlü desteği sağlayan Canım Eşim Çağla Dicle TAŞKIN’a hayatımda olduğu ve beni çok sevip benimle her koşulda el ele yol yürüdüğü için en büyük teşekkürü yüreğimden ederim. İyi ki varsın.

ÖZET

YALAN TANIKLIK SUÇU

TAŞKIN, Hasan Hüseyin

Yüksek Lisans, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Prof. Dr. Hasan SINAR

Tarih: 04/2025

Sayfa: 125

Muhakemenin en eski delillerinden olan tanık delilinin güvenilirliğini sağlamakla birlikte, adaletin kusursuz olarak adliyeğe güven içinde tecelli etmesi amacıyla caydırıcı güç olarak düzenlenen yalan tanıklık suçu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 272'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin yanı sıra 273'üncü maddede suçun şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepleri, 274'üncü maddesinde ise etkin pişmanlık halleri düzenlenmiştir.

Suçun vücut bulabilmesi için tanığın beyanının hükme etki edip etmemesinin ve tanığın yemin vermiş olup olmaması bir önemi bulunmamaktadır. Ancak suçun temel şeklinin oluşması için tanığın beyanını hukuka aykırı olan bir eylem nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinleme yetkisine haiz kişi veya kurul önünde vermiş olması gerekmektedir. Suç, tanık sıfatına haiz kişilerin bizzat işleyebileceği bir suç olduğundan dolayı özgü suçlardandır.

Anahtar Kelimeler: Delil, Tanık, Tanık Beyanı, Gerçeğe Aykırı Beyan, Yalan Tanıklık Suçu.

ABSTRACT

CRIME OF PERJURY

TASKIN, Hasan Huseyin

M.A., Department of Public Law, Altınbaş University

Supervisor: Prof. Dr. Hasan SINAR

Date: 04/2025

Pages: 125

The crime of perjury, which is regulated as a deterrent force in order to ensure the reliability of witness evidence, which is one of the oldest evidence of the trial, and to ensure that justice is delivered safely to the courthouse, is regulated in Article 272 of the Turkish Penal Code No. 5237. In addition to this regulation, Article 273 regulates the reasons for the crime that require personal impunity or reduced punishment, and Article 274 regulates the situations of effective regret.

In order for the offence to occur, it does not matter whether the statement of the witness affects the judgement or not and whether the witness has given an oath or not. However, in order for the basic form of the offence to occur, the witness must have given his/her statement in front of the person or committee authorised to hear witnesses within the scope of an investigation initiated due to an unlawful act. The offence is one of the specific offences since it is an offence that can be committed by persons who have the title of witness.

Keywords: Evidence, Witness, Witness Statement, Untruthful Statement, False Witness Crime.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAM, TARİHSEL GELİŞİM VE MUKAYESELİ HUKUKTA YALAN TANIKLIK.....	4
2.1 TANIK KAVRAMI, HAK – ÖDEVLERİ VE TANIĞIN MUHAKEMEDEKİ YERİ	4
2.1.1 Kavram	4
2.1.2 Tanık Olabilecek Kişiler.....	6
2.1.2.1 Ceza Muhakemesi taraflarının tanıklığı	7
2.1.2.2 Hukuk Muhakemesi taraflarının tanıklığı	10
2.1.2.3 Tanık dinlemeye yetkili makam	10
2.1.3 Tanığın Hak ve Ödevleri	11
2.1.3.1 Tanığın hakları.....	11
2.1.3.2 Tanığın ödevleri.....	17
2.1.4 Tanığın Muhakemedeki Değeri	21
2.1.4.1 Delil kavramı	21
2.1.4.2 Tanığın delil değeri.....	23
2.2 TARİHSEL GELİŞİM.....	26
2.2.1 Yalan Tanıklık Suçunun Tarihsel Gelişimi	26
2.2.1.1 Roma hukukunda.....	26

2.2.1.2 Cermen hukukunda.....	28
2.2.1.3 Türk hukukunda.....	29
2.2.1.4 İslam hukukunda	35
2.3 MUKAYESELİ HUKUKTA YALAN TANIKLIK	37
2.3.1 Kıta Avrupası Hukukunda: Almanya Örneği	37
2.3.2 Anglo-Sakson Hukukunda: İngiltere Örneği.....	42
3. YALAN TANIKLIK SUÇU.....	48
3.1 GENEL OLARAK	48
3.1.1 Korunan Hukuki Değer	49
3.2 SUÇUN UNSURLARI.....	50
3.2.1 Suçun Maddi Unsurları.....	50
3.2.1.1 Fiil.....	50
3.2.1.2 Fail.....	73
3.2.1.3 Mağdur	75
3.2.1.4 Suçun konusu.....	76
3.2.1.5 Nitelikli hal	77
3.2.1.6 Netice sebebiyle ağırlaşmış hal	80
3.2.2 Suçun Manevi Unsuru	89
3.2.3 Hukuka Aykırılık Unsuru	91
3.2.4 Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller	92
3.3 SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ.....	96
3.3.1 Teşebbüs	96
3.3.2 İştirak	97
3.3.3 İçtima	98
3.4 YAPTIRIM.....	100

3.4.1 Şahsi Cezasızlık veya Cezanın Azaltılmasını Gerektiren Sebepler.....	101
3.4.2 Etkin Pişmanlık	102
3.5 ZAMANAŞIMI	103
4. SONUÇ	105
REFERANSLAR	109

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
a.g.m	:	Adı Geçen Makale
a.g.t.	:	Adı Geçen Tez
AY	:	Anayasa
AYM	:	Anayasa Mahkemesi
b.	:	Bent
Bknz.	:	Bakınız
C	:	Cilt
CGK	:	Ceza Genel Kurulu
ÇİKAYAS	:	Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi
CMK	:	Ceza Muhakemesi Kanunu
E.	:	Esas
E.T.	:	Erişim Tarihi
ETCK	:	Mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu
f.	:	Fıkra
HMK	:	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İYUK	:	İdari Yargılama Usul Kanunu
K.	:	Karar
KYOK	:	Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar
m.	:	Madde
M.Ö.	:	Milattan Önce
MvDKGYHK	:	Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun

RG	:	Resmî Gazete
s.	:	Sayfa
TCK	:	Türk Ceza Kanunu
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TKK	:	Tanık Koruma Kanunu
vd.	:	Ve Devamı
VDA	:	Ve Diğer Arkadaşları

1. GİRİŞ

Her birey kendisine Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 36. maddesinde tanınmış olan "hak arama hürriyetini" kullanmakta özgürdür. Hakkını arayan hakkını ararken başvurduğu mahkemeye haksızlığa uğradığını iddia ve ispat ederek anayasanın vermiş olduğu güvenceyle hakkına kavuşur. Hakkını arayana iddia da bulunma ve bu iddiasını ispat etme hakkı veren mezkûr anayasa maddesi haksızlık ettiği iddia olunan kişiye de savunma hakkı verir ve bu sayede iddiaları defederek yeni bir haksızlığın doğmasını önler. Taraflara bu hakların verilmiş olması aynı maddenin bireylere tanımış olduğu "Adil Yargılanma Hakkı" ve Kanun Önünde Eşit Olmadan" gelir.

Tanık delili muhakemelerin en eski delillerinden bir tanesidir. Yüzyıllardır insanoğlu bu delile muhtaçtır. Çünkü bu delil geçmişten geldiği tartışmasız bir olgudur. Muhakeme esnasında olayı, muhakemenin taraflarının anlatımı dışında yani başka bir ağızla canlandırmayı ve bu canlandırmayla kararı verecek kişiye taşları yerine koydurmayı başaran en önemli delillerden bir tanesidir. Hele de kamera gibi görüntü ve ses kaydedici cihazların olmadığı bir dönemi, sanayileşmemiş bir toplumu düşünürsek doğru bir tanık beyanının değerinin ne kadar önemli olduğunun farkına varabiliriz.

Ancak tanık delili bahsettiğimiz üzere böyle değerli bir delil iken gel gelelim ki kimi zaman beyanların şaşmasıyla baş aşağıya gelebilmektedir. Bu durumda aynı şekilde yüzyıllardır böyledir. Bu sebeple tanık delilinin güvenilirliği sağlandığı takdirde önemli bir delil olacağı söylenebilir. Aksi takdirde istenmeyen ancak vazgeçilemeyen bir hal alır ki böyle bir durumda toplumun aklında her zaman "acaba" sorusu kalır.

İşte bu "acaba" sorusunu akıllara getirmemek için toplumlarda gerçeğe aykırı tanıklık yapılması ayıplanmış, kınanmış ve suç olarak düzenlenmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki toplumun inanç sistemlerince de yalan tanıklık günah yani dince de suç olarak sayılmıştır.

Hemen hemen her ülke tanıklığı düzenlediği gibi gerçeğe aykırı tanıklıkla mücadele etmek üzere yalan tanıklık suçunu da düzenlemiştir. Düzenlemelerin yapılmasının sebepleri arasında tanıkların menfaatlerini okşayana göre konuşmasının önlenmesi, tanık beyanının güvenilirliği artırarak toplumların muhakemeye ve muhakemenin delillerine olan güvenini korumak ve en önemlisi gerçeğe ulaşma gayesi sayılabilir.

Kanun koyucular tarafından her ne kadar kötü tanıkların gözü suç tipi düzenlenerek korkutulsa da bu korkutmadan kendini bilen ve sapmaya eğimli tanıklarında etkilenmemeleri için tanıklara hak ve ayrıcalıklar tanınmıştır. Örneğin Türk hukukuna göre Türk Ceza Kanunu'nun 6'ncı maddesi gereğince tanık kamu görevlisi olarak sayılmaktadır. Ayrıca bu hak ve ayrıcalıklara çekinme hakkı, nezaketle muamele görme hakkı, korunma hakkı, haklarını öğrenme hakkı ve tazminat ile masraflarını talep etme hakları sayılabilir.

Ancak belirtmek gerekir ki kanun koyucu tanığa bu kadar hak tanıırken tanığında bazı yükümlülüklerini yerine getirmesini istemektedir. Bu yükümlülüklere ise davete icabet etme, doğruyu söyleme, yeminde ve beyanda bulunma yükümlülüğü örnek olarak sayılabilir.

Hak arayan haksızlığa uğradığını, haksızlık ettiği iddia olunan kişi ise eyleminin hukuka uygun olduğunu veya mevcut bir eyleminin olmadığını hukuka uygun delil yani diğer adıyla yasadık olmayan deliller ile ispat eder. Hukuka uygun deliller ile ispatın değerkendirilmesi ise Türk hukukunda Ceza Muhakemesi yargılaması ile Hukuk Muhakemesi yargılamasında birbirinden farklıdır. Farklı olmasının sebebi ise Hukuk Muhakemesi ile yapılan yargılamada ispatın şekli olması yeterli iken Ceza Muhakemesi ile yapılan yargılamada ispatın maddi gerçeğı göstermesi gerektiğidir.

Hukuka uygun delillerden biri ise olayın tanığından gerekli koşullar sağlanarak olay hakkında alınan bilgidir. Olayın tarafı olmayan ancak olaya ilişkin bizzat görgüsü olan kişiye “Tanık” denir. Yukarıda bahsettiğimiz üzere “tanık” yani halk diliyle “şahit” delili ilk çağlardan bu yana gerçeğın ortaya çıkması amacıyla hukuk sistemlerinde ve dinlerde kullanılan, gelişerek değışen bir ispat aracıdır. Ancak ispata yönelik bu araç olay hakkında görgüsü olmamasına rağmen tanıklık yapan veya olsa bile doğruyu söylemeyen kötü niyetli kişiler tarafından suistimal edilebilmektedir.

Türk hukukunda bu suistimali önleyerek adaletin tam tesisini ve anayasanın verdiği güvenceyi sağlamak amacıyla kanun koyucu bu kötü niyetli kişilere yalan tanıklık yapmaları halinde uygulanacak müeyyideleri, şahsi cezasızlık sebepleri ve cezanın azaltılmasını gerektiren sebepleri ve etkin pişmanlık hallerini 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “Özel Hükümler” başlıklı ikinci kitabının “Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” başlıklı dördüncü kısmının “Adliyeye Karşı Suçlar” başlıklı ikinci bölümünde; sırasıyla 272., 273. ve 274. maddelerde düzenlenmiştir.

Yalan tanıklık suçu hakkında olan tezimiz iki bölümden oluşmaktadır. Tezimizin birinci bölümünde Ceza ve Hukuk Muhakemelerinde ispat aracı olarak tanık bağlamında Tanık Kavramı, Tanığın Sahip Olduğu Haklar ve Tanığın Ödevleri, Tanığın Muhakemelerdeki Yeri ve Yalan Tanıklığın Tarihsel Gelişimi ile Mukayeseli Hukukta Yalan Tanıklık hakkında bilgiler verilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünde ise suç tipiyle Korunan Hukuki Yarar, Suçun Unsurları, Suçun Özel Görünüş Şekilleri, Suçun Yaptırımı ve Suçun Zamanaşımı incelenmeye çalışılmıştır.

Sözü edilen başlıkların irdelenmesiyle tezimizin ikinci bölümünden sonra sonuç bölümü oluşturularak suç tipi hakkında değerlendirme ve kanaate yer verilmiştir.

2. KAVRAM, TARİHSEL GELİŞİM VE MUKAYESELİ HUKUKTA YALAN TANIKLIK

2.1 TANIK KAVRAMI, HAK – ÖDEVLERİ VE TANIĞIN MUHAKEMEDEKİ YERİ

2.1.1 Kavram

Tanık kelimesi eski Türkçe de bulunan “Tanuk” kelimesinden günümüze gelmiştir¹. Zamanla bu kelime evrilerek Türkiye Türkçesinde “Danık” halini, daha sonra ise günümüzde kullanılan “Tanık” halini almıştır². Tanık kelimesinin kelime anlamı sözlükte “gördüğünü ve bildiğini anlatan kimse” ve “duruşmada bilgisine ve görgüsüne başvurulacak kimse” olarak açıklanmıştır³.

Tanık kelimesinin eş anlamlısı ise müşahade, şahadet, muayene, açıklamak, bilmek, kesin haber, beyan etmek ve gördüğü şeyi haber verme anlamlarına gelen Arapçadan dilimize geçmiş “şahit” kelimesidir⁴.

Diğer yandan Türk usul kanunlarında tanığın tanımına yer verilmemişse de hukuk literatürüne baktığımızda tanık; “olayın tarafı olmamak şartıyla olay hakkında beş duyu organından en az biriyle doğrudan veya dolaylı olarak bilgi edinen ve edindiği bu bilgileri de dinlemeye yetkili olan makama ileten kişiye” denmektedir⁵.

Tanık duyu organlarına dayalı olarak olay hakkında doğrudan veya dolaylı olarak edindiği bilgileri dinlemeye yetkili makama ileterek dinleyen makamın olayı zihninde canlandırmasına yardımcı olur⁶. Bu durum bir ressamın boş bir tuvale duyduğu her önemli

¹ Akçataş, Ahmet, “Karahanlı’ca İlk Kuran Tercümesi Sözlüğünün Söz Denizinde Bir Gezi”, Turkish Studies, Cilt:4/4, 2009, s. 22.

² Nişanyan Sözlük, <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/tan%C4%B1k> (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

³ TDK Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.: 24.01.2024).

⁴ Çolak, Mücahit, “İslam Muhakeme Hukukunda Şahitlik ve Hükümleri”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, IX-II: 85-104, 2016, s. 86.

⁵ Bıçak, Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 271; Centel, Nur / Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2022, s. 279; Ayrıca Bknz: Anayasa Mahkemesi 26/10/2022 tarihinde E.2022/75 numaralı kararı, “Mağdurun Tanık Olarak Dinlenmesi Hâlinde Tanıklığa İlişkin Hükümlerin Uygulanacağını Öngören Kuralın Anayasa’ya Aykırı Olmadığı”, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/norm-denetimi-basin-duyurulari/magdurun-tanik-olarak-dinlenmesi-h%C3%A2linde-tanikliga-iliskin-hukumlerin-uygulanacagini-ongoren-kuralin-anayasa-ya-aykiri-olmadigi/> (E.T.: 24.01.2024).

⁶ Evrigen, Selen, “Yalan Tanıklık Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 272)”, International Academic Social Resources, Cilt: 8, Sayı: 55, 2023, s. 4216.

kelimeyle birlikte bir fırça darbesi vurmasına benzer; ancak bu fırça darbeleri bazen resmi tamamlar, bazen ise resmin bir kısmını bitirir⁷.

Tanığı dinlemeye yetkili kişinin tanığı dinledikten sonra üzerinde tanığın beyanlarının güvenilir olmadığı şeklinde kanaat oluşursa tanık dinlemeye sebebiyet veren olayın sonucuna varılırken tanık beyanları sonuca esas alınmayabilir veyahut kısmi olarak alınabilir⁸.

Tanıklık beş duyu organıyla edinilen bilgileri yetkili makama iletmek olduğundan ve duyu organlarıyla edinilen bilgileri iletmekte sadece insana mahsus bir özellik olduğundan tanık sadece gerçek kişi olabilir⁹.

Tanık bir muhakemenin öznesi olmayıp muhakemede üçüncü kişi konumunda olan kimsedir¹⁰. Her ne kadar CMK madde 50 uyarınca diğer şeriklerin eylemleri bakımından dinlenecek şüpheli, sanık veya hükümlüler ile CMK madde 236/1 uyarınca mağdur yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanarak tanık olarak dinlenilebilse de ve hatta sözü edilen kanunda da bu özneler tanık olarak anılmasına rağmen literatürde muhakemenin öznesi olduklarından bu kişiler tanık olarak kabul edilmemektedir¹¹.

Literatürde tanık hakkındaki görüşler ikiye ayrılmıştır. Bir görüş tanığın delil olduğunu savunurken diğer görüş tanığın delil değil sadece delil kaynağı olduğunu, asıl delilin ise tanığın beyanı olduğunu söylemektedir¹².

Tanık adaletin gözü ve kulağı olduğundan muhakeme için vazgeçilmeyecek şekilde önemlidir¹³. Tanığın tanıklık yapmasıyla kamusal bir faaliyet yerine getirilmiş olacağından tanık TCK madde 6/1-c uyarınca kamu görevlisi olarak kabul edilmektedir¹⁴. Bu kapsamla

⁷ Değirmenci, Olgun, “Ceza Muhakemesinde Tehlike İçinde Bulunan Tanığın Korunması”, TBB Dergisi, Sayı: 83, 2009, s. 78.

⁸ Kızıl, Muhammet, “Tanık İfadesi ve İnandırıcılık”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2, 2014, s. 399.

⁹ Değirmenci, Olgun, a.g.m., s. 76.

¹⁰ Şahin, Cumhur / Göktürk, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku: II, 11. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 585.

¹¹ Şahin, Cumhur / Göktürk, Neslihan, a.g.e., s. 34.

¹² Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoğlu, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 2010, s. 661.

¹³ Eğilmez, Namık Kemal, “Şahadet ve Şahidin Psikolojisi”, Ankara Barosu Dergisi, 1955/1, s. 399.

¹⁴ Okuyucu Ergün, Güneş, Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu, 1. Baskı, Ankara: Çakmak Yayınevi, 2008, s. 14-15.

anlaşılacağı üzere niteliğinden dolayı tanığın tanıklık yapması zorunludur¹⁵. Tanığın tanıklığı, dinleyecek olan yetkili makamın göndermiş olduğu tanıklığa davete ilişkin tebligatı tebliğ almasıyla başlar¹⁶.

Tanık olarak dinlenebilecek kişiler için ehliyet koşulu aranmamaktadır. Tanığın olay hakkında bilgisi ve gerçek kişi olması yeterlidir¹⁷. Tanığın yaş küçüklüğüne, kısıtlılığına veya akıl hastası olup olmamasına bakılmaz¹⁸. Neticeden dinlenecek tanıkta temyiz gücünün varlığı da aranmaz¹⁹. Ancak, 15 yaşını doldurmamış çocuklar ile ayırt etme gücüne sahip olmadıkları için yeminin niteliğini ve önemini kavrayamayacak durumda olanlar yeminsiz olarak dinlenir (CMK madde 50 ve HMK madde 257).

Tanığın, taraflardan birinin yakını veya husumetlisi olup olmaması tanık olarak dinlenmesine engel teşkil etmez²⁰. Ancak her ne kadar tarafların yakını veya husumetlisinin tanık olarak dinlenmesinde bir engel yoksa da dinleyecek yetkili makam dinlediği tanıkların beyanlarını değerlendirirken bu hususları göz önünde bulundurur²¹. Bu hususta, tanığın tanık sıfatını kazanmasıyla, beyanına verilecek ispat değerinin birbirinden farklı durumlar olduğu unutulmamalıdır²².

Tanıklar, tanık olarak dinlenmeye yetkili bir makam önünde ifade verirken yalnızca olayla ilgili bildiklerini anlatırlar; olay hakkında kişisel değerlendirmelerde bulunamazlar²³.

2.1.2 Tanık Olabilecek Kişiler

Muhakeme sebebi dinlenilecek olayda muhakemenin tarafı olmamak koşuluyla herhangi bir yaş, ehliyet, engel, yakınlık, husumet ve akıl sağlığı gibi unsurlara bakılmaksızın olayı

¹⁵ Ertanhan, Mesut, Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005, s. 71-72.

¹⁶ Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri, 2.Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008, s. 233.

¹⁷ Çetin, Handan Pelin, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık”, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022, s. 23.

¹⁸ Özbek, Veli Özer / Kanbur, Mehmet Nihat / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar / Tepe, İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 605.

¹⁹ Özçelik, Büşra Selen / Hacıömeroğlu, Halise, “Aile Mahkemelerinde Tanıklık”, Ankara, 2012-2013, s. 4. <http://evici-adalet.hukukfelsefesi.org/wp-content/uploads/sites/4/2015/10/Aile-Mahkemelerinde-Tan%C4%B1kl%C4%B1k.pdf> (E.T.: 24.01.2024).

²⁰ İnce Tunçer, Asuman, Yalan Tanıklık Suçu, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020, s. 25.

²¹ Görgün, Şanal / Börü, Levent / Toraman, Barış / Kodakoğlu, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017, s. 541.

²² Ünver, Yener / Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2023, s. 365.

²³ Evirgen, Selen, a.g.m., s. 4216.

algılayıp ve algıladığı olay hakkındaki bilgisini aktarabilen her gerçek kişi tanık olarak dinlenebilir²⁴. Tanık olarak dinlenebilecek kişi sayısının bu kadar geniş olmasının sebebi ise tanığın bilgisinin geçmişten gelmesi sebebiyle yerine başkasının koyulamamasıdır²⁵.

Tanık olabilecek kişilerde dinlenecek olayda muhakemenin tarafı olmama koşulu arandığından bu taraf olmama hususunu anlayabilmek için ceza ve hukuk muhakemelerinde muhakemenin tarafı olan kişileri irdelemek gerekir.

2.1.2.1 Ceza Muhakemesi taraflarının tanıklığı

Genel Olarak

Ceza muhakemesinde dinlenecek olayda muhakemenin taraflarını anlamak için süjelere bakmak gerekir. Süje, ceza muhakemesi boyunca bağımsız olarak tek başına işlem yapabilen, talepte bulunabilen yani işlemleriyle muhakemeyi hareket halinde tutabilen kişilere denir²⁶.

"Ceza muhakemesindeki süjeler, 'makam itibarıyla süjelik' ve 'şahıs itibarıyla süjelik' olmak üzere ikiye ayrılır. Eğer muhakemedeki bir süjenin hak ve yükümlülükleri, uyumsuzlukla kişisel bir bağ kurulmadan belirlenmişse bu durum 'makam itibarıyla süjelik'; kişisel bir bağ kurularak belirlenmişse 'şahıs itibarıyla süjelik' olarak değerlendirilir²⁷.

Ceza muhakemesinde makam itibarıyla süjelik; iddia makamı olarak Cumhuriyet savcısını, kovuşturma makamı olarak hâkimi veya mahkeme heyetini, savunma makamı olarak müdafî ve muhakemeye müdahil olan katılan ile katılan vekilini kapsar²⁸.

Şahıs itibarıyla süjeliği ise “suçtan yakınan” ve “suç işlediği iddia olunan” kişi oluşturur. Suçtan yakınanan anlaşılması gereken sıfat “şikayetçi, mağdur, müşteki veya katılan”; suç

²⁴ Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Vda, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2021, s. 301.

²⁵ Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2012, s. 645.

²⁶ Karakehya, Hakan / Arabacı, Murat, “Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4), 2016, s. 2060.

²⁷ Koç, Ziya, Ceza Muhakemesinde Katılan, 1. Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2011, s. 20-21.

²⁸ Tamer Aslan, Şükran, “Yalan Tanıklık Suçu”, Ankara Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Ceza ve Ceza Usul Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012, s. 8.

işlediği iddia olunandan anlaşılması gereken sıfatı ise aşamasına göre “şüpheli” veya “sanık” oluşturur²⁹.

Her ne kadar makam itibariyle ve şahıs itibariyle süjeler olayda muhakemenin tarafı olduğundan tanık olarak dinlenemeyecek kişilerden oluşsa da bu durumun istisnaları vardır.

Makam itibariyle süjeler yönünden istisnalar

Hâkim, Cumhuriyet Savcısı ve Müdafî veya Vekil Yönünden

Tanıklık makamı en başından bu yana bahsettiğimiz üzere geçmişten kazanılmış ve sonradan başkasına devredilemez oluşundan üstün bir makamdır. Bu üstünlük ve muhakemelerde kullanılacak delillerin sınırlı oluşu sebebiyle Hâkim, Cumhuriyet Savcısı ve Müdafilik veya Vekilliğe göre tanıklık makamı daha ağır basmaktadır. Bu sebeple eğer olaya tanık olan Hâkim veya Cumhuriyet Savcısının yerine başka bir Hâkim veya Cumhuriyet Savcısı görevlendirilebilme olanağı var ise tanık olarak dinlenmeleri gerekir³⁰. Hâkim veya Cumhuriyet Savcısı olan kişiler görevlendirilmeden önce eğer olay hakkında dinlenmişler ise daha sonra olay ile ilgili muhakemede görev yapamazlar³¹.

Müdafî veya vekil ise görevleri nedeniyle öğrendikleri hususlar hakkında tanıklık yapamaz (Avukatlık Kanunu 36’ncı madde 1 ve 2’nci fıkralar). Görevleri nedeniyle öğrendiği bilgiler dışında ise tanık olarak dinlenilmelerinde yasal bir engel yoktur. Ancak kanun koyucu güven ilişkisinin korunması sebebiyle müdafîye ilgilinin rızasının varlığı veya yokluğuna bakılmaksızın tanıklıktan çekinme hakkı tanımıştır (CMK 46’ncı madde 1’inci fıkra (a) bendi ve 2’nci fıkra).

Katılan yönünden

Katılan hem makam itibariyle hem de şahıs itibariyle süjedir³². Katılanın kim olduğunu anlayabilmek için öncelikle şikayetçi, mağdur ve müştekinin kim olduğuna bakılması

²⁹ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 9-10.

³⁰ Feyzioğlu, Metin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, 1. Baskı, Ankara: US-A Yayıncılık, 1996, s. 56-65.

³¹ Birtok, Fatih, Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s. 152. *Hâkimin davaya bakamayacağı hal Ceza Muhakemesi Kanunu Beşinci Bölüm 22. Madde 1. Fıkra (h) Bendinde düzenlenmişken, Cumhuriyet Savcısının tanık olarak dinlenmesi halinde davada görev yapamayacağı hususu kanunda düzenlenmemiştir. Ancak doktrindeki görüş Cumhuriyet Savcısının da tanık olarak dinlenmesi halinde hâkim gibi görev yapamayacağı yönündedir.*

³² Akdeniz, Tugay, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanı Delili”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s. 18.

gerekir. Şikayetçi ile müşteki aynı kişidir ve suçu şikâyet eden kişinin sıfatı olarak kullanılır. Mağdur ise suçtan zarar görene denir. Şikayetçi yani müştekinin aynı zamanda suçun mağduru olması aranmaz³³.

Şikayetçi, mağdur veya müşteki, kovuşturma aşamasında ilk derece mahkemesince karar verilene kadar şikayetçi olduklarını belirterek davaya katılma talebinde bulunurlarsa, 'katılan' sıfatını ve kanun yoluna başvurma hakkını kazanırlar³⁴. Şikayetçi, mağdur veya müştekinin anlatıldığı üzere “katılan” sıfatı kazanmasıyla davanın müdahili ve tarafı olacaklarından bu işlemten sonra tanık olarak dinlenemeyeceklerdir³⁵.

Şahıs itibariyle süjeler yönünden istisnalar

Şikayetçi, mağdur ve müşteki yönünden

Mağdurun beyanı muhakemeye konu olayı bizzat yaşayan olduğu için çok önemlidir³⁶. “Mağdur ve Şikayetçinin Dinlenmesi” başlıklı CMK m. 236’ya göre mağdur veya şikayetçi yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanarak tanık olarak dinlenebilirler. Fakat suçun mağdurunu tanık olarak dinleyen yetkili makam verilen beyanları değerlendirirken tanığın suçun mağduru olduğu gerçeğini değerlendirmesine ölçüt olarak almalıdır³⁷. Doktrindeki etkin görüşe göre mağdur veya şikayetçiye, tarafsız olamayacakları hasebiyle tanık sıfatı verilemez; mağdur veya şikayetçinin tanık sıfatıyla vereceği beyanlar şüpheli veya sanıktan başka bir taraf beyanı olacaktır³⁸.

Şüpheli ve sanık yönünden

Kişiyi, uyuşmazlık konusu olayla ilgili olarak suç isnadında bulunulduğu andan itibaren, bu olay kapsamında kendi eylemiyle ilgili olarak tanık sıfatıyla dinlenmesi mümkün değildir³⁹. Kişinin kendi eylemiyle ilgili söyleyecekleri yalnızca uyuşmazlığın taraf sıfatı olan şüpheli veya sanık sıfatıyla alınır⁴⁰. Ancak “Yemin Verilmeyen Tanıklar” başlıklı CMK m. 50/1-c

³³ Seçkin, Mehmet Beyhan, “Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikayetçinin Hakları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl:8, Sayı:15, Haziran 2020, s. 624.

³⁴ Koç, Ziya, a.g.e., s. 1-15.

³⁵ Badem, Semiyet, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2021, s. 293-294; Koç, Ziya, a.g.e., s. 20.

³⁶ Koç, Ziya, a.g.e., s. 209-210.

³⁷ Köse, Metin, “Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, Eskişehir, 2016, s. 181.

³⁸ Centel, Nur / Zafer, Hamide, a.g.e., s. 283.

³⁹ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 56 vd.

⁴⁰ Evirgen, Selen, a.g.m., s. 4217.

uyarınca şerikleri yani ortakları yönünden şüpheli, sanık veya hükümlülerin yeminsiz olarak tanıklık yapmalarında sakınca yoktur; şeriklerinin eylemi yönünden tanık sıfatıyla dinlenen şüpheli, sanık veya hükümlülere yemin hariç tanıklara ilişkin hükümler uygulanır. Yeminsiz olarak tanık sıfatıyla dinlenmelerinin sebebi ise taraf tutma ihtimallerine binaendir⁴¹. Dinleyen yetkili makamın, şerikler bakımından tanık olarak dinlediği şüpheli, sanık veya hükümlüye aleyhlerinde soru sorması durumunda bu kişiler aleyhe sorulan sorulara cevap vermekten çekinebilirler (CMK 48’inci m. 1’inci f.).

2.1.2.2 Hukuk Muhakemesi taraflarının tanıklığı

Hukuk Muhakemesinde muhakemeyi yapana “Hâkim”, muhakemeye konu davayı açan kişiye “Davacı”, hakkında dava açılan kişiye “Davalı”, davacı veya davalıyı vekaleten temsil eden kişiye ise “Vekil” denir.

Tanıklık, hâkim sıfatına göre ağır bastığından daha önce uyuşmazlık konusuyla alakalı dinlenmemiş olan olayın tanığı hâkimin yerine mümkün ise başka bir hâkim görevlendirilmelidir. Eğer hâkim daha önce uyuşmazlık konusuyla alakalı dinlenmişse bu bir ret sebebidir; böyle bir durumda taraflardan biri hâkimi reddedebilir veyahut hâkim kendiliğinden dosyadan bizzat çekilebilir (HMK 36’ncı m. 1. f. (c) b.).

Davacı ve davalı ise uyuşmazlığın muhakemedeki tarafları olduğundan tanık olarak dinlenemez (HMK 240’ıncı m. 1’inci f.). Tarafları temsil eden vekiller ise görevleri nedeniyle öğrendiği bilgiler haricinde tanıklık yapmalarında hukuki bir engel bulunmamaktadır⁴². Ancak vekillerin tanık olarak dinlenmelerine karar verildiğinde vekiller sır saklama yükümlülüğü kapsamında ilgilinin rızasının varlığı veya yokluğuna bakılmaksızın tanıklıktan çekinebilir (HMK 249’uncu m.).

2.1.2.3 Tanık dinlemeye yetkili makam

Tanık dinleme yetkisine haiz makam Ceza Muhakemesi yönünden soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı, Kovuşturma aşamasında mahkeme, naip hâkim ve istinabe olunan

⁴¹ Demirağ, Fahrettin, Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Yürürlük ve Uygulama Kanunu ile Yönetmelikler, Ankara: TBB Yayınları, 2007, s. 102.

⁴² Kuru, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt:3, 6. Baskı, İstanbul: Demir Yayınevi, 2001, s. 2574.

hakimdir⁴³; Hukuk Muhakemesi yönünden ise mahkeme, naip hâkim ve istinabe olunan hakimdir⁴⁴.

2.1.3 Tanığın Hak ve Ödevleri

Tanıklık müessesesi kamusal bir faaliyet olduğundan ve bu sebeple tanıkta kamu görevlisi sıfatına haiz olduğundan her kamu görevlisinin hak ve ödevleri olduğu gibi tanığında hak ve ödevleri vardır⁴⁵.

2.1.3.1 Tanığın hakları

Çekinme hakkı

Kanun koyucunun bazı tanıklara çekinme hakkı tanımasının amacı; tanığın ailesi ile yüklenen kamu görevi arasında bir ikilemde kalmasını önlemek, kişiyi kendi menfaatini korumak adına yalan söylemek zorunda bırakmamak ve böylece maddi gerçeğe ulaşma sürecinde etkin ve güvenilir delillere ulaşmayı sağlamaktır. Yani kanun koyucu bazı tanıklara vermiş olduğu bu hak ile gerçeğe aykırı ve zorlayıcı beyan yerine beyan almamayı tercih etmektedir⁴⁶. Aksi düşünüldüğü takdirde zaten kendi veya yakını aleyhine ya da sır saklama yükümlülüğüne sahip olan meslek erbabının işvereni aleyhine yapacağı tanıklıkta doğru beyanda bulunmaya zorlanması halinde beyanlardaki güvenilirliğin etkileneceği kuşkusuzdur⁴⁷. Zaten aksi bir düzenlemede Anayasamızın 38'inci maddesinin 5'inci fıkrasına aykırı olacaktır⁴⁸.

Tanığı dinleyecek yetkili makam dinlemeye başlamadan önce dinlenecek tanığa çekinme hakkının olduğunu bildirmek zorundadır (CMK 45'inci m. 3'üncü f. ve HMK 247'nci m. 2'nci f.). Eğer tanığa çekinme hakkının olduğu bildirilmemişse elde edilmiş olan delil hukuka aykırı delil olur⁴⁹. Tanık, ceza muhakemesinde dinlenmeden önce tanıklıktan

⁴³ Centel, Nur / Zafer, Hamide, a.g.e., s. 236.

⁴⁴ Boşça, Süleyman, "Medeni Usul Hukukunda İstinabe", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 15-16.

⁴⁵ Ölmez, Gökhan, "Yalan Tanıklık Suçu", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Ceza ve Ceza Usul Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s. 9.

⁴⁶ Erem, Faruk, Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, 10.Bası, Ankara: Adil Yayınları, 1997, s. 296 Aktaran: Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 16.

⁴⁷ Akbulut, İlhan, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık ve Tanıklıktan Çekinme", Türk İdare Dergisi, 413.sayı, 1996, s. 117.

⁴⁸ Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının m. 38/5: "Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz."

⁴⁹ Yargıtay CGK 12/11/2013 Tarihli, 2013/251 E., 2013/454 K. Sayılı Karar. "Yargılama aşamasında da CMK'nın 45. maddesi uyarınca tanıklıktan çekinme hakkı olduğu hatırlatılmadan beyanının alınması

çekinebileceği gibi dinlenildiği sırada da tanıklıktan çekinebilir (CMK 45’inci m. 3’üncü f.). Ancak dinlendikten sonra çekinemez.

Kimlerin çekinme hakkının olduğunu anlayabilmek için “Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinebilenler”, “Meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle çekinebilenler” ve “Devlet Sırrı Niteliğindeki Bilgilerle İlgili Tanıklıktan Çekinme ile Cumhurbaşkanının Tanıklıktan Çekinmesi” başlıklarına bakılması gerekir.

Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekenler

Hukuk muhakemesinde

Kanun koyucu tanıgın taraflardan birinin nişanlısı, evlilik bağı ortadan kalkmış olsa dahi eşi, kendisinin veya eşinin altsoy ve üstsoy, üçüncü derece de dâhil olmak üzere kan veya kendisini oluşturan evlilik bağı ortadan kalkmış olsa dahi kayın hısımları, koruyucu aile ve onların çocukları ile koruma altına alınan çocuğu olması veya taraflardan biriyle arasında evlatlık bağının bulunması durumunda tanığa tanıklıktan çekinme hakkı tanımıştır⁵⁰ (HMK 248’inci m. 1’inci f.).

Bu sayılan kişiler haricinde tanıgın beyanının kendisine veya kendisinin yukarıda sayılan kimselerinden birine doğrudan doğruya maddi bir zarar verecekse veya şeref veya itibarını ihlal edecek ya da ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına sebep olacaksa da tanığa tanıklıktan çekinme hakkı tanınmıştır⁵¹. Ayrıca meslek veya sanatına ait olan sırların ortaya çıkmasına sebebiyet verme durumu söz konusu olduğundan da tanıgın tanıklıktan çekinme hakkı olduğu düzenlenmiştir⁵² (HMK 250’nci m. 1’inci f.).

Ceza muhakemesinde

Kanun koyucu tanıgın, şüpheli veya sanıgın nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoy, üçüncü derece dahil kan veya

suretiyle usul kurallarına aykırı davranıldığı anlaşıldığından, yerel mahkeme hükmünün sair yönleri incelenmeksizin öncelikle belirlenen bu usuli nedenden dolayı bozulmasına karar verilmelidir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 10/02/2024).

⁵⁰ Çağlak Melez, Merve, “Medeni Usul Hukukunda Tanık”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, Kayseri, 2024, s. 125.

⁵¹ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 141.

⁵² Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 143.

ikinci derece dahil kayın hısımları ve arasında evlâtlık bağı bulunması durumunda tanığa tanıklıktan çekinme hakkı tanınmıştır⁵³ (CMK 45’inci m. 1’inci f.).

Tanığın yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmaması halinde kanunî temsilcisinin rızası aranır. Ancak kanunî temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez⁵⁴ (CMK 45’inci m. 2’nci f.).

Ayrıca tanık, kendisini veya kendisinin yukarıda sayılan kimselerinden birine ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir⁵⁵ (CMK 48’inci m. 1’inci f.).

Meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle çekinenler

Hukuk muhakemesinde

Hukuk Muhakemesinde tanık kanun gereği sır olarak korunması gereken bilgiler hakkında tanıklığına başvurulduğu takdirde tanıklıktan çekinebilir. Ancak sır sahibinin yetkili makamın dinlemek istediği sırra ilişkin izin vermesi durumundan tanık tanıklıktan çekinemez⁵⁶. Avukatlık Kanunu 36’ncı maddeye göre sır saklama yükümlülüğü altında bulunan avukatın tanıklığında ise bu durumun istisnası mevcuttur. Sırrın açıklanmasında sır sahibinin izni olsa dahi sır saklama yükümlülüğü altında bulunan avukat tanıklıktan çekinebilir. Tanık olan sır saklama yükümlülüğü altında bulunan avukatın tanıklıktan çekinip çekinmemesi kendisinin taktirindedir⁵⁷ (HMK 249’uncu m. 1’inci f.). Kanun koyucu kanunda meslekleri tek tek saymayıp meslek grubunu geniş tutmuş olsa da tanığın mesleği icrası gereği gizli bilgi paylaşılan kişilerden olması gerekmektedir⁵⁸.

Ceza muhakemesinde

Ceza Muhakemesinde tanık meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle öğrenmiş olduğu bilgiler dolayısıyla tanıklıktan çekinebilir. Ancak her meslek ve sürekli uğraş sahibi öğrenmiş olduğu bilgiler dolayısıyla tanıklıktan çekinemez. Tanıklıktan çekinebilecek meslek ve

⁵³ Sert, Şeyma, “Ceza Muhakemesi Hukukun Tanıklık”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2024, s. 126-132.

⁵⁴ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 133.

⁵⁵ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 44.

⁵⁶ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 133-135.

⁵⁷ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 105.

⁵⁸ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 134.

sürekli uğraş sahipleri avukatlar, stajyerler ve yardımcıları, sağlık mesleği mensubu kişiler ve mali işlerle görevlendirilmiş müşavirler ve noterlerdir⁵⁹ (CMK 46'ncı m. 1'inci f.). Bu tanıklıktan çekinme hakkının tanınmasının amacı bu mesleklere duyulan güvenin korunmasıdır. Çünkü bu mesleklerde iş sahibi ile meslek sahibi aralarındaki güven ilişkisine dayanarak birbirleriyle gizli kalması gereken bilgileri paylaşmaktadır⁶⁰.

Her ne kadar kanun koyucu meslek ve sürekli uğraş sahiplerine tanıklıktan çekinme hakkı tanımışsa da ilgililerin rızası halinde tanıklıktan çekinme haklarını kullanamazlar ve tanıklık yapmak zorundadırlar. Ancak bu durumun istinası olarak avukatlar veya stajyerleri veya yardımcıları ilgilinin tanıklık yapmalarına rızası olsa dahi tanıklıktan çekinebilme hakkına sahiplerdir⁶¹ (CMK 46'ncı m. 2'nci f.).

Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklıktan çekinme ile cumhurbaşkanının tanıklıktan çekinmesi

Ceza Muhakemesinde suça ait bilgiler devlet sırrı olarak hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarda mahkemeye karşı gizli tutulamaz⁶² (CMK 47'nci m. 1 ve 3'üncü f.). Tanığın hapis cezasının alt sınırı beş yıldan aşağıya olan suçlarda ise dinlenileceği olay ile ilgili devlet sırrı niteliğinde bilgiye sahip olması durumunda çekinme hakkı mevcuttur⁶³. Eğer dinlenilecek tanığın bilgileri devlet sırrı niteliğinde ise tanık zabıt kâtibi dahi olmaksızın sadece mahkeme veya heyet tarafından dinlenilir. Mahkeme veya heyet tanığı dinledikten sonra öğrendiği bilgilerin yalnızca suçu açıklığa kavuşturacak olanlarını tutanağa kaydeder⁶⁴ (CMK 47'nci m. 2'nci f.).

Hukuk Muhakemesinde ise devlet sırrı tabiri doğrudan yer almasa da kamu görevlilerinin sır saklama yükümlülüğü bulunması sebebiyle görevlerinden ayrılmış olsalar dahi sır sahibi makamın yazılı izni olmadan dinlenemezler⁶⁵ (HMK 242'nci m. 1'inci f.). Kamu görevlileri kamu kurumlarında görevlerini ifa ettiklerinden kanunda geçen söz konusu sırrın devlet sırrı olduğu açıktır.

⁵⁹ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 135.

⁶⁰ Ignor, Bertheau, Löwe-Rosenberg StPO § 53 kn. 1. Aktaran: Sert, Şeyma, a.g.t., s. 135.

⁶¹ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 136.

⁶² Sert, Şeyma, a.g.t., s. 156.

⁶³ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 157.

⁶⁴ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 155.

⁶⁵ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 111.

Cumhurbaşkanının tanık olarak dinlenip dinlenmemesi de kendi takdirine aittir. İsterse tanıklıktan çekinebilir. Tanıklık yapmayı istemesi durumunda beyanı konutunda alınabilir veyahut mahkemeye tanıklığa ilişkin beyanları yazılı olarak mahkemeye gönderebilir⁶⁶ (CMK 43'üncü m. 4'üncü f.).

Tazminat ve masraf talep etme hakkı

Dinlemeye yetkili makam tarafından çağrılmış olan tanığa maddi kaygıya düşmemesi ve etkin bir şekilde tanıklık görevini yerine getirmesi için her yıl Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tutara göre kaybettiği zaman ile orantılı vergi, resim ve harçtan muaf olan bir ücret ödenir. Tanık eğer tanıklık görevini yerine getirmek için seyahat etmek durumunda kalmışsa yol giderleri ve çağrıldığı yerdeki konaklama ile beslenme giderleri de ödenir⁶⁷ (CMK 61'inci m. 1 ve 2'nci f. ve HMK 265'inci m. 1 ve 2'nci f.). Ancak muhakeme kanunlarındaki hususla ilgili olan maddelerde “tarafından çağrılan tanığa” ibaresi yer aldığından taraflarca hazır edilmiş tanıklara tazminat ve yapmış olduğu masraflar ödenmez.

Korunma hakkı

Tanıklık yerine getirilmesi gereken bir kamu görevi olması sebebiyle bazı suçlar için dinlenecek tanıkların bu görevi hakkıyla kimseden korkmadan veya çekinmeden doğru ve tam beyan vererek yapabilmeleri için tanığın kendisinin, yakınının ve mal varlığının güvenliklerinin sağlanması mecburidir⁶⁸. Bunun sebebi, örgüt veya terör suçları gibi suç tiplerinde potansiyel tehlikenin yüksek olması ve bu nedenle tanıkların tanıklık yapmaktan ya da tam ve doğru beyan vermekten korkarak kaçınmalarıdır⁶⁹.

Tanığın tanıklık yapması halinde kendisinin veya yakınlarının veya mal varlığının ciddi bir tehlike altına gireceği hususunda bir emare ile korunmalarının zorunlu olduğunun anlaşılması durumunda koruma altına alınmaları gerekmektedir (Tanık Koruma Kanunu

⁶⁶ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 119.

⁶⁷ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 114-115.

⁶⁸ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 117-118; Sert, Şeyma, a.g.t., s. 227.

⁶⁹ TBMM, 23. Dönem, 2. Yasama Yılı, 34. Sıra, 27.09.2007, “Tanık Koruma Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Genel Gerekçe”, s.7. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss34.pdf> (E.T.:15.02.2024)

4'üncü m. 2'nci f.). Tanığın korunmasını sağlama sorumluluğu tanığı dinleyecek yetkili makama aittir⁷⁰ (TKK'nun 6'ncı m. 1'inci f.).

Tanığın yakını olarak koruma tedbiri kapsamına alınma hakkı olan kişilerden tanığın nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoy, ikinci derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları ve evlatlık bağı bulunanlar ile yakın ilişki içerisinde olduğu kişiler anlaşılır⁷¹. Ayrıca CMK'nın 236'ncı maddesine göre tanık olarak dinlenen suç mağdurları da koruma tedbiri uygulanabilecek kişiler kapsamındadır⁷² (TKK'nun 4'üncü m. 1'inci f. (a) ve (b) b.).

Tanığın korunması CMK ve TKK'da düzenlemiştir. Ayrıca ek olarak bu hususta TKK'nun 5, 8, 10, 18 ve 25 inci maddelerine dayanılarak “Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” hazırlanmıştır.

Tanığın korunma hakkı sadece Ceza Muhakemesinde dinlenen bazı tanıklara tanınmıştır. Bunlar TCK'da ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ve kanunun suç olarak öngördüğü eylemleri yapmak amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarda dinlenecek olan tanıklardır⁷³ (TKK 3'üncü m. 1'inci f. (a) ve (b) b.). Yani bu hak her tanığa verilmemektedir. Hukuk Muhakemesinde ise tanığın korunmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır⁷⁴.

Nezakete muamele görme hakkı

Vekiller dahil taraflar tanığa nezaket göstermek zorundadır. Hukuk Muhakemesi Kanununda bu hususta 262'nci maddede “Yasak davranışlar” başlıklı özel bir düzenleme⁷⁵ var ise de Ceza Muhakemesinde buna ilişkin özel bir düzenleme yoktur. Ancak Ceza Muhakemesinde CMK 203-204-205'inci maddelere dayanarak duruşma düzenini sağlayan Hâkim veya

⁷⁰ Balo, Yusuf Solmaz, “Ceza Muhakemesinde Tanık Koruma”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya, 2009, s. 278-280.

⁷¹ Balo, Yusuf Solmaz, a.g.t., s. 269-270.

⁷² Balo, Yusuf Solmaz, a.g.t., s. 265.

⁷³ Balo, Yusuf Solmaz, a.g.t., s. 286.

⁷⁴ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 120.

⁷⁵ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 121.

başkan nezaket sınırını aşan tarafların tanıklara karşı nezaketle davranmasını sağlayabilir⁷⁶. Tarafların tanığın sözünü yarıda kesmeleri, söz yahut hareketle onu övmeleri veya tahkir etmeleri durumunda hakim tarafları öncelikle uyarır⁷⁷ (HMK 262’nci m. 1’inci f.); eğer davranışından dolayı uyarılmış olan taraflar aynı davranışa devam ederlerse; vekilin davranışına devam etmesi halinde eylem disiplin ya da adlî suç teşkil eder nitelikte ise, duruşma salonundaki kişilerin kimlik ve adres bilgileri eklenerek olay tutanağı geçirilir ve duruşma ertelenerek mahkemece vekil aleyhinde yasal işlem yapılmak üzere vekilin kayıtlı olduğu baroya ve gerekiyorsa Cumhuriyet başsavcılığına bildirimde bulunulur; tarafların uyarıldıkları davranışlarına devam etmesi durumunda ise vekili yok ise kendisini vekil ile temsil ettirmesine karar verilip, hemen duruşma salonundan dışarıya çıkartılması sağlanır, eğer hala mahkeme huzurunda uygunsuz bir söz söylemeye ya da davranışta bulunmaya devam ederse yakalanarak hakkında dört güne kadar disiplin hapsi uygulanır. Uygunsuz söz ya da davranış, ayrıca suç oluşturuyor ise tutulacak tutanak ile Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir ve gerekiyorsa fiili işleyen tutuklanmasına da karar verilir⁷⁸ (CMK 203, 204 ve 205’inci m. ve HMK 79’uncu m. 1 ve 2’nci f. ile 151’inci m. 1, 2 ve 3’üncü f.).

Haklarını öğrenme hakkı

Tanık dinlemeye yetkili makam dinleyeceği tanığa haklarını dinlemeye başlamadan önce hatırlatması gerekir⁷⁹. Özellikle tanığa çekinme hakkının olduğunun bildirilmesi önem arz eder. Ceza ve Hukuk Muhakeme kanunlarında da tanığın bu hakkının bildirilmesi gerektiği özellikle belirtilmiştir. Çekinme hakkı olan tanığa çekinme hakkının olduğunun bildirilmemesi durumunda alınan beyanlar hukuka aykırı şekilde elde edilmiş delil niteliğinde olacağından hükme esas alınamayacaktır⁸⁰.

2.1.3.2 Tanığın ödevleri

Davete icabet etme mecburiyeti

Tanıklar tanık dinlemeye yetkili makam tarafından düzenlenen çağrı kâğıdı ile bilgilerine başvurulmak üzere davet edilirler. Gönderilen çağrı kâğıdında davete katılmamanın

⁷⁶ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 204.

⁷⁷ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 121; Sert, Şeyma, a.g.t., s. 204.

⁷⁸ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 259-260.

⁷⁹ Aydın, Şeyma, Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272), 1. Baskı, Ankara: Onikilevha Yayınevi, 2024, s. 41.

⁸⁰ Şen, Ersan / Serdar, Cem, “Ceza Muhakemesinde Tanık Dinlenirken Uyulması Gereken Usul Kuralları”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 18, Sayı:197, Ocak 2023, s. 165.

sonuçları bildirilir. Çağrı kâğıdı harici bu davet telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarıyla da yapılabilir. Ancak çağrı kâğıdı harici diğer iletişim araçlarıyla yapılan davette çağrı kâğıdına bağlanan sonuçlar uygulanmaz. Ayrıca tutuklu işlerde tanıklar için dinleyecek makam tarafından zorla getirilme kararı verilebilir. Böyle bir durumda dinlemeye yetkili makam tarafından hükmedilen karar yazısında tanığın neden zorla getirildiği belirtilir⁸¹ (CMK 43'üncü madde 1 ve 2'nci fıkralar ve HMK 243'üncü madde 1 ve 3'üncü fıkralar ile 244'üncü madde 1'inci f. (d) b.).

Tanık dinlemeye yetkili makamın bilgisine başvurmak için çağrı kâğıdı ile davet etmiş olduğu tanık çekinme hakkı olsa dahi davete icabet etmekle yükümlüdür⁸². Tanığın mazeretsiz olarak davete icabet etmediği takdirde gelmeyerek sebep olduğu giderlerin kamu alacakları tahsili usulüne göre kendisinden tahsiline ve zorla getirilmesine karar verilir. Hukuk Muhakemesi sebebiyle çağrılmışsa ayrıca tanık hakkında beş yüz Türk lirasına kadar disiplin para cezasına karar verilir. Tanık daha sonra dinlemeye yetkili makamın huzuruna çıktığında daha önce katılmamasını haklı gösterecek bir sebep bildirirse aleyhine hükmedilen giderler ve disiplin para cezası kaldırılır⁸³ (CMK 44'üncü m. 1'inci f. ve HMK 245'inci m. 1'inci f.).

Yemin ve beyanda bulunma mecburiyetleri

Tanık huzura rızaen veya zorla getirtilip de dinlenileceği olay hakkında yasal bir dayanak bulunmaksızın tanıklık görevini yerine getirmek için beyan vermekten veyahut yemin etmekten çekinir ise mahkemece tanıklık yapılması için yapılan giderler aleyhine hükmedilmekle beraber⁸⁴, beyanda bulunmama ceza muhakemesi sırasında gerçekleşmişse tanık hakkında her hâlde üç ayı geçmemek üzere dava hakkında hüküm verilinceye kadar yemininin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi için disiplin hapsi verilebilir, eğer beyanda bulunmayı veya yemin etmeyi kabul ederse derhal serbest bırakılır⁸⁵ (CMK 60'ıncı m. 1'inci f.); hukuk muhakemesi sırasında gerçekleşmişse ise tanık hakkında beş yüz Türk Lirasından beş bin Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmedilerek yeniden dinlemenin sağlanması için yargılama başka bir güne bırakılır ancak eğer tanık beyanda bulunmamakta

⁸¹ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 12-13.

⁸² Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 102.

⁸³ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 12.

⁸⁴ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 222; Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 168.

⁸⁵ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 222-223.

veya yemin etmemekte direnmeye devam ederse aleyhinde iki haftayı geçmemek üzere disiplin hapsine hükmedilir⁸⁶ (HMK 253'üncü m. 1 ve 2'nci f.).

Yemin

Tanıklar muhakeme kanunlarına göre yemin etmek zorundadırlar. Muhakeme kanunlarında bu zorunluluğun istisnası olarak dinlenileceği sırada on beş yaşını doldurmamış tanıkların ve ayırt etme gücü olmaması sebebiyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayan tanıkların yeminsiz dinleneceğini düzenlenmiştir⁸⁷ (CMK 50'nci m. 1'inci f. (a) ve (b) b. ve HMK 257'nci m. 1'inci f. (a) ve (b) b.). Bu sayılan tanıklara ek olarak ceza muhakemesi kanununda soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlarında yeminsiz dinleneceği düzenlenmiştir⁸⁸ (CMK 50'nci m. 1'inci f. (c) b.).

Kanun koyucunun muhakeme kanunlarına tanıklara yemin etme mecburiyeti yüklemesinin sebebi yeminin tanığın doğruyu söylemesini ve doğru söylediğinin de taraflarca vicdanen teyit edilmesini sağlamaktır. Kural olarak tanık beyanları dinlenmeden önce yemin eda ettirilir⁸⁹ (CMK 54'üncü madde 1'inci fıkra ve HMK 258'inci m. 1'inci f.) ancak CMK'da bunun istisnası olarak mahkemenin beyan alındıktan sonra yeminin eda edilmesi yönünde takdirinin olduğu halde veya dinlenilecek tanığın tanık olarak dinlenilmesinin uygun olup olmadığı hususunda tereddüt yaratan bir durumun varlığı halinde yemin, tanığın dinlenmesinden sonraya bırakılabilir⁹⁰ (CMK 54'üncü m. 1'inci f.).

Yeminin şekli Ceza Muhakemesinde tanıklıktan önce yemin edildiğinde "Bildiğimi dosdoğru söyleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." şeklinde, tanıklıktan sonra yemin edildiğinde ise "Bildiğimi dosdoğru söylediğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." şeklindedir⁹¹ (CMK 55'inci m. 1'inci f.).

Hukuk Muhakemesinde ise yemin hakim tanığa "Tanık sıfatıyla sorulacak sorulara vereceğiniz cevapların gerçeğe aykırı olmayacağına ve bilginizden hiçbir şey

⁸⁶ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 168-170.

⁸⁷ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 254; Sert, Şeyma, a.g.t., s. 217-218.

⁸⁸ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 218-219.

⁸⁹ Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 254; Sert, Şeyma, a.g.t., s. 211.

⁹⁰ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 211.

⁹¹ Sert, Şeyma, a.g.t., s. 213.

saklamayacağınıza namusunuz, şerefiniz ve kutsal saydığınız bütün inanç ve değerler üzerine yemin ediyor musunuz?” sormasıyla tanığın “Sorulacak sorulara, hiçbir şey saklamadan doğru cevap vereceğime namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum.” şeklinde cevap vermesidir⁹² (HMK 258’inci m. 3’üncü f.).

Beyanda bulunma

Tanık olarak dinlenecek kişinin sadece davete icabet etme mecburiyetini yerine getirmesi yeterli değildir⁹³. Davet edilmesine sebebiyet veren olay hakkındaki bildikleri ölçüsünde dinlemeye yetkili makam huzurunda beyanda bulunma mecburiyeti de vardır⁹⁴. Bu mecburiyetin sebebi tanığın üzerine iradesine başvurulmadan giydirilen kamu görevi hırkası gereği tanıklık yapma mecburiyetinden gelir.

Doğruyu söyleme mecburiyeti

Tanık dinlenilmeye başlanmadan önce yetkili makam tarafından kendisine tanıklığın önemi anlatılarak gerçeği söylemesi gerektiği, gerçeği söyleyeceğine dair yemin edeceği, gerçeği söylemediğinin anlaşılması halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı vurgulanır (CMK 53’üncü m. 1’inci f. (a), (b) ve (c) b. ve HMK 256’ncı m. 1’inci f. (a), (b) ve (c) b.). Gerek yemin ederek dinlensin gerekse de yeminsiz olarak dinlensin tüm tanıklar dinlenildiği olay hakkında kendi yorum ve kanaatini katmadan olay hakkındaki bilgi ve görgüsünü dosdoğru şekilde anlatmaya mecburdur⁹⁵. Aksi takdirde yalan tanıklık suçunun faili olur (TCK 272’nci m.). Doğruyu söyleme yükümlülüğüne aykırı davranılması durumunda bu denli bir yaptırımın uygulanmasının sebebi adaletin etkin bir şekilde işlemesi ve yalan tanıklıkla sapmamasını sağlamaktır.

⁹² Çağlak Melez, Merve, a.g.t., s. 255.

⁹³ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 37.

⁹⁴ Centel, Nur / Zafer, Hamide, a.g.e., s. 271.

⁹⁵ Biyan, Özgür, Vergi Hukukunda Tanık İfadelerinde Teşmil Uygulaması, Prof. Dr. Nihat Edizdoğan’a Armağan, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2018, s. 8.

2.1.4 Tanığın Muhakemedeki Değeri

2.1.4.1 Delil kavramı

Delil kelimesi “insanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz, kanıt, kılavuz” anlamlarına gelmektedir⁹⁶. Deliller vakıaları mahkemeye aktarıldığında temsil eden, hâkimde kanaat oluşturmaya yarayan ispat araçlarıdır⁹⁷. Uyuşmazlık konusu olayların muhakemesinde hakkın varlığı veya yokluğunun ispat edilmesine deliller aracılık eder.

Ceza muhakemesinde delil

Ceza muhakemesinde gaye maddi gerçeğe ulaşmaktır. Maddi gerçeğe ulaşılırken muhakeme sırasında iddia olunan olayın gerçekte yaşanıp yaşanmadığı, yaşandıysa nasıl yaşandığı, olayla ilgili taraf teşkilinin sağlanıp sağlanamadığı, hangi hükümlerin uygulanması gerektiği tespit edilir. Tespit ispatla yapılır. İspat ise deliller vasıtasıyla sağlanır. Çünkü deliller karar verecek mahkemeye geçmişte yaşanan olayla ilgili ayna tutar. Zira olayın olduğu an ile muhakeme arasında geçen bir zaman olduğundan mahkemenin deliller ile olayı huzurda canlandırma gereksinimi vardır. Aksi halde maddi gerçeğe ulaşamaz⁹⁸.

Ceza muhakemesi kanununda delil kavramının ne olduğu hakkında bir tanımlama yapılmamıştır. Ancak delillerin nasıl toplanacağı, nasıl değerlendirileceği gibi hususlarda birçok hüküm mevcuttur⁹⁹.

Ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi olduğundan hukuk muhakemesinde olduğu gibi belirli konuların yalnızca belirli deliller ile ispatlanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Başka bir deyişle ceza muhakemesinde her konuda her türlü delil ile ispat sağlanabilir¹⁰⁰. Ancak her konuda her türlü delil ile ispat imkânı veren delil serbestisi ilkesi sınırsız bir serbesti vermemektedir¹⁰¹.

Ceza muhakemesinde ispata delil olarak aracılık edebileceklerin delil olabilmeleri için bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu niteliklere örnek vermek gerekirse davayı uzatmak için ileri sürülmüş olmama, hukuka aykırı olarak elde edilmiş olmama, sağlayacağı

⁹⁶ TDK Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.: 10.03.2024).

⁹⁷ Pekcanıtez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özkes, Muhammet, a.g.e., s. 373.

⁹⁸ Evirgen, Selen, a.g.m., s. 4214.

⁹⁹ Evirgen, Selen, a.g.m., s. 4214.

¹⁰⁰ Ünver, Yener / Hakeri, Hakan, a.g.e., s. 98.

¹⁰¹ Centel, Nur / Zafer, Hamide, a.g.e., s. 255.

ispatla karara etkisinin olması, gerçekliği güvenilir olması, akla mantığa uygun olması, ulaşılması ve huzurda tartışılması mümkün olması, beş duyu organıyla algılanabilecek olması, mevzuata uygun şekilde toplanmış olması ve müşterek olmasıdır. İspat araçları olan deliller bu niteliklere sahip olmadığı takdirde delil yasakları uygulanarak söz konusu deliller hâkim tarafından muhakemeye kazandırılmadan reddedilir. Eğer delillerin söz konusu niteliklere sahip olmadığı muhakemeye kazandırıldıktan sonra anlaşılmışsa delil yasakları uygulanarak deliller hükme esas alınmaz¹⁰².

Muhakemeye kazandırılan tüm deliller eşit değere sahiptir. İspatta kullanılırken herhangi bir derecelenmeye tabii tutulmazlar. Ancak delil olarak kabul edilme hususu ispat için hâkimin vicdani kanaatini etkilemesine bağlıdır. Mahkeme yaptığı araştırma ve tarafların sunduğu ispata elverişli tüm delilleri muhakemede tartışarak değerlendirir ve oluşan kanaatiyle karar verir¹⁰³.

Hukuk muhakemesinde delil

Hukuk Muhakemesinde dayanılacak delil dava veya cevap dilekçelerinde belirtilmeli ve ön inceleme duruşmasına davetiyenin tebliğinden 2 hafta içerisinde belirttikleri delilleri mahkemeye sunmaları eğer delilin mahkemece başka yerden getirtilecek delil olması durumu söz konusu ise mahkemeye dilekçe vererek bunu belirtmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde dayandıkları delillerden vazgeçmiş sayılacaklardır.

Delillerin konusu hukuki sonuç talep edilen olaylardır. Taraflar bu olayları ispat etmek için delil gösterirler. Sunulan deliller ile davacı veya davalının ileri sürdüğü olayı değerlendiren hâkim, değerlendirmesi sonucunda karar verir¹⁰⁴. Hukuk mahkemesinde genel olarak serbest delil sistemi benimsenmiştir. İspat vasıtası olan her şey kanunda düzenlenmemiş olsa dahi delil olarak kabul edilmektedir¹⁰⁵.

¹⁰² Centel, Nur / Zafer, Hamide, a.g.e., s. 255-256.

¹⁰³ Centel, Nur / Zafer, Hamide, a.g.e., s. 253.

¹⁰⁴ Kuru, Baki / Aydın, Burak, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2021, s. 618.

¹⁰⁵ Pekcanıtez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet, a.g.e., s. 355.

Delil değerlendirmesinde ise iki sistem mevcuttur. Bunlar delillerin serbestçe değerlendirilmesi veya kanunda gösterilen sınırlandırmalara bağlı olarak değerlendirmesidir. Hukuk Muhakemesinde iki sistemde kullanılmaktadır¹⁰⁶.

Hâkim delilleri HMK'nın 198'inci maddesine göre serbestçe takdir eder. Ancak HMK'nın 200'üncü maddesinde yer alan senetle ispat kuralı, 225'inci maddesinde yer alan yemin ve 303'üncü maddesinde yer alan kesin hüküm bu durumun istinasıdır. Hâkim kesin olan bir delilin doğru olup olmadığını tartışamaz ve bu delilin doğru olduğunu kabul etmek zorundadır¹⁰⁷. Kesin deliller kanuni delil olarak da tanımlanmaktadır.

Hâkimin serbestçe takdir ettiği delillere ise takdiri deliller denmektedir. Takdiri deliller koşul ve şartlarının kanunda belirlenmediği delillerdir¹⁰⁸. Bu deliller HMK'nın 240 ila 256'ncı maddeleri arasında düzenlenmiş tanık delili, 266 ila 287'nci maddeleri arasında düzenlenmiş bilirkişi ve 288 ila 292'nci maddeleri arasında düzenlenmiş olan keşif olarak sayılabilir.

2.1.4.2 Tanığın delil değeri

Ceza muhakemesinde tanık delilinin değeri

Ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi olduğundan dolayı tanık beyanları hukuk muhakemesinden farklı olarak delil değerine daha fazla sahiptir. Tanık beyanları muhakemeye ispat kolaylığı sağlamaktadır. Hele de hâkimin önüne gelen tek delil tanık beyanı ise hâkim tanığı dinlemeden karar veremeyecektir¹⁰⁹.

Delil değeri taşıyan tanık beyanlarının güvenirliği hususunda şüpheler mevcut olabilmektedir. Olaya tanık olan kişi olayı beş duyu organıyla algılarken tam gerektiği gibi doğru bir şekilde algılamayabilmekte veya algıladığı an ile aktardığı an arasında hafızasında değişime uğrayabilmektedir. Ki tanığın olayı algılama aşamasında psikolojisi, olaya yakınlık veya uzaklığı ya da tanık olduğu olaydaki kişilerin kendisine duygusal anlamda yakın veya uzaklığı algılayış biçimini değiştirebilmektedir. Bunlara benzer

¹⁰⁶ Pekcanıtez, Hakan / Atalay, Oğuz / zekes, Muhammet, a.g.e., s. 356.

¹⁰⁷ Pekcanıtez, Hakan / Atalay, Oğuz / zekes, Muhammet, a.g.e., s. 356.

¹⁰⁸ Pekcanıtez, Hakan / Atalay, Oğuz / zekes, Muhammet, a.g.e., s. 357.

¹⁰⁹ Evirgen, Selen, a.g.m., s. 4218.

sebeplerle tanığın algılayıp aktardığı beyanının güvenilirliği hususunda şüpheler doğabilmektedir¹¹⁰.

Tanık beyanlarının güvenilirliğini etkileyen diğer bir sebep ise tanığın yalan tanıklık yapabilme ihtimalidir. Ceza muhakemesinde değere sahip olan tanık beyanıyla özellikle tanığın tek tanık olduğu durumlarda sanık suçlu olmasına rağmen ceza almayabilir veya suçsuz olmasına rağmen ceza alabilir. Bu yüzden kanun koyucu CMK’da tanıkların yalan söylemelerini engellemek amacıyla tanıklıktan çekinme hakkı, tanığın yemin etmesi ve yalan tanıklığın suç sayılması hususlarında düzenlemeler yapmıştır. Söz konusu düzenlemeler özenle uygulanarak ve tanığa soru sorma yetkisi ile çelişkiler giderilerek güvenli tanık beyanına ulaşılabilmektedir¹¹¹.

Ceza muhakemesinde tanık beyanının delil değerini değerlendirirken yemin hariç tanıklarla ilgili hükümler uygulanan mağdur beyanlarını ayrı olarak değerlendirmemiz gerekir. Mağdur suça konu olayın doğrudan tanığıdır. Her ne kadar olayın doğrudan tanığı olduğu için olay hakkında en doğru bilgiyi tanığın vermesi beklense de olayın bir diğer tarafı olduğu ve sanık ile çıkar çatışması yaşadığı için olayı tarafsız olarak aktaracağı hususunda şüphe mevcut olabilmektedir. Mağdur sıfatına haiz tanık yeminsiz şekilde dinleneceği için yeminin vermiş olduğu vicdani histen yoksun olduğundan doğruyu tam olarak aktarmayabilir. Ayrıca sanığa duyduğu intikam hissi ve kişisel çıkarları olayı aktarış biçimine yansıyabilir. Bu gibi beyanı etkileyen faktörler olduğundan hâkim tanık olarak dinlediği mağdurun beyanlarını hükme esas alırken ince eleyp sık dokuyarak vicdani kanıya varmalıdır. Eğer mağdurun beyanlarında çelişkiler var ise çelişkiler giderilerek diğer deliller ile desteklenmelidir. Dosya da sadece delil olarak mağdurun tanık sıfatıyla verdiği çelişkili beyanının mevcut olduğu ve başka delil elde etme olanağının olmadığı durumda sanığa ceza verilmesi şüpheden sanık yararlanır ilkesine aykırı olacaktır¹¹².

Hukuk muhakemesinde tanık delilinin değeri

Hukuk Muhakemesinde tanık delili takdiri delil niteliğindedir. Bu sebeple tanık delili hâkim için bağlayıcı değildir. Hâkim tanık beyanlarında gerçeğe aykırı olduğunu dosyada bulunan

¹¹⁰ Güngör, Devrim, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(2), 2015, s. 308-310.

¹¹¹ Güngör, Devrim, a.g.m., s. 314.

¹¹² Evirgen, Selen, a.g.m., s. 4218-4219.

delil ve emareler ile tespit ederse gerekçelerini hükümde belirterek tanık beyanlarının aksine hüküm kurabilir¹¹³. Ayrıca tanığın beyanları yalan tanıklık suçuna vücut veriyorsa hâkim HMK'nın 264'üncü maddesine göre bir tutanak düzenleyerek bunu derhal Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir ve Yalan Tanıklıkta bulunan fail ile suç ortağını tutuklayabilir.

Tanığın muhakemenin taraflarıyla olan yakınlığı, menfaat ilişkisi ve beş duyu organıyla algıladığı olayı zaman içinde unutma olasılığı gibi durumlar tanık beyanının güvenilirliğini etkilese de tanık beyanı dışında başka bir delilin olmadığı durumlarda uyumsuzluğun çözümü için tanık beyanlarını dışında çare kalmamaktadır¹¹⁴.

Hâkim tanığın beyanıyla uyumsuzluk konusu olayın nerede, nasıl ve ne zaman olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amacı doğrultusunda hâkim tanık beyanlarını titizlikle araştırır var ise çelişki ve eksiklikleri soru sorarak gidermeye çalışır, iki tanığın beyanları birbirinden farklı ise gerekirse tanıkları yüzleştirir ve nihayetinde tanık delilini diğer deliller ile birlikte değerlendirerek uyumsuzluk hakkında sonuca ulaşır. (HMK 261'inci m.)

Hâkim hüküm kurarken tanık deliline itibar edip etmediği veya bir tanığın beyanını diğer tanığın beyanından üstün tutması durumunda nihai hükmün gerekçesinde bunun nedenini açıklamak zorundadır¹¹⁵. Tanığın taraflardan birinin yakını olması durumu bu tanığın beyanlarına itibar edilmemesi gerektiği sonucunu doğurmaz; aksi ispat edilene kadar tanığın beyanının doğru olduğu kabul edilir¹¹⁶.

Tanık olaya beş duyu organıyla algılayarak doğrudan tanık olabileceği gibi olay sonrası duyum üzerine dolaylı tanıkta olabilir. Böyle bir durumda doğrudan tanığın beyanları dolaylı tanığın beyanına nazaran daha üstün delil olma niteliği taşır¹¹⁷.

¹¹³ Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder / Taşpınar Ayvaz, Sema / Hanağası, Emel, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018, s. 444.

¹¹⁴ Pekcanıtez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet, a.g.e., s. 388-389.

¹¹⁵ Pekcanıtez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet, a.g.e., s. 389.

¹¹⁶ Pekcanıtez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet, a.g.e., s. 398.

¹¹⁷ Pekcanıtez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet, a.g.e., s. 398.

2.2 TARİHSEL GELİŞİM

2.2.1 Yalan Tanıklık Suçunun Tarihsel Gelişimi

2.2.1.1 Roma hukukunda

Eski Roma döneminde kamusal cezanın kendisi kutsal bir karaktere sahip olsa bile, bu dönemde henüz kelimenin gerçek anlamıyla kutsal bir suç bilinmiyordu. Örneğin, Hristiyanlık öncesi Roma döneminde yalancı şahitlik laik hukuk kapsamında cezalandırılmazdı. Cezalandırma tanrılara mahsustu. Hristiyan Roma döneminde dine karşı işlenen suçlar (sapkınlık, dinden dönme, dine küfretme, mabede saygısızlık) devlet tarafından geniş çapta cezalandırılırken bile, yalancı tanıklığın cezalandırıldığına dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır¹¹⁸.

Bu hususun delili 1. Roma İmparatoru Alexander Augustus tarafından Aziz Felix'e yazılan *"Hor görülen bir yeminin intikamını almak için Tanrı yeterlidir. Dahası, prensin saygısı üzerine (belirli bir tutku aracılığıyla) yalan yere yemin edilse bile, ilahi atalarımın kararlarına uygun olarak bedensel ceza veya vatana ihanet suçlamasının uygulanması hoş değildir. Nisan ayının Kalends'inin altıncı günü, Maximus ikinci kez ve Aelianus konsül olarak gönderildi."* şeklindeki yalan yere yeminin dahi cezalandırılmadığını gösteren mektuptur¹¹⁹. Yemin eden kişinin Tanrı'nın yargısını kışkırttığını bu sebeple kişi eğer yalan yere yemin ettiyse başına kısa bir süre içinde felaket (hastalık, kaza, bir akrabanın ölümü vb.) geleceği düşünülmektedir¹²⁰.

İnanca göre yalan yere yemin etmenin ortaya çıkması cezayla aynı anda gerçekleşir ve bu nedenle de hemen kefareti ödenir. Eğer yemin edenin başına bir şey gelmezse bu durum onun doğru söylediğinin kanıtıdır. Bu sebeple yalan yere yemin için ek bir dünyevi ceza düzenlemeye gerek duyulmamıştır¹²¹.

¹¹⁸ Liszt, Franz V., *Meineid Und Falsches Zeugnis: Eine Strafrechts-Geschichtliche Studie*, Almanya: Wentworth Press, 2018, s. 24. (DeppL Translator çeviriden yararlanıldı.) <https://www.deepl.com/tr/translator>.

¹¹⁹ Wheeler, Nicholas, "Perjury and False Witness in Late Antiquity and the Early Middle Ages", University of Toronto, 2018, s. 16.

¹²⁰ Müller, Hennig E., *Falsche Zeugenaussage und Beteiligungslehre*. Mohr Siebeck, 2000, s. 9. (DeppL Translator çeviriden yararlanıldı.) <https://www.deepl.com/tr/translator>.

¹²¹ Müller, Hennig E., a.g.e., s. 9.

Örneğin, Musa hukukunda da durum böyledir. Yemin sadece sanığın aklanması için mümkündür. Eğer yalancı şahitlik olarak ortaya çıkarsa, sanık sadece başlangıçta yemin ettiği suç için dünyevi olarak cezalandırılırken yalancı şahitliğin cezası yine Tanrı'ya bırakılmıştır¹²².

Bu nedenle yalancı şahitlik çok eski zamanlarda laik Roma hukuku kapsamında cezalandırılmamıştır. Ancak klasik zamanlarda, özellikle parti yemini, günümüzün hukuki durumundan "çok farklı bir işleve" sahipti. Yemin, olgusal bir iddiayı doğrulamak için değil, "anlaşmazlığı çözen bir ifade" olarak kullanılıyordu. Bu nedenle, maddi doğruluk bazen rol oynasa da esas olarak hukuki bir yemindi. Justinianus dönemine kadar, delil yetersizliği durumunda, adli olarak dayatılan taraf yemini (iusiurandum iudiciale) ortaya çıkmamıştır¹²³.

Justinianus döneminde mahkeme tarafından verilen yemin delil haline gelmiştir. Bununla birlikte, taraf yemininin o dönemde yalnızca medeni hukuka ilişkin sonuçları vardı. Tazminat ödemelerinde dikkate alınıyordu. Ceza hukukuna ilişkin sonuçları bulunmamaktaydı¹²⁴.

Roma imparatorluk dönemine kadar mahkemede imparator adına yalan yere yemin etmek bir lèse majesté suçu yani hükümdar veya ülkeye karşı işlenen suç olarak kabul edilmemiştir¹²⁵.

Yalan tanıklık bir ceza olarak ilk kez Roma döneminde On İki Levha Kanunu'nda (M.Ö. 451) belgelenmiştir. Ancak M.Ö. 1. Yüzyıldan Roma Cumhuriyetinin sonlarına doğru Justinianus'un kanunu ve daha sonraki eklemelerle bize ulaşan Sulla'nın kanunu daha kesin bilgiler vermektedir¹²⁶.

Lex Cornelia de Sicariis, idam davalarında sahte tanıklık yoluyla (dolaylı olarak) öldürme niyetini ayrı bir suç olarak listeliyordu. Ancak saldırının sınırlı yönü nedeniyle bu durum, doğru ifade verme yükümlülüğünün gerekçesine ilişkin daha genel değerlendirmelere literatürde henüz yer verilmemiştir. Lex Cornelia de sicariis daha ziyade cinayetler kapsamındaki bir sınıflandırmadır. Bir idam davasında yalan ifade vermek bir tür adli

¹²² Müller, Hennig E., a.g.e., s. 9.

¹²³ Liszt, Franz V., a.g.e., s. 11 vd.; Müller, Hennig E., a.g.e., s. 10.

¹²⁴ Müller, Hennig E., a.g.e., s. 10.

¹²⁵ Liszt, Franz V., a.g.e., s. 18.

¹²⁶ Liszt, Franz V., a.g.e., s. 25.

cinayet olarak değerlendiriliyordu¹²⁷. Ancak bundan yalancı tanığın genel olarak katille eşit tutulduğu sonucu çıkarılmamalıdır.

Aynı durum daha sonra lex cornelia de falsis olarak anılacak olan lex Cornelia testamentaria nummaria için de geçerlidir. Bu yasada, senatus consul'ler (olağan hukuk) ve -daha sonra- imparatorluk anayasaları (olağan hukuk) tarafından çeşitli suçlar dahil edilmiş ve ayrı bir jüri yargılamasına (quaestionsprozefi) tabi tutulmuştur. Daha eski araştırmalara göre, tanıklara aktif ve pasif olarak rüşvet verilmesi de başlangıçta bu suçlar arasındaydı; daha yeni bulgularda ise tanıklara rüşvet verilmesinin daha sonra eklendiği görülmektedir. Genel nitelikteki hukuki suçların lex Cornelia de falsis kapsamına alınmasına ancak MS 20 ve 29 tarihli Senato Anayasaları ile başlanmıştır. Her halükârda, yalancı tanıklık yapma suçu ancak daha sonraki bir tarihte yukarıda bahsedilen lex Cornelia de falsis kanunu kapsamına alınmıştır¹²⁸. En azından varsayımsal olarak, tanıklara aktif ve pasif rüşvet verilmesinin cezai sorumluluğundan ve yalan tanıklığın cezai sorumluluğunun olmamasından, sahtecilik unsuruna yalan karşısında öncelik verildiği sonucu çıkarılabilir. Ancak bundan bağımsız olarak, yalan tanıklığın kendisi cezai bir suç haline gelmeden önce bile, bir tanığın üçüncü bir kişi tarafından yoldan çıkarılmasının laik hukuk tarafından cezalandırılması dikkat çekmektedir¹²⁹.

2.2.1.2 Cermen hukukunda

Cermen Hukuk sisteminde tanık delilinin büyük ölçüde bilinmediği söylenmektedir. Halk kanunları dönemi için de bu durum şüphelidir. Bu nedenle yalan tanıklığın önemi daha sonraki uygulamalara pek uymamaktadır¹³⁰.

Frank dönemindeki (480-843) hukukun incelenmesinin temeli, halk kanunları (leges barbarorum) olarak adlandırılan ve Latince olarak kaydedilen, çoğunlukla örf ve âdet hukukunu, kısmen de yeni kanunları içeren kanunlardır¹³¹. Gelişmenin doğru bir şekilde "ikircikli"

¹²⁷ Crawford, Michael H., "Roman Statutes", University of London, 1996, s. 752.

¹²⁸ Müller, Hennig E., a.g.e., s. 11.

¹²⁹ Müller, Hennig E., a.g.e., s. 12.

¹³⁰ Liszt, Franz V., a.g.e., s. 54.

¹³¹ Hippel, Robert V., Lehrbuch Des Strafrechts, Almanya: Springer, 1932, s. 109. Aktaran: Müller, Hennig E., a.g.e., s. 15. (DeppL Translator çeviriden yararlanıldı.) <https://www.deepl.com/tr/translator>.

olarak tanımlanması, halk kanunlarının Roma hukukundan ve/veya Hristiyanlıktan etkilenme derecelerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır¹³².

Daha önceki popüler yasalarda, yalan tanıklıktaki aldatma unsuru cezai açıdan önemliyken, kutsallığın ihlalinin cezalandırılması dikkate alınmamış ya da kilise yargısına bırakılmıştır. "Lex Salica" ve "Lex Ripuaria"ya göre, yalan tanıklık küçük para cezalarıyla cezalandırılabilirdi ve yalan tanıklık kısmen karşı tarafa itiraf edilmeliydi. Burada dürüst bir yemin öngörülmüş olsa bile, cezaların önemsizliğinden, laik olarak cezalandırılanın yemin değil yalan tanıklık olduğu görülebilir¹³³.

Yalancı şahitliğin laik cezası ancak daha sonraki -Hristiyanlıktan etkilenen- halk kanunlarında ortaya çıkmıştır. Böylece yeminli yalan tanıklık ile yeminsiz yalan tanıklık arasındaki maddi fark artık ifadenin dürüst olarak yemin edilmesiyle ve daha yüksek ceza tehditleriyle ortaya konamaz; ancak, yeminli tanıklık için verilen bu ağır ceza, yalan tanıklık için verilen cezayı aşmaktadır¹³⁴.

Halkın kanununun, halkın haklarının gerçek bir özelliği değil, kanon (kilise) hukukunun bir etkisi olduğu gerçeği anlaşılmaktadır. Özellikle, insanların haklarının Hristiyan etkisi altında olduğu kabul edilmektedir. Frizyalılar (lex Frisionum, yaklaşık 800), Saksonlar (lex Saxonum, yaklaşık 800) ve Chamavian Frankları (lex Francorum Chamavorum), görünüşe göre yalancı şahitliği dini bir suç olarak görmüş ve sert cezalar uygulamıştır. Çünkü onlar yalancı şahitliğin daha sonra laik düzenlemelerden neredeyse tamamen kaybolduğunu ve dini yargının sorumluluğu üstlendiğini düşünmüşlerdir¹³⁵.

2.2.1.3 Türk hukukunda

Osmanlı hukukunda

Osmanlı hukuku, Tanzimat Dönemi'ne kadar İslam hukukunun etkisi altında kalmıştır. İslam hukukunda cezalar; kısas, had, diyet, kefaret ve tazir şeklinde sınıflandırılmaktadır. Güvenilir şahit tarafından yapılan şahitlik hüküm verecek hâkimi bağlayıcı nitelikte olup

¹³² Kuttner, Stephan, Die juristische Natur der falschen Beweisaussage, Almanya: Gruyter, 1931, s. 16. Aktaran: Müller, Hennig E., a.g.e., s. 15. (DeppL Translator çeviriden yararlanıldı.) <https://www.deepl.com/tr/translator>.

¹³³ Müller, Hennig E., a.g.e., s. 15.

¹³⁴ Liszt, Franz V., a.g.e., s. 54.

¹³⁵ Müller, Hennig E., a.g.e., s. 16.

kesin delildir¹³⁶. Şahitlerin şahitlikleri hakkında şüphe bulunuyorsa haklarında gizli ve aleni şekilde tezkiye adında güvenlik soruşturması yapılır. Bu soruşturmayı yapmakla görevli kişiler naip, mübaşir, kâtip ve kadı yardımcılardır¹³⁷. Tanıklık yapabilmek için bazı şartlar mevcuttu: kişinin fiil ehliyetine sahip olması, kör ya da sağır olmaması, konuşma engelinin bulunmaması, Müslüman ve erkek olması, dürüstlükten taviz vermeyen biri olması, zina isnadıyla mahkûm edilmemiş olması ve dikkatini toplayarak doğru şekilde konuşabiliyor olması beklenirdi. Ayrıca taraflardan biriyle husumeti olan bireylerin şahitliği geçersiz sayılırdı¹³⁸. Şahitliklerin delil olarak değerlendirilebilmesi için şahitler arasında görüş ayrılıkları olmamalıdır¹³⁹.

1527 yılında yürürlüğe giren Kanunname-i Osmanî, Tanzimat'tan önceki dönemde tanıklık kurumunun düzenlenmesinde temel kaynaklardan biri olmuştur. Bu kanunnamenin üçüncü kısmının 51. maddesi, yalan tanıklık meselesine özel bir vurgu yapar; burada, yalan tanıklığın cezalandırılması gerektiği, tazir hükmüne tabi olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda, yalan yere tanıklık yapan kişilerin cezalandırılması, adaletin tesisi açısından önem arz etmekteydi¹⁴⁰. Nitekim daha önce yürürlükte olan Yavuz Sultan Selim Kanunnamesinde de benzer hüküm bulunmakta olup hükmün tamamı aşağıdaki şekildedir:

Bu bağlamda şu ifade dikkat çekicidir: “Yalan yere şehadet edenin ve tevsik hüccet (senet, delil, belge) yazanın ve annu ile amden muhkem (kesin olarak) hükmedenin hakkı yoktur.” Telbiş, yani yanıltma ve aldatmaya yönelik davranışlar da bu kapsama dahil edilmiştir. Ayrıca, gerçeğe aykırı beyanda bulunup bundan dolayı zarar oluşması durumunda verilen hükmün hükümsüz sayılacağı da vurgulanmıştır¹⁴¹”

Tanzimat dönemi sonrasında ise çıkarılan 1840 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun ve 1851 tarihli Kanun-u Cedid'de yalan tanıklık suçuna yer verilmemiş olup 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun'un 207 ila 211'inci maddeleri arasında söz konusu suç tipine yer

¹³⁶ Yurtseven, Yılmaz, “Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 3-4, 2001, s. 88-89.

¹³⁷ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 117.

¹³⁸ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 95-102.

¹³⁹ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 113-116.

¹⁴⁰ Akgündüz, Ahmet, İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı Kamu Hukuku, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını, Cilt: I, 2011, s. 240. Aktaran: İnce Tunçer, Asuman, a.g.e. s. 48.

¹⁴¹ Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, İstanbul: FEY Vakfı, Cilt: II, 1990, s. 43. Aktaran: Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 283.

verilmiştir¹⁴². Söz konusu maddelere göre cinayete ilişkin olan davada yalan tanıklıkta bulunulması halinde tanığa teşhir ve muvakkat kürek cezası, aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kişi kürek cezasına veya daha az bir cezaya çarptırılmışsa failin kürek cezasına çarptırılacağını, eğer hakkında yalan tanıklıkta bulunulan kişi kürek cezasından daha ağır bir cezaya çarptırıldıysa aynı cezanın faile de verileceği düzenlemesi yapılmıştır. Cünha ve kabahat suçundan yargılanan kişi aleyhine gerçeğe aykırı tanıklık eden hakkında bir aydan beş aya kadar hapis cezasına hükmolunur. Basit davalarda yapılan gerçeğe aykırı tanıklıkta faile verilecek ceza ise 6 aydan bir seneye kadar hapis cezasıdır. Fail gerçeğe aykırı beyanda bulunmak için para aldıysa hakkında aldığı paranın bir katı para cezası ödemesine ve rüşvet suçundan işlem yapılmasına karar verilir. Rüşvet verenin hakkında da aynı şekilde rüşvet suçundan işlem yapılır. Faili azmettiren kişi hakkında fail ile aynı cezaya hükmolunur¹⁴³.

765 sayılı kanun

Yalan tanıklık suçuna ilişkin düzenlemeler, 765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu'nun 286. maddesinde yer almaktadır. Bu hüküm, "Adliye Karşı Cürümler" başlığını taşıyan ikinci bölümün, "Yalan Şahitlik ve Yalan Yere Yemin" başlıklı dördüncü faslı içerisinde düzenlenmiştir. Aynı bölüm kapsamında yer alan 288. madde, yalan tanıklık suçuna dair cezayı hafifleten veya ortadan kaldıran sebepleri ele alırken, 289. madde ise failin etkin pişmanlık göstermesi hâlinde uygulanacak hükümleri içermektedir¹⁴⁴.

ETCK'nın 290'uncu maddesinde düzenlenen gerçeğe aykırı olarak bilirkişilik veya tercümanlık yapma suçunun faillerine yalan şahadete ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir¹⁴⁵. TCK'da ise gerçeğe aykırı olarak bilirkişilik veya tercümanlık yapma suçu ayrı olarak düzenlenmiştir¹⁴⁶. Ayrıca Yalan şahadet suçuna ek olarak ETCK'nın 291'inci maddesinde yalan tanık tedariki suçu da düzenlenmiştir¹⁴⁷.

¹⁴² Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 19.

¹⁴³ Avcı, Mustafa, Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler, Konya: Mimoza Yayınları, 2010, s. 332. Aktaran: İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 48-49.

¹⁴⁴ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 20; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e. s. 49; Bostancı Bozbayındır, Gülşah / VDA, Özel Ceza Hukuku, 10. Cilt, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2021, s. 131; İçer, Zafer, "Yalan Tanıklık Suçu (TCK m.272)", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18(1), 2016, s. 183-184; Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 51.

¹⁴⁵ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 51; İçer, Zafer, a.g.m., s. 185.

¹⁴⁶ Çetin, Handan Pelin, a.g.t., s. 215; İçer, Zafer, a.g.m., s. 183; Göktürk, Neslihan, "YALAN TANIKLIK SUÇU (TCK m. 272)", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XX, Sayı: 1, 2016, s. 351.

¹⁴⁷ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 21; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 50.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) yalan tanıklık suçu, esas itibariyle tanığın yemin ederek beyan verdiği ve dinlenme yetkisine sahip kişi ya da kurullar önünde gerçekleşmesi şartıyla tanımlanmıştır¹⁴⁸. Bu kapsamda, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması, bilgiyi gizlemesi ya da inkâr etmesi durumunda suçun oluşacağı belirtilmiştir¹⁴⁹.

Yalan tanıklık eyleminin, bir yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlara ilişkin soruşturma veya kovuşturma kapsamında gerçekleştirilmesi halinde, eylemin nitelikli hal olarak sayılacağı hükme bağlanmıştır¹⁵⁰. Söz konusu hüküm TCK'da da aynı biçimde nitelikli hal olarak mevcuttur¹⁵¹.

ETCK'da düzenlenen suçun cezasında indirim yapılmasını gerektiren bir hal olarak failin yeminsiz olarak dinlenmiş olması söylenebilir¹⁵². Ancak TCK'da böyle bir hüküm bulunmamaktadır¹⁵³.

Kanunda yer alan düzenlemelere göre, tanıklık yükümlülüğünün ihlal edilmesi, yani tanığın geçerli bir mazeret sunmadan davete icabet etmemesi veya beyan vermemesi hâlinde, cezai sorumluluk doğabilmektedir. Eski Türk Ceza Kanunu'nun 282. maddesinde bu tür davranışlar için “kanunen ifası gereken bir hizmetten kaçınma” suçu kapsamında bir yaptırım öngörülmekteydi; ancak 5237 sayılı yeni TCK'da bu düzenlemeye yer verilmemiştir¹⁵⁴.

Öte yandan, yalan tanıklık suçunun işlenmiş olması durumunda, daha sonra aleyhine tanıklık edilen kişinin kusurluluğunu etkileyen sebebinin ortaya çıkması, cezasızlık ya da cezanın kaldırılması gibi şahsi nedenlerle aleyhinde kamu davası açılmaması veya hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi durumlarında suçun niteliğinde bir değişiklik oluşmamaktadır. Bu tür koşullar, suçun oluşumunu ortadan kaldırmaz, yalnızca cezalandırma sürecine etki edebilir¹⁵⁵.

¹⁴⁸ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 56; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 49.

¹⁴⁹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 49; Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 102-103.

¹⁵⁰ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 75; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 49; Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 52.

¹⁵¹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 49; Çetin, Handan Pelin, a.g.t., s. 32-33.

¹⁵² Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 56; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 50; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 131; İçer, Zafer, a.g.m., s. 201.

¹⁵³ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 50; Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 52.

¹⁵⁴ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 59.

¹⁵⁵ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 60.

ETCK’da failin kendisinin veyahut akrabalarından birinin soruşturma ve kovuşturmayaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması yönünden akraba kıstası her ne kadar “karı koca ile usul ve fûru ve kardeş ve kız kardeş ve amca ve dayı ve hala ve teyzelerle yeğenler ve bunlar derecesindeki sıhri akraba” şeklinde geniş bir kesimi ifade etse de bu durum TCK’da “üstsoy, altsoy, eş veya kardeş” şeklinde daraltılmıştır¹⁵⁶. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda (TCK), bir kişinin kendisinin ya da yakın akrabalarının bir ceza soruşturması veya kovuşturması ile karşı karşıya kalma ihtimali nedeniyle yalan tanıklık yapması durumu, özel olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda, akrabalık derecesine ilişkin sınırlar; eş, üst ve alt soy, kardeş, amca, hala, dayı, teyze gibi yakınlık düzeyindeki bireyleri içerecek şekilde belirlenmiştir. Söz konusu akrabalık ilişkilerinin varlığı hâlinde, kişinin tanıklık yapması durumunda doğabilecek zarar ihtimali göz önünde bulundurularak, cezasızlık uygulamasına imkân tanınmıştır. Bu bağlamda, TCK’da yalnızca “soruşturma veya kovuşturmayaya uğrama ihtimallinin varlığı bile yeterli sayılmış ve hâkime cezada indirim yapma ya da cezadan tamamen vazgeçme yetkisi verilmiştir¹⁵⁷.

Diğer yandan, Türk Ceza Kanunu’nda yer alan bu düzenleme, önceki yasa olan ETCK’daki uygulamadan farklılık arz etmektedir. Eski yasada, yalan tanıklık ile birlikte yalan yere yemin suçu açısından ortak bir cezasızlık ya da ceza indirimi düzenlemesi bulunmaktaydı. Yeni kanunda ise bu tür suçlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

ETCK’nın 291. maddesi uyarınca; başkasını yalan tanıklığa teşvik eden, maddi menfaat sağlayan, tehdit veya nüfuz kullanarak tanıklık yaptıran kişiler, “tanık tedariki” suçundan sorumlu tutulmakta ve cezalandırılmaktadır. Ayrıca, ETCK’da yer alan “yalan tanık tedariki” suçu, TCK’da düzenlenmemiş olup azmettirme ya da yardım eden olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak TCK bakımından burada dikkat çekici bir ayrım bulunmaktadır: eğer tanık olarak tedarik edilen kişi yalan tanıklık yapmazsa, azmettirme bağılılık aradığından tedarikte bulunan kişinin cezai sorumluluğu, azmettirme hükümleri doğrultusunda değerlendirilemeyecek olup ancak yardım eden sıfatıyla değerlendirilebilecektir. Bu ayrıma

¹⁵⁶ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 79-80.

¹⁵⁷ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 80.

karşılık ETCK’da kimsenin gerçeğe aykırı tanıklığa ikna edilmesi bile suçun doğumu için yeterlidir¹⁵⁸.

ETCK’da her ne kadar maddi unsuru oluşturan hareketler “yalan söylemek”, gerçeği inkâr etmek” ve bildiğini az ya da çok saklamak şeklinde seçimlik olarak sayılsa da TCK’da “gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmak” şeklindeki ifade ile yetinilmiştir. ETCK’da sayılan hareketler TCK’da ki ifadeyi kapsadığından maddi unsur bakımından farklılıktan söz edilemez¹⁵⁹.

Diğer yandan ETCK’da huzurunda beyan verilen memur veya heyet eğer yemin vermeye yetkisine haiz değilse yalan tanıklık suçu oluşmamaktaydı. Ancak TCK’da mahkeme huzurunda yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkisine haiz kişi veya kurul önünden yalan tanıklık yapılması durumu nitelikli hal olarak; yalan tanıklığın tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması ise suçun temel şekli olarak düzenlenmiştir¹⁶⁰.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 765 sayılı mülga Ceza Kanunu’ndan (ETCK) farklı olarak, yalan tanıklık nedeniyle bir kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması sonrasında, kişinin hakkında kovuşturma açılmamasına ya da beraatine karar verilse dahi failin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolayı da ayrıca sorumlu tutulabileceğini hüküm altına almıştır¹⁶¹.

Öte yandan, TCK’da yalnızca yargı mercileri önünde verilen ifadelerde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına imkân tanınırken, ETCK’da ise bu husus sadece yargı organlarının huzurunda gerçekleşen tanıklıklarla sınırlı tutulmuştur¹⁶².

TCK’ya göre, bir ceza soruşturması ya da kovuşturması esnasında gerçeğe aykırı şekilde beyanda bulunulması sonucu, tanıklık yapılan kişi hakkında tutuklama kararı verilmesi ya da önemli bir zarara uğramasına neden olunması hâlinde, failin etkin pişmanlık göstererek bu beyanından dönmesi, cezai sorumluluğunu etkileyebilmektedir¹⁶³. Bu bağlamda,

¹⁵⁸ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 94; Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 96-97; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 131-132; İçer, Zafer, a.g.m., s. 214.

¹⁵⁹ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 102-103; Çetin, Handan Pelin, a.g.t., s. 221; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 131; Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 51-52.

¹⁶⁰ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 103; Ölmez, Gökhan, a.g.t. s. 56; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 131; İçer, Zafer, a.g.m., s. 201; Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 52.

¹⁶¹ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 103.

¹⁶² Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 125.

¹⁶³ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 129.

ETCK'da yer alan ancak TCK'da yer verilmeyen bir başka düzenlemede yalan tanıklık sebebiyle başka bir kişinin yargılanmasının ertelenmesi söz konusuysa, failin beyanından dönmesinin cezai sorumluluğunu ortadan kaldıracığına ilişkin etkin pişmanlık hükmüdür¹⁶⁴.

ETCK'da ceza davaları yönünden mahkemenin hükmünden sonra tanığın gerçeğe dönmesi indirim nedeni sayılmışken; TCK'da söz konusu imkân sadece mahkûmiyet hükümleri yönünden düzenlenmiştir¹⁶⁵.

2.2.1.4 İslam hukukunda

Güvenilir şahit tarafından yapılan şahitlik hüküm verecek hâkimi bağlayıcı nitelikte olup kesin delildir¹⁶⁶. Şahitlerin şahitlikleri hakkında şüphe bulunuyorsa haklarında gizli ve aleni şekilde tezkiye adında güvenlik soruşturması yapılır. Bu soruşturmayı yapmakla görevli kişi bizzat hâkim ya da hâkim tarafından görevlendirilen müzekki adı verilen memurdur¹⁶⁷. Şahitlik etmenin şartları ise fiil ehliyeti, kör veya dilsiz olmamak, Müslüman olmak, erkek olmak, hür olmak, adil olmak, zina iftirasından dolayı cezalandırılmamış olmak, çok dikkatsiz ve uluorta konuşmamak, davaya taraf olmamak ve taraflardan biriyle dost veya düşman olmamaktır¹⁶⁸. Şahitliklerin delil olarak kabul edilebilmesi için şahitler arasında görüş ayrılıkları olmamalıdır¹⁶⁹.

Şahit olmanın şartları ayırtım gücü, görme yeteneği ve duruma şahsen tanık olmaktır. İslam hukukunda ayırtım gücüne sahip olmayan çocuk ve akıl hastalarının şahitlikleri geçersizdir. Eğer kişiler bu durumu gizleyerek huzurda hareket ederse haklarında yalancı şahitlikten hüküm kurulur¹⁷⁰. İslam hukukunda şahidin olay sırasında görme yeteneğine haiz olması gerektiği hususunda görüş birliği vardır. Gözleri görmüyorken bir olaya diğer duyu organlarıyla şahit olan kimse daha sonra gözleri görse dahi o olay hakkında bazı İslam hukukçularına göre şahitlik yapamaz. Şahit, şahitlik yapılacak olay sırasında görme yeteneğine haiz olmadığını saklayarak şahitlik yaparsa yalan şahitlik suçunu işlemiş olur. Bunun sebebi insanın sesleri karıştırabilme ihtimalidir. Hatta şahit olurken gözleri gören

¹⁶⁴ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 130.

¹⁶⁵ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 132-133.

¹⁶⁶ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 88-89.

¹⁶⁷ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 117.

¹⁶⁸ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 95-102.

¹⁶⁹ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 113-116.

¹⁷⁰ Bilmen, Ömer Nasuhi, "Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu", Burdur İlahiyat Dergisi, Cilt: VIII, 1985 s. 167.

ancak şahitlik yapacağı sırada görmeyen kişi dahi kişileri mahkeme önünde ayırt edemeyeceğinden dolayı bazı İslam hukukçularına göre şahitlik yapamaz¹⁷¹.

İslam hukukunda şahitliğin geçerli olması ve delil olarak kullanılabilmesi için şahitliğin muhakemenin yapıldığı yerde yapılması ve “şahitlik ederim” şeklinde söylemin kullanılmış olması gerekmektedir. Aksi takdirde şahidin verdiği beyanlar geçersiz olacaktır¹⁷².

Kur'an-ı Kerim yalancı şahitlik yapmamayı iyi insanların özelliği olarak saymış, yalancı şahitlik ise en büyük günahlardan biri olarak saymıştır¹⁷³. İslam hukukunda yalan tanıklık suçunun hem uhrevi hem de dünyevi cezası bulunmaktadır.

Uhrevi cezalara örnek vermek gerekirse yalan şahitliğin ahiretteki cezası oldukça ağırdır. Bu sebeple bu kişilerin dünyada mutlu ve huzurlu hayat sürmeleri mümkün değildir. Ayrıca duyduğu nedamet sebebiyle tövbe edip hakkına girdiği kişilerden helallik dilemeden ölmeleri halinde ahirette kendilerini can yakıcı bir ıstırap beklemediğine inanılmaktadır.

Dünyevi cezalara ilişkin olarak, failin suçunun kesin olarak ispatlanması hâlinde, yani ikrarı ya da başka delillerle sabit olması durumunda, İslam hukukçularının sahabe dönemine dayanan farklı içtihatlarına göre çeşitli cezaların uygulanabileceği ifade edilmektedir. Bu kapsamda, dayak, hapis, teşhir ve tazir cezaları öne çıkan yaptırımlar arasında yer alır. Görüş ayrılıkları ise şu şekildedir: Ebû Hanîfe'ye göre, yalan yere tanıklık yaptığı tespit edilen bir kimse kamuya açık şekilde teşhir edilmelidir. Buna karşılık, Ebû Yûsuf ve Muhammed ise yalancı tanığın hapis ve celde (kamçı) ile cezalandırılması gerektiğini savunmaktadır¹⁷⁴. Öte yandan, kazf (zina iftirası) suçu hariç olmak üzere, bireyin işlediği herhangi bir suç veya günah sonrası tövbe etmesi durumunda, şahitliğinin yeniden geçerli sayılabileceği görüşü de fıkıh kaynaklarında yer almaktadır¹⁷⁵.

Yalancı şahitlerin gerçeğe aykırı beyanı dolayısıyla herhangi bir zarar meydana geldiyse yalancı şahitler bu zararı tazmin etmekle sorumlu tutulmuştur¹⁷⁶. Yalancı şahitlik yapan kişi

¹⁷¹ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 92-93.

¹⁷² Bilmen, Ömer Nasuhi, a.g.m., s. 140-142.

¹⁷³ Tayfur, Sabğatullah, “Kur'an'a Göre Ceza Gerektiren Ameller”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2013, s. 127-128.

¹⁷⁴ Bayındır, Abdulaziz, İslam Muhakeme Hukuku, İstanbul, Süleymaniye Vakfı, 2015, s. 165. Aktaran: Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 133.

¹⁷⁵ Çolak, Mücahit, a.g.m., s. 97.

¹⁷⁶ Yurtseven, Yılmaz, a.g.m., s. 133-135.

eğer tövbe eder ve tövbesinin üzerinden zaman geçmesiyle dürüst ve samimi olduğu anlaşılırsa başka bir olayda Hanefi, Şafii ve Hanbeliler o kişinin şahitliğinin kabul edileceğini söylemektedir. Malikiler ise tekrar yalan söyleyip söylemeyeceğinden emin olunamayacağını bu sebeple şahitliğinin kabul edilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

2.3 MUKAYESELİ HUKUKTA YALAN TANIKLIK

2.3.1 Kıta Avrupası Hukukunda: Almanya Örneği

Alman Ceza Kanununun Özel Hükümlerinde yalan tanıklık suçuna, Yalan Yere Yemin ve Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik suçları ile birlikte Kamu Barışı, Devletin Yüksek Menfaatleri ve Hukukun Demokratik Kuralları yönünden tehlike yaratan suçlar kısmında yer verilmiştir¹⁷⁷. yalan tanıklık suçunun, Alman Ceza Kanununda düzenleniş şekli ile Türk Ceza Kanunu'nda düzenleniş şekli arasında farklılıklar mevcuttur¹⁷⁸.

Alman hukukunda da suç tipi Türk Hukukunda olduğu gibi soyut tehlike suçu olarak düzenlenmiştir. Yalan tanıklığın maddi gerçeğe ulaşmayı etkileyip etkilememesinin herhangi bir önemi olmayıp, tanığın gerçeğe aykırı şekilde beyanda bulunması yeterlidir¹⁷⁹.

Alman hukuku, Türk hukuku gibi tanıklıktan çekinme hususunda sayma sistemini benimsemiş olup sadece belirlediği meslekler için bu hakkı tanımıştır¹⁸⁰. Çekinme hakkı olan tanığın çekinme hakkı bildirilmeden beyanlarının alınması durumunda, tanık tarafından verilen beyanların hükme esas alınabilmesi Alman Yüksek Mahkemesine göre tanığın muvafakati ile mümkün olabilmektedir¹⁸¹.

Doktrindeki baskın görüşe göre Alman hukukunda yalan tanıklık ile korunması amaçlanan hukuki değer asıl olarak devletin adli yargısı ve istisnai hallerde ise maddi gerçeğin bulunmasına ilişkin kamusal yarardır¹⁸². Diğer görüşlerden bazılarına göre ne eylemden zarar gören kimsenin yararları ne de hukuki güvenlik değil, adli yargıdaki devlet faaliyetinin

¹⁷⁷ İçer, Zafer, a.g.m., s. 181.

¹⁷⁸ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 347.

¹⁷⁹ Heger, Martin, in: Lackner, Kühl-StGB, 28. Aufl age, C. H. Beck Verlag, München, 2014, Vorbem §§ 153 kn. 1. Aktaran: Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 355.

¹⁸⁰ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 24.

¹⁸¹ Çetin, Handan Pelin, a.g.t., s. 106.

¹⁸² Lackner, Karl / Kühl, Kristian, StGB -Strafgesetzbuch mit Erläuterungen, 24. Neubearbeitete Auflage, München, 2001, s. 615. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, 7. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 237.

korunması ya da maddi gerçeğin mahkeme tarafından bulunması¹⁸³ iken bazılarına göre ise maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasındaki kamusal yarardır¹⁸⁴. Suç soyut tehlike suçu olduğundan sebeple adliyenin ihlal edilemeyeceği ve hukuki değer in ceza yargılaması özelinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yönelik kamusal yarar olduğu yönünde görüş belirtenlerde bulunmaktadır¹⁸⁵. Alman hukuku da Türk hukuku gibi yalan tanıklık suçu da sadece ceza hukuku davalarında ki yalan tanıklığı değil, özel hukukta ki yalan tanıklıkları da kapsamaktadır¹⁸⁶.

Suçun oluşması için failin kastı aranmakta ve failin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunu, önemli hususları gizlediğini ve beyanı tanık dinleme yetkisine haiz kişiye verdiğini bilmesi beklenmektedir¹⁸⁷. Ancak Alman Ceza Kanunu'nda, Türk Ceza Kanunu'nun aksine yalan tanıklık suçunun taksirle işlenebileceği de düzenlenmiştir.

Alman hukukunda Türk hukukundan farklı olarak tanığın görevinin hakikatini araştırmaması ve dikkat ile özen göstermemesi sonucunda yapılan Yalan Tanıklığı ayrı bir suç olarak düzenlemiştir¹⁸⁸. Failin zamanında aykırı beyanlarından gerçeğe dönmesi durumu şahsi cezasızlık ya da cezadan indirim sebebi olarak düzenlenmiştir¹⁸⁹.

Alman hukukuna göre suç, tanığın beyanların bitmesiyle tamamlanmaktadır. Doktrin ve Federal Mahkemesi'ne göre de tanığın beyanlarının bitmesi hâkimin tanığa soracaklarının bitmesi ve tanığın söyleyeceklerinin bitmesi anlamına gelir. Eğer tanığın yeniden dinlenme imkânı var ise en geç ilgili oturum işleminin tamamlanmasıyla suç teşkil eden eylem de

¹⁸³ Schroeder, Friedrich / Christian, Maiwald, Manfred, Strafrecht Besonderer Teil, Teilband 2, Straftaten gegen Gemeinschaftswerte – Lehrbuch, 9. Neu Bearbeitete Auflage, Heidelberg, 2005, s. 282. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 237.

¹⁸⁴ Wessels, Johannes / Hettinger, Michael, Strafrecht - Besonderer Teil I, Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte, 26. Neu Bearbeitete Auflage, Tübingen, 2002, s. 191. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 237.

¹⁸⁵ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 237.

¹⁸⁶ Schönke, Adolf / Schröder, Horst, Strafgesetzbuch – Kommentar, 26. Neu Bearbeitete Auflage, München, 2001, s. 1323. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 265.

¹⁸⁷ Arzt, Gunther / Weber, Ulrich, Strafrecht Besonderer Teil – Lehrbuch, Bielefeld, 2000, s. 998. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 273.

¹⁸⁸ Erem, Faruk, “Yalan Şahadet Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 3, 1954, s. 48.

¹⁸⁹ Lackner, Karl / Köhl, Kristian, a.g.e., s. 630. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 290.

tamamlanmış olur. Gerçek dışı tanıklığa rağmen, yemin edilmemiş olması söz konusu suç tipinin işlenmesini veya tamamlanması etkilemez¹⁹⁰.

Alman Ceza Kanunu'na göre yalan tanıklık suçuna katılma mümkün olup suça azmettiren ya da yardım eden statüsüyle katılınabilir. Ancak suçun birlikte faillik ya da dolaylı faillik biçimlerinde işlenilmesi mümkün değildir. Alman Ceza Kanununda, TCK'nın aksine suç tipine azmettirmeye teşebbüsünde cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır¹⁹¹.

Yalan tanıklık suçu bazı hallerde yalan yeminin bir alt türü olarak, bazı hallerde ise bağımsız bir suç olarak ortaya çıkmaktadır¹⁹². Tanığın yemin etmesi nitelikli halin uygulanması için bir şekil şartıdır. Dini sebeplerden ötürü yemin etmek istemeyen tanığa Alman Ceza Kanunu 156'ncı maddede temin etme hakkı tanınmıştır¹⁹³. Tanığın yemin etmesi zorunlu olmayan tanığa yemin verdirilip verdirilmeyeceğini hâkim takdir etmektedir¹⁹⁴. Tanığa savcının, disiplin soruşturması yürüten merciin ve parlamento soruşturma komisyonunun yemin verdirebilme yetkileri Alman hukukunda düzenlenmemiştir. Alman hukukunun savcının yargısal bir faaliyet yürütüyor olmasına rağmen yemin ettirme yetkisi vermemesi doktrinde eleştirilmektedir¹⁹⁵.

Alman hukukunda gerçeğe aykırılık üç farklı teoride ele alınmıştır. Bunlar Objektif Teori, Sübjektif Teori ve Yükümlülük Teorisidir. Objektif teoriye göre tanığın beyanının gerçeğe aykırı olduğu durumda suçun maddi unsurunun gerçekleştiği kabul edilir. Sübjektif teori gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın olayı algılamasıyla ifade etmesi arasında algılamasını yansıtmamasına rağmen çelişki var ise tanık yalan söylemiş addedilemez. Yükümlülük teorisine göre ise tanığın, beyanında gerçeğin ortaya çıkarılması amacı güden muhakeme kurallarından doğan yükümlülüklere aykırı hareket etmesiyle gerçeğe aykırılık oluşur¹⁹⁶.

¹⁹⁰ Schönke, Adolf / Schröder, Horst, a.g.e., s.1333-1334. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 294.

¹⁹¹ Krey, Volker / Heinrich, Manfred, Strafrecht Besonderer Teil, Band 1, 13. Völlig, Neu Bearbeitete Auflage, Stuttgart, 2005, s. 250-251. Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 294.

¹⁹² Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 39.

¹⁹³ Aktaş, Batuhan, "Yalan Tanıklık Suçu (TCK m.272)", YÜHFD, Cilt: XVII 2020/Özel Sayı, s. 31.

¹⁹⁴ Çetin, Handan Pelin, a.g.t., s. 145.

¹⁹⁵ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 378-379.

¹⁹⁶ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 249-252.

Şeriklerin birbirleri hakkında tanıklık etmesi hususu Alman hukukunda kabul edilmemiştir. Ancak Alman Yüksek Mahkemesi şeriklerin dosyalarının tefrik edilmesi durumunda şerikin diğer şerik hakkında tanıklığını kabul etmektedir¹⁹⁷.

Alman Ceza Kanunu'nda yalan tanıklık suçu, 153. maddeden başlayarak 163. maddeye kadar olan hükümler arasında ele alınmıştır¹⁹⁸. Bu kapsamda, “yemin etmeden gerçekleştirilen yalan tanıklık” başlığı altında düzenlenen 153. maddede, tanık ya da bilirkişi konumundaki bir kişinin, ifade alma yetkisine sahip resmi bir makam önünde yemin etmeksizin gerçeğe aykırı beyanda bulunması hâlinde, ilgili kişiye üç aydan beş yıla kadar hapis cezası verilebileceği belirtilmiştir¹⁹⁹.

“Yalan yere yemin” başlığı altında düzenlenen 154'üncü maddenin 1'inci fıkrasında mahkeme veya yeminli dinlemeye yetkili merci önünde yemin altında yalan söyleyen kişi hakkında bir yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunacağı düzenlenmiş iken 2'inci fıkrasında daha hafif hallerde cezanın altı aydan beş yıla kadar hapis cezası olacağı düzenlenmiştir²⁰⁰.

“Yemin ile eşdeğerdeki doğrulama” başlığı altında düzenlenen 155'inci maddeye göre kişinin yemin yerine geçen tasdiki ile daha önceki bir yemine veya tasdikine atıfta bulunması yemin ile eşdeğerdir²⁰¹.

“Gerçek dışı bir şekilde yemin yerine geçen temin etme” başlığı altında düzenlenen 156'ncı maddesinde yemin yerine geçen temin ettirmeye yetkili makam önünde temini gerçeğe aykırı olarak veren veya temine dayanarak gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişi üç yıla kadar hapis veya para ceza ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

“Tanıklıkta zaruret hali” başlığı altında düzenlenen 157'nci maddesinin 1'nci fıkrasında bir tanığın veya bilirkişinin yalan yere yemin ettiği veya gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu

¹⁹⁷ Centel, Nur / Zafer, Hamide, a.g.e., s. 259.

¹⁹⁸ Alman Ceza Kanunu İçin Bknz: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf> (E.T.: 24.04.2024), Alman Ceza Kanunu'nun İngilizce Çevirisi İçin Bknz: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html (E.T.: 24.04.2024), Alman Ceza Kanunu'nun Türkçe Çevirisi İçin Bknz: Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch, 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2015.

¹⁹⁹ Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch, 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2015, s. 254-255.

²⁰⁰ Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, a.g.e., s. 255.

²⁰¹ Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, a.g.e., s. 255.

durumda, fail şayet bir aile üyesini, kendisini veya özgürlüğü kısıtlayan bir iyileştirme ve güvenlik tedbirine tabi olma tehlikesinden kurtarmak için gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise mahkemenin 49’uncu maddenin 2’nci fıkrası uyarınca kendi takdirine göre cezayı hafifletebileceği ve eğer yeminsiz beyan verilmişse ceza vermekten tamamen vazgeçebileceği düzenlenmiştir. Mezkûr maddenin 2’nci fıkrasında ise henüz yemin etme ehliyetine sahip olmayan failinde gerçeğe aykırı beyan vermesi durumunda cezasında indirimi gidilebileceği veya ceza vermekten tamamen vazgeçilebileceği düzenlenmiştir²⁰².

“Gerçek dışı beyanın düzeltilmesi” başlığı altında düzenlenen 158’inci maddesinin 1’inci fıkrasında mahkeme kendi takdirine bağlı olarak yalan yere yemin etme, yemin yerine geçen gerçeğe aykırı temin etme veya yeminsiz gerçeğe aykırı beyan verme suçlarından dolayı verilecek cezayı failin yalan beyanı zamanında düzeltilmesi halinde 49’uncu maddenin 2’nci fıkrasına göre hafifletebileceği veya ceza vermekten vazgeçebileceği düzenlenmiştir. 2’nci fıkrasında failin gerçeğe aykırı beyanı düzeltilmesi artık karara etki etmeyecek noktadaysa, gerçeğe aykırı beyan başkasının zararına sebep olmuşsa veya fail hakkında düzeltmeden önce şikâyetle bulunulmuş veya soruşturma başlatılmışsa düzeltmenin süresinin geçmiş olacağı düzenlenmiştir. 3’üncü fıkrasında ise düzeltmenin gerçeğe aykırı beyanın verildiği veya beyanı yargılamada değerlendirecek makama, mahkemeye, cumhuriyet savcısına veya emniyet makamına yapılabileceği düzenlenmiştir²⁰³.

“Gerçek dışı beyanda bulunmaya azmettirmeye teşebbüs” başlıklı 159’uncu maddesinde 30’uncu maddenin 1’inci fıkrası ve 31’inci maddenin 1 ve 2’nci fıkralarında yer alan suça teşvik hallerinin 153’üncü maddede yer alan yemin etmeden gerçek dışı beyanda bulunma ve 156’ncı maddede yer alan yemin yerine geçen gerçek dışı temin etme suçlarına kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir²⁰⁴.

“Gerçek dışı beyanda bulunmaya yönlendirme” başlıklı 160’uncü maddesinde bir başkasını gerçeğe aykırı yemin etmeye yönlendiren kişinin iki yıla kadar hapis veya para cezasıyla cezalandırılacağını; bir başkasını yemin yerine geçen gerçeğe aykırı temin etmeye veya yemin etmeden gerçeğe aykırı beyanda bulunmaya yönlendiren kişinin ise altı aya kadar

²⁰² Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, a.g.e, s. 256.

²⁰³ Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, a.g.e., s. 257.

²⁰⁴ Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, a.g.e., s. 257-258.

hapis veya yüz seksen güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağını düzenlemektedir. 2'nci fıkra da ise teşebbüs halinde de aynı cezaya hükmolunacağı düzenlenmiştir²⁰⁵.

“Taksirle işlenen yalan yere yemin suçu; taksirle işlenen yemin yerine geçen gerçek dışı teminde bulunma suçu” başlıklı 161'inci maddesinin 1'inci fıkrasında 154 ila 156'ncı maddelerde belirtilen fiillerden birinin taksirle işlenmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir. 2'nci fıkrasında ise failin gerçeğe aykırı beyanı süresi içinde düzeltilmesi halinde herhangi bir ceza uygulanmayacağı ve buna göre 158. maddenin 2. ve 3. fıkrasının hükümlerinin uygulanacağı hükmü düzenlenmiştir²⁰⁶.

“Uluslararası Mahkemeler; Ulusal Soruşturma Komiteleri” başlıklı 162'nci maddesinin 1'inci fıkrasında 153'ten 161'e kadar olan maddeler, Federal Almanya Cumhuriyeti'ni bağlayan bir yasal belge uyarınca kurulmuş uluslararası bir mahkeme önündeki işlemlerde yapılan yanlış beyanlara uygulanacağı düzenlenmiştir. 2'nci fıkrasında ise 153 ve 157'den 160'a kadar olan maddeler, yeminsiz yalan beyanlarla ilgili olduğu sürece, federal veya eyalet yasama organının bir soruşturma komitesi huzurunda yapılan yanlış beyanlar için de geçerli olacağı düzenlenmiştir.

2.3.2 Anglo-Sakson Hukukunda: İngiltere Örneği

Anglo-sakson hukuku Common Law olarak da bilinir. İngiltere'nin Normani istilasına uğradığı 11'inci yüzyıl sonralarına doğru ortaya çıktığı tahmin edilen Common Law tabiri Türkçe, ortak hukuk demektir. Common Law, Normanların işgal ettikleri topraklarda ortak hukuk düzeni kurmaya çabaladığının kanıtıdır²⁰⁷. Ancak aradan geçen yıllar içinde Kıta Avrupası Hukuk Sistemi ile İngilizce konuşan ülkelerin hukuk sistemini ayırmak için kullanılan kapsayıcı bir ifade halini almıştır. Common Law, Roma Hukukundan etkilenen Kıta Avrupası Hukuk Sisteminin aksine kapsanan ülkelerin içtihadı ve geleneksel hukuk birikimini ön plana almaktadır. Common Law, özellikle 1985 yılından bu yana mevzuat hukukundan ayrılarak ortak akıl halini almıştır²⁰⁸.

²⁰⁵ Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, a.g.e., s. 258.

²⁰⁶ Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, a.g.e., s. 258-259.

²⁰⁷ Borgatta, Edgar F. / Montgomery, Rhonda J. V; Encyclopedia of Sociology Vol. 1, Macmillan Reference USA, USA 2000, s. 465. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 3.

²⁰⁸ Bealey, Frank / Johnson, Allan G.; The Blackwell Dictionary of Political Science: A User's Guide to Its Terms, Blackwell Publishing Ltd., Oxford and Massachusetts 1999, s. 72. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 3.

Her ne kadar yalan tanıklık suçu “perjury” kavramı olarak anılsa da Common Law sisteminde “perjury” kavramı yalan tanıklık suçu ile birlikte Asılsız İhbarda Bulunma Suçu, Adli Mercilere Sahte veya Üzerinde Tahrifat Yapılmış Belge Sunma Suçu ve Adli Mercilerin Önüne Aslında Var Olmayan Deliller Getirme Suçlarını da içermektedir²⁰⁹.

İngiliz hukukunda sorulan soruları anlayan ve sorulara anlaşılabilir şekilde yanıt verebilen herkes tanık olabilmektedir. Burada bahsi geçen “herkes” kelimesine davanın tarafları da dahil olup davanın tarafları da kendi davalarında yalan tanıklık suçunu işleyebilmektedir²¹⁰. Akıl hastalarının tanıklığına ise başvurulmamaktadır²¹¹.

Yalan tanıklık suçu İngiliz hukukunda 1911 tarihli “perjury act” ile düzenlenmiştir. Yalan tanıklık olarak sayılan eylemler tanık tarafından, yargısal süreçlerde (judicial proceedings), mahkeme veya hâkim önünde ya da adli bir kovuşturmada tanığı kanunen yemin ettirerek dinleme ve sorgulama yetkisine sahip diğer kişiler huzurunda gerçekleştirilen tanıklıklar sırasında bulunulan gerçeğe aykırı beyanlardır²¹².

İngiliz ceza hukukunda yalan tanıklık suçu, yargı sisteminin güvenilirliğini ve adaletin doğru şekilde tecelli etmesini korumayı amaçlayan temel düzenlemelerden biridir. Perjury Act 1911 ile şekillenen bu suç tipi, Anglo-Sakson hukukuna özgü biçimde özellikle şekli unsurlar üzerine inşa edilmiştir: yemin, adli süreç ve beyanın maddi önemi gibi kavramlar, suçun oluşumunun merkezindedir²¹³.

Bu şekli yapı sayesinde İngiltere hukukunda yalan tanıklık, yalnızca ahlaki ya da etik bir sorun değil, aynı zamanda doğrudan yasal bir ihlal olarak ele alınır. Ancak, bu yapı aynı zamanda bazı sınırlamaları da beraberinde getirir. Örneğin, yeminsiz ancak yanıltıcı beyanlar doğrudan yalan tanıklık suçu kapsamında değerlendirilmediğinden, başka suç tiplerine başvurulması gerekir²¹⁴.

²⁰⁹ Reid, Sue Titus, Criminal Law: The Essentials, Oxford University Press, New York 2009, s. 170. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 22.

²¹⁰ Roberts, Paul / Zuckerman, Adrian, Criminal Evidence, Oxford University Press, New York 2004, s. 222-224. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 59-69; Ertanhan, Mesut, a.g.e., s. 57.

²¹¹ Çetin, Handan Pelin, a.g.t., s. 111.

²¹² Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 23.

²¹³ Perjury Act 1911, UK Public General Acts, Section 1(1).

²¹⁴ Perjury Act 1911, Sections 1(4)–1(5).

1911 tarihli Perjury Act 'in 1'inci maddesine göre perjury, bir kişinin yemin altında, adli bir süreç içerisinde, maddi öneme sahip bir konuda bile bile yanlış beyanda bulunması hâlinde oluşur.

Bu birinci maddedeki tanım, suçu dört temel unsur üzerinden yapılandırmıştır;

- a. Yemin Altında Beyan: Fail, yasal biçimde yemin etmiş olmalıdır. Yemin, yalnızca mahkemede değil, mahkeme dışı ancak kanunen yetkilendirilmiş kişi veya kurum önünde de geçerli kabul edilir²¹⁵.
- b. Adli Süreçte Gerçekleşme (Judicial Proceeding): Beyan, bir mahkeme, kurul ya da kanunen delil alma yetkisi olan kişi önünde yapılmış olmalıdır²¹⁶.
- c. Maddi Öneme Sahip Beyan (Material Statement): İfade, yargılamanın sonucunu etkileyebilecek nitelikte olmalıdır²¹⁷.
- d. Kasıtlı Yalan Beyan (Mens Rea): Fail, beyanının yanlış olduğunu bilmeli ya da doğru olduğuna inanmamalıdır²¹⁸.

Perjury Act 1911'in 1'inci maddesi, yalan tanıklık suçunu yalnızca yemin altında verilen beyanlarla sınırlamaktadır. Bu yönüyle şekli unsurların, suçun tanımında belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Yemin olmaksızın verilen ifadeler, başka suçlar kapsamında değerlendirilebilse de yalan tanıklık suçu bu kapsamda oluşmaz²¹⁹.

Kanun maddesinden anlaşıldığı üzere yalan tanıklık suçunun oluşması için beyanın "lawfully sworn" yani hukuka uygun şekilde yapılmış bir yemin altında verilmiş olması gerekmektedir²²⁰. Suçu düzenleyen birinci maddenin ikinci fıkrasında bulunan geniş tanım sayesinde ise hukuka uygun yemin verilecek yerlerin yalnızca mahkemeler değil; idari kurullar, tahkim heyetleri, disiplin soruşturmaları yürüten makamlar gibi birçok yerlerinde olduğunu ve bunların huzurunda yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklarında yalan tanıklık suçunu oluşturabileceğini anlamaktayız. Bundan ötürü söz konusu maddeyi değerlendirdiğimizde

²¹⁵ Campbell, Enid, Oaths and affirmations of public office under English law: An historical retrospect, *Journal of Legal History*, 21(3), 2000, s. 132-165.

²¹⁶ Perjury Act 1911, Section 1(2).

²¹⁷ Perjury Act 1911, Section 1(6).

²¹⁸ Perjury Act 1911, Section 1(6/a-b).

²¹⁹ Child, J. J. / Simester, A. P. / Spencer, J. R., Stark, F. / Virgo, G. J., Simester and Sullivan's Criminal Law: Theory and Doctrine, Bloomsbury Publishing, 2022, s. 9.

²²⁰ Perjury Act 1911, Section 1(1).

İngiliz hukuku, şekli usule önem vermekle birlikte, sürecin "yargısal nitelikte" olması koşulunu geniş yorumladığı kanısındayız.

Yalan tanıklık suçu açısından en önemli meselelerden biri, failin kastının (mens rea) derecesidir. Suçun oluşması için failin yalnızca gerçeğe aykırı beyanda bulunması yeterli değildir; aynı zamanda bu beyanın yanlış olduğunu bilerek hareket etmiş olması veya doğruluğuna inanmaması gerekmektedir²²¹. Bu yaklaşım, Anglo-Sakson sistemin kast kavramını geniş ve niyet merkezli biçimde ele aldığını gösterir niteliktedir.

Ashworth'a göre, yalan tanıklık suçunun niteliği, yalnızca bireysel dürüstlük değil, yargı sisteminin bütünlüğü ile doğrudan ilgilidir. Yine yazara göre "yemin altında söylenen bir yalan adalet sisteminin kalbine saldırır"²²². Bu nedenle failin niyeti, yalnızca bir gerçeğe aykırı beyanda bulunmak değil, aynı zamanda adaleti bozacak niyeti içermelidir.

Ormerod ise, failin beyanının "material" olmasının altını çizerek, yalnızca yalan değil, önemsiz yalanların suçu oluşturmayacağını, bu nedenle maddi önem kavramının mahkemelerce dikkatle analiz edilmesi gerektiğini belirtmektedir²²³.

Yalan tanıklık suçunun düzenlendiği birinci maddenin altıncı fıkrası, beyanın "maddi öneme sahip" olup olmadığının belirlenmesini doğrudan mahkemenin yetkisine bırakır²²⁴. Söz konusu hüküm, yargılamada maddi önemin hukuki bir mesele olduğunu açıkça ortaya koymakta; jürinin değerlendirmesine değil, hâkimin hukuki yorumu çerçevesinde karar verilmesini öngörmektedir²²⁵.

Öte yandan, beyanın "maddi öneme sahip" olup olmadığının hukukî değerlendirme konusu sayılması hem cezanın caydırıcılığı hem de failin adil yargılanma hakkı bakımından önemli

²²¹ E'temadi, Amir / Zalipoor, Mehran, Perjury in Iranian, English and Welsh Criminal Systems, Journal of Comparative Law, 9(1), 2022, s. 253-278.

²²² Cornford, Andrew, Andrew Ashworth, Principles of Criminal Law (1991), In Leading Works in Criminal Law, 2023, s. 192-219.

²²³ Ormerod, David / Laird, Karl, Smith, Hogan, and Ormerod's criminal law, 16. Baskı, Oxford: Oxford University Press, 2021, s. 6-35.

²²⁴ Perjury Act 1911, Section 1(6).

²²⁵ Samuels, A., Crown Prosecution Service. The Journal of Criminal Law, 50(4), 1986, s. 432-441. Aktaran: Azeem, Hafiz Muhammad / Tariq, Mubashar / Umar, Muhammad, "Prosecutorial Discretion: An Imperative for Effective Prosecution in the Punjab Criminal Prosecution Service", Review of Education, Administration and Law (REAL) Vol. 6, (2) 2023, s.553.

bir denge unsuru olarak öne çıkmaktadır²²⁶. Mahkemelerin bu noktada takdir yetkisi geniştir ve kararların çoğu, failin kastı ile beyanın içeriği arasındaki bağlantıya dayanmaktadır.

Yalan Tanıklık fiilinin verdiği bireysel zarar, İngiliz Hukukunda 1756 tarihli bir davada ödül kazanmak için yapılan bir yalan tanıklık dolayısıyla hırsızlık suçundan hüküm giyerek asılan masum kişi örnek gösterilerek tarif edilmektedir²²⁷. Perjury Act 'da bulunan hükme göre tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu dair tek bir kişinin tanıklığı mahkûmiyet için yeterli değildir²²⁸.

Perjury Act 1911, yalnızca İngiltere içindeki değil, İngiltere dışında alınan bazı yeminli ifadelerin de perjury kapsamına alınabileceğini düzenlemektedir. Madde 1(4) ve 1(5), örneğin Birleşik Krallık'ın denizaşırı bölgelerinde, askeri mahkemelerde ya da yabancı mahkemelerde verilen bazı ifadelerin, İngiliz hukuku bakımından da perjury sayılabileceğini belirtmektedir²²⁹.

Bu düzenleme, İngiliz ceza hukuku kapsamında suçun sınır aşan etkilere sahip olabileceğini göstermektedir. Bu yönüyle İngiltere'nin perjury düzenlemesi, diğer birçok ülke hukukuna göre daha geniş bir uygulama alanına sahiptir.

Bununla birlikte, İngiltere hukukunda perjury suçunun yalnızca mahkeme içi eylemlerle sınırlı olmaması ve yabancı ülkelerde alınan yeminli ifadeleri de kapsamı, bu suçun ulusal sınırların ötesine taşan bir uygulama alanı olduğunu göstermektedir²³⁰. Bu da onu, karşılaştırmalı hukukta dikkat çekici kılan önemli bir özellik haline getirmektedir

Diğer yandan bakılırsa uygulamada, yalan tanıklık suçunun soruşturulması ve kovuşturulması, İngiltere'de sanıldığı kadar yaygın değildir. Crown Prosecution Service (CPS) tarafından hazırlanan kılavuzlarda da belirtildiği üzere, bu suçun ispatı zorlayıcıdır ve delil yükü oldukça yüksektir²³¹. Bunun temel nedenlerinden biri, failin yanlış beyanı “bile bile” söylediğini ispat etmenin güçlüğüdür. Bu nedenle perjury, teori ve mevzuat düzeyinde

²²⁶ Perjury Act 1911, Section 1(6)

²²⁷ Watson, Michael, Lying on Oath: New Light on Perjury, Criminal Law and Justice Weekly (formerly Justice of the Peace), 2005, s. 2. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 30-31.

²²⁸ Perjury Act 1911, Section 13.

²²⁹ Perjury Act 1911, Sections 1(4) –1(5).

²³⁰ Perjury Act 1911, Sections 1(4) –1(5).

²³¹ Townend, Judith / Welsh, Lucy, The Role of the Public and Media in Observing Justice, In Observing Justice: Digital Transparency, Openness and Accountability in Criminal Courts, Bristol University Press, 2023, s. 65-92.

etkili bir mekanizma gibi görünse de fiili uygulamada daha çok sembolik bir tehdit aracı olarak işlev görmektedir²³².

İngiltere'deki bazı hukukçular, özellikle Perjury Act 1911'in çağdaş yargılama tekniklerine göre güncellenmesi gerektiğini savunmaktadır. Ashworth ve Ormerod gibi yazarlar, yemin prosedürünün modern ceza adaleti bağlamında zaman zaman şekli bir formaliteye dönüştüğünü, bu nedenle suçun kapsamının yeniden tanımlanması gerektiğini belirtmektedir²³³. Özellikle dijital beyanlar, çevrim içi duruşmalar ve yazılı tanık ifadelerinin yaygınlaşması, perjury tanımının çağdaş bir yorumla yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda gelecekte atılabilecek adımlar; Perjury Act 1911'in reforme edilmesi, delil standardının açıklığa kavuşturulması ve dijital çağın gereklerine uygun bir yemin düzeninin tanımlanması olabilir. Böylelikle suçun caydırıcılığı artırılabilir ve ceza hukuku sisteminin etkinliği korunabilir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, İngiliz hukukunda perjury suçunun teorik olarak güçlü ve sistematik bir yapıya sahip olduğundan, uygulamada nadiren tam anlamıyla işletilen bir ceza normu olduğundan ve reform ihtiyacı taşıyan, ancak hala yargı sistemi için sembolik önemi yüksek bir koruyucu düzenleme olduğundan bahsedilebilir.

²³² Pattenden, Rosemary, Authenticating 'things' in English law: principles for adducing tangible evidence in common law jury trials, *The International Journal of Evidence & Proof*, 12(4), 2008, s. 273-302.

²³³ Horder, Jeremy, *Ashworth's Principles of Criminal Law*, 9. Baskı, Oxford:Oxford University Press, 2019, s. 457; Ormerod, David / Laird, Karl, a.g.e., s. 1003.

3. YALAN TANIKLIK SUÇU

3.1 GENEL OLARAK

Gerek CMK’da gerek HMK’da tanığın gaflete düşmeden gerçeğe aykırı beyanda bulunmaktan kaçınmasını sağlamak için tanığa yükümlülükler yüklenmiştir. Bunlardan en önemlisi bildiklerini gizlemeden gerçeği dosdoğru açıklama yükümlülüğüdür. Tanık beş duyu organıyla algılamış olduğu muhakemeye konu olay hakkında ki bilgilerini dosdoğru şekilde muhakemeye aktarmakla yükümlüdür²³⁴. Tanığın bu yükümlülüğüne aykırı olarak davranması bu bölümde inceleyecek olduğumuz yalan tanıklık suçunu oluşturmaktadır.

Suçun oluşmasında tanığa yemin verdirilmesinin ya da verdirilmemesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Tanığın, tanık dinleme yetkisine haiz kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmasına karşılık olarak yalan tanıklık suçu düzenlenmiştir²³⁵. Bu sebeple tanık dinlemeye yetkili olmayan kimse önünde yapılan yalan tanıklıkta suç oluşmayacaktır. Bu kapsamda bakıldığında kolluk kuvvetinin bilgi edinilen kişi sıfatıyla olayın tanığından bilgi alması durumunda kişinin gerçeğe aykırı beyan vermesiyle yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır²³⁶.

Yalan tanıklık suçu TCK’nın özel hükümlerinin bulunduğu ikinci kitabının dördüncü kısmında yer alan Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler ana başlığının ikinci bölümünde düzenlenen Adliye Karşı Suçlar başlığı altında 272, 273 ve 274’üncü maddelerde düzenlenmiştir. Söz konusu maddelere bakıldığında 272’nci maddede suç tipi, 273’üncü maddede suç tipinin şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepleri, 274’üncü maddede ise suç tipine ait etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde suçun unsurları ele alınmıştır. Her ne kadar korunan hukuki değer ve kusurluluk suçun unsurları olarak sayılmasa da çalışmanın bütünlüğünü sağlamak adına bu bölümde yer verilmeye çalışılmıştır.

²³⁴ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 350.

²³⁵ Bostancı Bozbayındır, Gülşah / VDA, a.g.e., s. 129-130.

²³⁶ Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, Rıfat Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 16. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2018, s. 1387.

3.1.1 Korunan Hukuki Değer

Kanun koyucu suçu düzenlerken suçtan dolayı hakkı ihlal edilenlerin hakkını korumayı amaçlar²³⁷. Her suç mutlaka failin bir hakkı ihlal etmesi ile ortaya çıkar. Dolayısıyla her suç en az bir hakla ilişkilidir²³⁸.

Yalan Tanıklık TCK'nın özel hükümlerinin bulunduğu ikinci kitabının dördüncü kısmında yer alan Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler ana başlığının ikinci bölümünde Adliye Karşı Suçlar başlığı altında düzenlenmiştir. Her devletin kendine ait çıkarları söz konusudur. Bu suçun düzenlenme bölümüne bakıldığında suçun düzenlenişi ile devletin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır²³⁹.

Yalan tanıklık suçu yürütülen soruşturma veya kovuşturma ya da devam eden yargılamanın tanığın gerçeğe aykırı beyan vermesiyle adaletin tecelli etmeme ve yargılamayı yapacak makamların hataya düşürme risklerini engellemek sebebiyle düzenlenmiştir²⁴⁰.

Literatürde bazı yazarlar ise söz konusu suç tipiyle korunan hukuki değerlerin adil yargılanma hakkından kaynaklandığını savunmuştur²⁴¹. Ancak bununla birlikte söz konusu suç tipinin kişiler aleyhinde işlenen bir suç olarak kabul edilmediğini ve kanunda da adliye karşı işlenen suçlar başlığı altında düzenlendiğini, dolayısıyla yargılamanın adaletsiz tecellisini önlemek amacı güden suç tipiyle korunmak istenen kamusal yararın bireysel yarara göre daha baskın olduğunu belirtmişlerdir.

Ceza hukukuyla koruma altında olan bütün hukuksal değerler bireyin hak ve özgürlükleri sebebiyledir²⁴². Adaletin gerçeklere ulaşarak tecelli etmesindeki yarar, birey özelinde toplumun korunması için zorunlu olan bir değerdir. Devlet ise hukuksal değerleri korur ve geliştirir. Etkin yargılamayla adaletin tecelli etmesi bunun neticesiyle de bireylerin adil

²³⁷ Erem, Faruk, "Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25 (1), 1968, s. 12.

²³⁸ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 117.

²³⁹ Özek, Çetin, "Adliye Karşı Suçların Hukuki Konusu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 55 (3), 1997, s. 17.

²⁴⁰ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 353.

²⁴¹ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010, s. 7931.

²⁴² Ünver, Yener, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003, s. 142.

yargılanma haklarının korunmasının sorumluluğu devlete aittir²⁴³. Yalan tanıklık suçuyla hem adaletin tecellisi hem de bireyin adil yargılanma hakkı korunmaktadır.

Suçun birinci fıkrasında belirtildiği şekilde tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde işlenmesi halinde söz konusu halin adliye karşı işlenip işlenmediği hususu doktrinde tartışmalıdır. Adliye karşı işlenmediğini savunan görüşe göre adliye dışında örneğin idari bir disiplin soruşturması kapsamında tanığın gerçeğe aykırı tanıklık yapması durumunda bu yalan tanıklığın adliye karşı işlenildiğinin düşünülmesi mümkün değildir²⁴⁴. Ancak bizimde katıldığımız karşı görüşe göre söz konusu düzenlenen suçun başlığındaki kasıt, sadece adliye değil adil herhangi bir karara halel düşürecek her türlü fiilin adalet algısını zedelemesinin korunması düşüncesiyle geniş bir anlam verilerek düzenlenmiştir.

3.2 SUÇUN UNSURLARI

3.2.1 Suçun Maddi Unsurları

3.2.1.1 Fiil

Suçun vuku bulabilmesi için suçun kanunda yazan fiilinin meydana gelmesi gerekmektedir. Başrolde olan insanın sergilediği kasti veya ihmali hareketler sonucu zarar meydana gelse de gelmese de hareket suçun kanuni tanımına uyuyorsa fiili oluşturmaktadır. Suçun vuku bulabilmesi için fiil olmazsa olmazdır²⁴⁵.

TCK 272’de düzenlenen yalan tanıklık suçunun fiillere göre kanuni tanımının yer aldığı 1 ve 2’nci fıkralara baktığımızda suçun fiilini 1’inci fıkra yönünden hukuka aykırı eylem neticesinde başlamış bir soruşturmada tanık dinleme yetkisine haiz yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı şekilde tanıklık yapılması; 2’nci fıkra yönünden ise “mahkeme huzurunda veya yemin verdirerek tanık dinlemeye yetkisine haiz kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı şekilde tanıklık yapılması oluşturmaktadır²⁴⁶. Yani suçun kanuni tanımından yalan tanıklık suçunun fiilinin kişinin soruşturma veya kovuşturma aşamasında gerçeğe aykırı şekilde tanıklık yapması olduğu anlaşılmaktadır.

²⁴³ Ünver, Yener, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, s. 488-742.

²⁴⁴ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 46.

²⁴⁵ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 88 vd.

²⁴⁶ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 32.

Yargıtay suç tipine uygun fiilin her türlü kuşkudan arınmış bir biçimde ve ceza muhakemesi prensiplerine uygun bir biçimde ispatlanmış olmasını ayrıca aramakta, beyanlar arasındaki çelişki giderilmeden, sadece iki beyan arasında çelişkinin bulunmasını irdeleyip araştırmadan suç olarak değerlendiren hükümleri bozmaktadır²⁴⁷.

Yalan tanıklık suçu, beyanda bulunan tanığın dinlenmesinin tamamlanmasıyla tamamlanacağından sırf hareket suçlarındandır. Tanığın beyanlarının bütünü göz önüne alınarak gerçeğe örtüşüp örtüşmediği değerlendirilir. Bu sebeple tanığın beyan verme işlemi bitmeden yalan tanıklık suçunun vücut bulduğundan bahsetmek mümkün değildir²⁴⁸.

Suçun oluşup oluşmadığına ilişkin değerlendirme, tanık bildiklerini tamamen sözlü olarak açıklayıp bitirdikten sonra yapılacağından ve bu sebeple de tanığın beyanlarını bitirinceye kadar gerçeğe aykırı olan kısımları düzeltmesi de mümkün olacağından yalan tanıklık suçu teşebbüse elverişli değildir²⁴⁹.

Yalan tanıklık suçu, ani ve soyut tehlike suçu olarak düzenlenmiştir. Bu suç tipinin oluşumu için hakkında soruşturma veya kovuşturma veyahut özel hukuk davası görülen kimsenin mahkûm olması, davanın aleyhine sonuçlanması zorunlu veya gerekli bir koşul değildir²⁵⁰. Yargıtay da suçun tehlike suçu olduğunu kabul etmekte ve suçun oluşumu için tanıklığın belirli bir zarar veya somut tehlike neticesine neden olması veya ilgili davanın seyrini etkilemesi gibi durumların gerekli olmadığı düşüncesindedir. Buna karşılık öğretide ise, adliyei yanlış yola sevk etmesi mümkün olmayan gerçeğe aykırı beyanların korunan hukuksal değeri ihlal etmeyeceği için yalan tanıklık suçunu oluşturmadığı savunulmaktadır²⁵¹.

Hukuka aykırı başlatılan soruşturma kavramı

TCK 272'nci maddesinin 1'inci fıkrasında “hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma” ibaresi yer almaktadır. Bu ibarenin ne olduğu, hangi soruşturmaları içerdiği

²⁴⁷ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 265.

²⁴⁸ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 10. Baskı, Ankara: Adalet Yayıncılık, 2024, s. 1189.

²⁴⁹ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 395-396.

²⁵⁰ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 266.

²⁵¹ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 266-267.

hususunda doktrinde farklı görüşler yer almaktadır²⁵². Bir görüşe göre CMK m. 2/1-e’de soruşturma ifadesi tanımlanmış olduğundan sadece ceza muhakemesi anlaşılmalıdır. Bu görüşten hareket eden görüşler soruşturma kelimesi her ne kadar hukuka aykırı fiiller ve suçları kapsayan geniş bir anlam barındırsa da “hukuka aykırı bir fiil” teriminden suç teşkil eden fiilin anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle disiplin ve idari soruşturmalarda tanığın gerçeğe aykırı şekilde beyanda bulunması durumunda yalan tanıklık suçu oluşmayacağı²⁵³, eğer soruşturma kelimesinin ceza soruşturması şeklinde anlaşılmazsa kanunilik ilkesine aykırılığın ortaya çıkacağı ve suçun kapsamının hayli genişleyeceği savunulmaktadır²⁵⁴.

Doktrinde ağırlıklı olan ve bizimde katıldığımız diğer görüşe göre ise kanun metninde geçen hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturmada gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapılması suçun ortaya çıkması için yeterli görülmüştür. Maddenin fıkrasında bir suçtan değil de hukuka aykırı bir fiilden bahsedilmiş olduğundan sadece ceza hukuku yönünden suçlar değil idari yaptırım gerektiren kabahatler ve disiplin suçları da bu fıkra kapsamında yer almaktadır²⁵⁵. Ayrıca aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli ya da idari bir yaptırım uygulanması durumunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal olarak sekizinci fıkra düzenlenmiş olması da idari soruşturmaların kanun koyucu tarafından bu kapsamda sayıldığını göstermektedir²⁵⁶. Diğer yandan bakıldığında ise ceza soruşturması sebebiyle tanık dinleyen makamların yeminli tanık dinlemeye ait yetkileri bulunduğundan söz konusu soruşturmalarda tanığın gerçeğe aykırı beyan vermesi durumunda birinci fıkra değil ikinci fıkra yönünden suç oluşacağı anlaşılmaktadır²⁵⁷. Ayrıca hukuk davaları bakımında da hukuk aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma olmadığından birinci fıkra değil ikinci fıkra yönünden suç oluşacağı açıktır²⁵⁸. Nitekim yargıtayda suç tipinin sadece

²⁵² İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 95.

²⁵³ Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar, Ankara: US-A Yayıncılık, 2016, s. 156.

²⁵⁴ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 49

²⁵⁵ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 362.

²⁵⁶ Kır, Feyza, a.g.m., s. 1119.

²⁵⁷ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 97.

²⁵⁸ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 260.

ceza soruşturma veya kovuşturmalarda değil hukuk davalarında ve idari soruşturmalarda da söz konusu olabileceğine hükmetmektedir²⁵⁹.

Gerçeğe aykırı şekilde tanıklık

Tanıklık, CMK uyarınca yetkili makamlarca bir kimsenin beş duyusuyla doğrudan veya dolaylı olarak algıladığı bilgilerin öğrenilmesidir²⁶⁰. Yalan tanıklık suçunun tipe uygun eylem unsuru yani suçun aradığı fiil gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmaktır. Fiil açısından tanıklık yapmak ve bu yapılan tanıklığın gerçeğe aykırı olması şart ve yeterli olup bu hareketin hangi biçimde yapıldığı önemsizdir²⁶¹.

Tanığın gerçeğe aykırı beyanından ne anlaşılabileceği hususunda farklı teoriler mevcuttur. Objektif teoriye göre beyan gerçeğe, gerçek olayla ya da olguyla uyuşmuyorsa yalandır. Olay ya da olguyla ilgili olarak failin tasavvurunun ne olduğunun önemi bulunmamaktadır. Sübjektif görüşe göre tanığın beyanının bildikleri ile örtüşmemesi durumunda tanığın beyanı gerçeğe aykırıdır. Bu görüş tanığın ancak duyu organlarıyla algıladığı ile sınırlı olarak beyanda bulunabileceğini bu sebeple de tanık beyanının doğruluğunun ve yanlışlığının da buna göre değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmektedir. Yükümlülük teorisi ise, tanığın duyu organlarıyla algıladıklarını, yani olaya ilişkin bilgilerini doğru bir şekilde aktarma yükümlülüğüne aykırı surette beyan etmesi durumunda beyanın gerçeğe aykırı olduğunu belirtmektedir²⁶².

Gerçeğe aykırı şekilde tanıklık yapılmasından kişinin olay hakkında beş duyu organıyla algıladığı olayı aktarırken kısmen veya tamamen gizlemesi veyahut olayı olduğu haliyle değil bilerek farklı şekilde hayal gücüyle anlatması, yalan söylemesi, gerçeği inkâr etmesi, etkilenecek kişiler için olayı saklaması anlaşılabılır²⁶³.

²⁵⁹ Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 08.11.2022, 2020/10759 E., 2022/16108 K.: “Suçun oluşumu için yasa koyucu yalan tanıklığın sadece ceza soruşturma ve kovuşturmalarda gerçekleşmesini aramamış, hukuk davalarında veya idari soruşturma yapan merciler önünde gerçekleşen yalan tanıklık da suç kapsamında değerlendirilmiş, ancak tanıklık yapılan makamın “mahkeme” veya “yemin ettirmeye yetkili kişi veya kurul” olması ise daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal sayılmıştır.” Yargıtay Karar Arama <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 12.03.2025)

²⁶⁰ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmek Suçları, s. 244.

²⁶¹ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmek Suçları, s. 244.

²⁶² Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2024, s. 1184.

²⁶³ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 241; Yargıtay Kararı- CGK., E. 2013/498 K. 2014/154 T. 1.4.2014 Tarihli Karar. Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.: 10.03.2025).

Nitekim Yargıtay’ın da birçok kararında kullandığı ibare ve yaklaşımdan sübjektif görüşü esas aldığını ve sadece beyanın gerçeğe aykırılığı ile değil, tanığın beyanlarının sübjektif yönüne, algılaması ile beyanları arasında çelişki olup olmamasına, tanığın bildiklerini veya hatırladıklarını bilerek gizleyip gizlemediğine göre değerlendirdiği söylenebilir²⁶⁴.

Tanığın ne zaman yalan ne zaman doğru söylediğinin tespiti her zaman kolay değildir. Tanıklar bildiklerini algılama, hatırlama ve ifade kabiliyetleri doğrultusunda sınırlı olarak dinleyen makama aktarırlar. Zaten önemli olanda bildiklerini algılama, hatırlama ve ifade kabiliyetleri doğrultusunda eksiksiz ve dürüstçe doğru bir şekilde aktarmalarıdır²⁶⁵.

Tanığın her gerçeğe aykırı olan beyanı yalan tanıklık suçuna vücut vermez. Bazen tanık olayın üzerinden zaman geçmiş olmasından veya zihninin olay esnasında algıladığı gerçeklikle asıl gerçekliğin farklı olmasından dolayı istemeden gerçekten uzaklaşan beyan verebilir. Böyle bir durumda suç oluşmaz. Yani suçun oluşması için tanık bile isteye gerçeğe aykırı beyanda bulunmalıdır²⁶⁶. Nitekim Yargıtayda bir kararında beyanları tutarlı olan ve gerçeğe aykırı beyanı kasıtlı olarak söylemeyen sanığın suç tipini işlediğinin sabit olmadığına hükmetmiştir²⁶⁷.

Tanığın farklı zamanlarda verdiği beyanlar arasında farklılıklar mevcut olabilir. Tanığın beyanları arasında ki her çelişkinin yalan tanıklık suçunu doğurduğu yönünde peşin hüküm verilmeden suçun tüm unsurları ile tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğuunun ispatlanması gerekmektedir²⁶⁸. Nitekim Yargıtay da bir kararında tanığın aşamalardaki

²⁶⁴ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 265.

²⁶⁵ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 244.

²⁶⁶ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 360.

²⁶⁷ Yargıtay 8. CD., E. 2021/17020, K. 2023/2685, 2.5.2023 tarihli kararı: “Somut olayda; sanığın aşamalardaki beyanları arasında A.O. isimli şahsın aracının, katılanın hastaneye götürülmesini engelleyecek şekilde yolu kapatıp kapatmadığı hususunda çelişki olduğu iddia edilmiştir. Sanığın yargılama sırasında yalan beyanda bulunma kastı olmadığını, olayı olduğu gibi anlattığını savunması, sanığın savunmalarının özü itibarıyla tutarlı bulunması karşısında, ifadesinin yalan tanıklık suçuna vücut vermeyeceği ve bu nedenle suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmamasına yönelik kurulan hükümde hukuka aykırılık görülmemiştir.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

²⁶⁸ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 254.

beyanları arasında yorum farkı olabileceği ve bu durumda yalan tanıklık suçunun oluşmayacağını belirtilmiştir²⁶⁹.

Tanığın beyanlarına yorumunu katmasının doğal olduğunu belirten yazarlar tanığın bildiklerini anlatırken olayı kendi algılama ve değerlendirme biçimine göre zihinsel bir yorum faaliyeti ile yaptığından sakıncalı bulmamaktadır. Ancak burada önem arz eden tanığın aktardığı bilgilerin yorum mu yoksa bilgi ve görgüye dayalı beyan mı olduğunu dinleyen yetkili makama bildirmesi gerekliliğidir²⁷⁰.

Tanık, olay hakkında bildiklerini gerçeğe uygun olarak beyan edip kendi değerlendirmesi olduğunu belirterek çıkarımlarını, hislerini, kanaatini gerçeğe aykırı olarak beyan eder veya kısmen ya da tamamen gizlerse bu durum olayla ilgili olmadığı için ve tipik bir fiilden söz edilemeyeceği için yalan tanıklık suçu oluşmaz²⁷¹.

Gerçeğe aykırı beyanın, tanıklık yapılan olay kapsamında söylenen sözlere ilişkin olması da yalan tanıklık suçu yönünden aranması gerekli ve bizzatı bir unsurdur²⁷². Gerçeğe aykırı şekilde tanıklık, tanıklık yapılan olay ile ilgili olmalıdır²⁷³. Çünkü tanık sadece dinlendiği soruşturma veya kovuşturma konusuyla ilgili gerçeğe bağdaşan beyan vermekle yükümlüdür. Tanığın, dinlenmek istenen olaydan bağımsız farklı bir olay hakkında gerçeğe aykırı beyan vermesi durumunda yalan tanıklık suçu oluşmaz. Zaten tanıklığa başvurulduğu olayla ilgisiz başka bir olaya ilişkin açıklamalarını yaparken neden diğer bir ispat konusuna

²⁶⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 01.04.2014, 2013/498 E., 2014/154 K. : “*olayı bizzat görmeyen, mağdurdan duyduklarını aktaran sanığın savcılıkta ve mahkemede verdiği beyanları arasındaki kısmi çelişkinin de yorum farkı olarak değerlendirilebilecek mahiyette olması ve cinsel saldırı suçundan yargılama yapan mahkemece sadece beyanları yalan tanıklık suçunu oluşturduğu iddia edilen sanığın beyanına dayanarak mahkumiyet hükmü kurulmayıp başka delillere de dayanılması karşısında mağdur K8 'in cinsel saldırıya uğraması olayı ile ilgili olarak mahkemede tanık sıfatıyla ifade veren sanığın olay hakkında yalan söylediği veya tanıklık konusunu oluşturan hususlar hakkında bilgiyi bilerek kısmen veya tamamen sakladığı konusunda mahkumiyeti gerektirecek derecede delil bulunmadığından sanığın üzerine atılı suçun unsurları itibariyle oluşmadığı kabul edilmelidir.*” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 12.03.2025)

²⁷⁰ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 244.

²⁷¹ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 243; Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Aruç, Mustafa, a.g.e., s. 8187; Koca, Mahmut / Üzülmmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1183.

²⁷² Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 244.

²⁷³ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 243.

dair beyanlarını söyledi diye yalan tanıklık suçundan sorumlu olması da yerinde olmayacaktır²⁷⁴. Ancak unsurlarına göre yalan beyan suçu oluşabilir²⁷⁵.

Nitekim Yargıtay bir kararında sanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunup bulunmadığının tam anlaşılmadığı ve sanığın başka mahkemenin olayına ilişkin beyanda bulunduğuna dair savunma verdiğinden kastının bulunmadığı yönünde sonuç çıkaran Bölge Adliye Mahkemesi'nin kararını onamıştır²⁷⁶. Keza diğer bir kararında da sanığın beyanını farklı bir mahkemedeki olay ile karıştırdığından o şekilde verdiği şeklindeki savunmasının bulunması durumunda maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için savunmada geçen mahkeme dosyasının getirtilip incelenerek hüküm kurulması gerektiğine karar vermiştir²⁷⁷.

Tanığın gerçeğe aykırı bulunduğu beyanının ispat açısından önemli olmaması durumunda yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır. Asıl amaç maddi gerçeğe ulaşmak olduğundan, maddi gerçeğe ulaşma yolunda bir önemi olmayan beyan yalan tanıklık suçunun vuku bulmasını sağlamaz²⁷⁸. Bunun sebebi beyanın adaleti olumsuz olarak etkileyemediği için suçun koruduğu hukuki yarara değmeyişiindendir²⁷⁹. Tanığın gerçeğe aykırı bulunduğu beyanının ispat açısından önemli olmaması durumu hususunu biraz açarsak unutulmamalıdır ki tanığın dinlendiği olay hakkındaki verdiği tüm beyanlar ve sorulan sorulara verdiği tüm cevaplar

²⁷⁴ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 248.

²⁷⁵ Artuk, Mehmet Emin, Gökçen, Ahmet, Yenidünya, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara: Turhan Kitapevi, 2011, s. 1017.

²⁷⁶ Yargıtay 8. CD., E. 2023/4455, K. 2024/1634, 22.2.2024 tarihli kararı: “Bölge Adliye Mahkemesince ”somut olayda sanık ...'ın gerçeğe aykırı açıklamalarının tanık olarak görevlendirildiği konu ve olay ile ilgili olmadığı, ilgili olduğu kabul edilse bile sanık ...'ın ...'a tamir edip iade etmek üzere aldığı ve geri iade etmediği cep telefonlarının olup olmadığı hususunun gerçeğe aykırı açıklamalar olduğuna dair delil olmadığı, sanığın aynı tarihlerde Ayhan Zevkliler ile ilgili şikayetini karıştırdığını beyan ettiği açıklanan nedenlerle sanığın suç kastının bulunmadığı, kast ve delil bulunmayan sanığın unsurları oluşmayan müstet suçtan beraatine” ve istinaf başvurusunun düzeltilerek esastan reddine karar verilmiştir. Sanık savunmaları, ifade tutanağı ve dava dosyası kapsamındaki tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde, Bölge Adliye Mahkemesinin kabulünde isabetsizlik görülmemiş, yargılama sürecindeki işlemlerin usul ve kanuna uygun olarak yapıldığı, aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların toplanan tüm delillerle birlikte gerekçeli kararda gösterilip tartışıldığı, vicdanî kanının dosya içindeki belge ve bilgilerle uyumlu olarak kesin verilere dayandırıldığı anlaşıldığından, katılanın yerinde görülme-yen temyiz sebepleri reddedilmiştir.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

²⁷⁷ Yargıtay 8. CD., E. 2023/1034, K. 2023/4092, 5.6.2023 tarihli kararı: “Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve sanık savunmasının doğruluğunun tespiti amacıyla, sanığın, taraflar arasındaki diğer bir olayla karıştırdığı savunduğu ve taraflarının aynı olduğunu beyan ettiği Halfeti Asliye Ceza Mahkemesinin 2016/8 Esas sayılı dosyası getirtilerek incelendikten sonra sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması, isabetli görülmemiştir.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

²⁷⁸ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 8188.

²⁷⁹ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 243.

içeriğinin olayla ilgili ve ispat bakımından önemli olup olmadığına bakılmaksızın tanık beyanı olarak anılır²⁸⁰. Fakat tanıklık usulü olarak olayın zaman, yer ve konu itibarıyla sınırlı bir yönüyle ilgili olabilir. Bu gibi durumlarda tanığın, olayın tanıklığına başvurulmuş kısmı itibarıyla gerçeği söyleme yükümlülüğü vardır. Bu sebeple beyanda yer alan ancak ispat açısından önemli olmayan yani tanıklığın konusunu oluşturmamış kısımlara ilişkin gerçeğe aykırı beyanlar suça vücut vermeyecektir. Örnek vermek gerekirse bir olaya ilişkin tanıklığına başvurulmuş kimsenin, beyanında olaydan bir gün önce seyahatten döndüğünü söylemesi ancak daha sonra bu açıklamanın gerçeğe aykırı olduğunun anlaşılması halinde, gerçeğe aykırı söz konusu beyan tanıklığın konusunu oluşturan olayın dışında kalan hususlara ilişkin olduğundan yalan tanıklık suçuna vücut vermeyecektir²⁸¹. Ancak bununla birlikte unutulmamalıdır ki tanıklık konusu dışında kalan olaylara ilişkin gerçeğe aykırı beyanlar somut olayda nesnel olarak yanlış bir hüküm verilmesine sebebiyet verebilecek bir nitelik taşıyorsa yani gerçeğe aykırılık vakianın özünü etkileyen bir nitelikteyse artık bu beyanın yalan tanıklık suçu bakımından değerlendirilmesi gerekir²⁸².

Diğer yandan tanığa bir hususun sorulmaması nedeniyle tanığın açıklama yapmamasının mezkûr suçu oluşturup oluşturmayacağının da irdelenmesi gereklidir. Öğretide tanık kendisine bildiği hususta soru yöneltilmemesi halinde dahi bildiklerini eksiksiz söylemesi gerektiği aksi takdirde az veya çok şekilde bildiklerini saklamış olacağından yalan tanıklık suçunun oluşacağı belirtilmektedir²⁸³. Sayın *Ünver*'in görüşüne katılarak kanımızca öğretide ki bu yaklaşım tam olarak doğru olmayıp yanılgı ve hataya düşürecek durumdadır. Asıl önemli olan tanığın hangi dava veya hangi olaya ilişkin dinlendiği değil, asli veya tali nitelikteki hangi ispat edilmek istenen olaya ilişkin dinlendiğidir. Bu sebeple tanık, sadece ve sadece bilgisine başvurulmuş hususlardaki bildiklerini tam olarak açıklamak zorundadır. Nitekim yetkili dinleyecek makamda tanığa dinlemeden önce bu hususu hatırlatmalı ve öğretmelidir. Yalnızca böyle bir durumda özellikle veya ayrıca sorulmasa dahi bildiklerini az veya çok saklayan tanık yalan tanıklık suçundan cezalandırılabilir²⁸⁴. Eksik beyan yönünden esas alınması gereken ölçüt beyanlardaki eksikliğin beyanların ispat ettiği husus

²⁸⁰ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1182.

²⁸¹ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1183.

²⁸² Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 357-358.

²⁸³ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 56.

²⁸⁴ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 248.

içeriği ile ispat yönünü değiştirecek bir etkiye sahip olup olmadığıdır. Bu sebeple ispat edilmek istenen olay, doğrudan ya da dolaylı olarak tanığa sorulsun veya sorulmasın eksik bilginin olayın ispatına etkisine bakılmadan ve ispatına çalışılan tali-asli ispat konusuna ilişkin olup olmadığı sorgulanmadan yalan tanıklık suçu kapsamına alınması kabul edilemez. Bu durum hem tanıklık kavramı ile kurumuna hem de korunması amaçlanan hukuksal değerinin anlam ve sistemine aykırı olacaktır. Bu sebeple tanığın beyanlarındaki eksiklik ispat konusu bakımından etkisiz ve önemsizse, mahkemenin sormadığı bir hususa ilişkinse, dinleyen yetkili makam tarafından öğrenilmek istenmemişse, tanıktan sadece sorulan sorulara cevap vermesi istenmişse, davanın konusu bakımından ilgisiz veya dava konusu dışındaki bir hususa ilişkinse yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır²⁸⁵.

Nitekim Yargıtay da dava konusu ile ilgili olmayan ve olayın ispatıyla bir bağlantısı olmayan tali konulardaki gerçeğe aykırı beyanların yalan tanıklık suçunu oluşturmayacağı²⁸⁶; gizlenen bilgi bakımında ise hükmü etkileyecek nitelikte ve suçla korunması amaçlanan hukuksal değere zarar vermeye ya da onu tehlikeye sokmaya elverişli değilse yani suçu ihlal edici boyuta ulaşmazsa yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı görüşündedir²⁸⁷.

Tanığın yalan tanıklık suçundan mahkûm edilebilmesi için gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu kesin bilgi ve bulgularla bilimsel olarak ispatlanması gerekir. Bu nedenle de mahkûmiyet hükmünde hangi beyanının hangi nedenle gerçek dışı olduğunun saptanmış ve açıkça izah edilmiş olması gerekmektedir²⁸⁸. Nitekim Yargıtay bir kararında sanığın beyanının açıkça gerçeğe aykırı olduğunun kesin bilgi ve bulgularla bilimsel olarak açıklanamaması durumunda sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerektiğine karar

²⁸⁵ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 252-253.

²⁸⁶ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 15.05.2012, 2010/17053 E., 2012/11506 K. “...davanın soruşturma ve kovuşturma aşamalarında tanık olarak dinlenen ve olay yerinde bulunmayan sanığın, olay günü failleri görüp görmeme gibi olayla doğrudan ilgisi bulunmayan bir konuda yalan beyanda bulunmasının yüklenen suçun unsurlarını oluşturmayacağı gözetilmeden hükümlülük kararı verilmesi.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.:11.03.2025)

²⁸⁷ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 22.12.1992, 7311/8314 Aktaran: Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 252.

²⁸⁸ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 16.03.2009, 2008/21041 E., 2009/4916 K. : “Yalan tanıklığa konu Uşak 2.ACM’nin 2005/119 Esas sayılı davasının sonucunun beklenmesi ve sanığın hangi anlatımının hangi nedenle gerçek dışı olduğunun saptanması ve sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken eksik incelemeyle karar verilmesi” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 12.03.2025); Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 247.

vermiştir²⁸⁹. Keza Yargıtay Ceza Genel Kurulu da kararında tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunun bilimsel rapor ile ispatlandığından yalan tanıklık suçunun sabit olduğuna hükmetmiştir²⁹⁰.

Tanık, beyan verirken suç işlemediği kesin olarak bilinen bir kişiye karşı suç isnadına yönelik gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda yalan tanıklık suçunu değil iftira suçunu işlemiş olacaktır²⁹¹. Zira buradaki tanık beyanı sadece iftira suçunun işlenmesine karşı bir biçim veya araç olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir²⁹². Bu gibi durumda görünüşte iki suçunda işlenmiş olduğunun tespiti, suçların içtima kuralları nazarında değerlendirilebilir²⁹³. Tezimizde yer alan *İçtima* başlığı altında suç tipinin içtima kuralları değerlendirilmiştir.

Sanık ve tanığın beyanlarının çeliştiği durumlarda çelişme nedeniyle araştırma yapılmaksızın doğrudan tanığın beyanlarının gerçeğe aykırı olduğu kabul edilip yalan tanıklık suçunun ortaya çıktığına hükmedilmemelidir. Böyle bir durum halinde sanığın mı yoksa tanığın mı yalan söylediği çelişme giderilerek tespit edilmesi ve ispatlanması gerekmektedir. Aynı gereklilik tanığın beyanlarının karşısında beyanlarla aksi yönde bir mahkeme kararının bulunması durumunda da söz konusudur. İspat hususu bu durumda da

²⁸⁹ Yargıtay 8. CD., E. 2019/13931, K. 2019/15674, 24.12.2019 tarihli kararı: “*Sanığın kasten adam öldürme suçundan başlatılan soruşturma kapsamında, Kozan Cumhuriyet Başsavcılığı'nda tanık sıfatıyla verdiği ifadenin açıkça maddi gerçeğe aykırı olduğunun başka kesin bilgi ve bulgularla bilimsel olarak saptanamaması karşısında, sanığın yüklenen suçu işlediğine dair savunmasının aksine ve mahkumiyetine yeterli şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığından sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi..*” Yargıtay Karar Arama <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.:02.04.2025)

²⁹⁰ Yargıtay CGK., E. 2016/1130, K. 2019/162, 5.3.2019 tarihli kararı: “*sanık K7 'ın, EGPWS cihazının çalıştığına ve uçakta teknik bir arıza bulunmadığına ilişkin İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin 22.09.2010 tarihli oturumunda alınan ifadesinin, söz konusu cihazların arızalı olduğuna ilişkin teknik raporlarla ile çeliştiği, bu hâliyle sanık K7 'ın, gerçeğe aykırı beyanda bulunarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engellemeye ve adli makamlarca adaletin tesis edilmesini önlemeye çalıştığı bilimsel raporlar ile ispatlandığı anlaşıldığından, sanığa atılı yalan tanıklık suçunun sabit olduğu kabul edilmelidir.*” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

²⁹¹ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmek Suçları, s. 247.

²⁹² Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 02.05.2012, 2010/24495 E., 2012/10184 K.: “*sanıkların iş birliği yaparak mağdurun işlemediğini bildikleri bir haksız fiili ona isnat ederek iftira suçunu işledikleri anlaşıldığı halde, dosya kapsamına uygun bulunmayan gerekçe ile yalan tanıklık suçundan cezalandırılmalarına karar verilmesi*” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.: 12.03.2025)

²⁹³ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmek Suçları, s. 247.

gerçekleştirilmeden sırf mahkeme kararı farklı diye yalan tanıklık suçundan hüküm verilmemelidir²⁹⁴.

Fakat belirtmek gerekir ki eğer tanığın beyanları arasında ciddi şekilde çelişki var ise bu çelişkiler araştırılarak yalan tanıklık suçunun unsurları yönünden incelenmeli; netice itibariyle beyanlarda çok açık bir şekilde çelişki ve beyan konusu olgu açısından birbirinde farklılık olduğu anlaşılıyorsa yalan tanıklık suçunun vücut bulduğu kabul edilmelidir²⁹⁵.

Nitekim Yargıtay da bir kararında tanığın farklı mahkemelerdeki çelişkili beyanlarının bulunduğu ancak sanığın beyanının gerçeğe uygun olma ihtimalinin olduğu durumda sanığa beraat kararı veren Bölge Adliye Mahkemesinin kararını onamıştır²⁹⁶.

Ayrıca belirtmek gerekir ki kollukta verilen beyan ile tanık dinlemeye yetkili merci huzurunda verilen beyan çelişirse bu beyanlardan hangisinin gerçeğe aykırı olduğu araştırılır ve araştırma sonucu gerçeğe aykırı beyan mahkemede verilen beyan olarak ortaya çıkarsa yalan tanıklık suçunun oluştuğu kabul edilir²⁹⁷. Ancak kolluk ve mahkemede verilen çelişen beyanlar arasında esaslı bir farklılık olmaması durumunda yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır. Nitekim Yargıtay bir kararında tanığın kolluk ve mahkemede verdiği beyanlarının çelişmesi nedeniyle yapılan değerlendirmede sanığın beyanları arasında esaslı bir farklılık olmadığından yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığına hükmetmiştir²⁹⁸.

²⁹⁴ Meran, Necati, Açıklamalı – İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu, 2. Bası, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007, s. 1326.

²⁹⁵ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 254.

²⁹⁶ Yargıtay 8. CD., E. 2023/81, K. 2023/5032, 20.6.2023 tarihli kararı: “Sanığın, iş kazası tespit ve tazminat davalarında M.Ö.'nin iş kazasına ilişkin anlatımları ve bu anlatımları doğrulayan D.A.'nın beyanları, Sosyal Güvenlik Kurumunun cevabi yazıları ve hastane raporları ile dava dosyası kapsamındaki tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde, sanığın yalan tanıklık yaptığına dair her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığından, sanık hakkında kurulan hükümde hukuka aykırılık bulunmamıştır.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

²⁹⁷ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 246.

²⁹⁸ Yargıtay 8. CD., E. 2022/6080, K. 2023/10744, 26.12.2023 tarihli kararı: “Davaya konu olayda; Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2014/331 esas sayılı dosyasının soruşturma aşamasında sanığın beyanlarının kolluk görevlileri tarafından bilgi alma niteliğinde alındığı, hazırlık aşamasında alınan beyanları ile mahkeme huzurunda alınan yeminli beyanları arasında esaslı bir farklılığın olmadığı, kolluk ifadesinde Y. B. nin kimin tarafından ne şekilde öldürüldüğünü bilmediğini, olay günü kendisini Ş.G. nin aradığını ve tehdit ettiğini beyan ettiği, yeminli olarak Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki ifadesinde de benzer şekilde Y. B. nin öldürülmesi olayı ile ilgili bilgisi olmadığını ancak tehdit olayının olmadığını alkollü olduğunu bu kısmın yanlış yazıldığını söylediği görülmüştür. Her iki ifadesindeki çelişkilerin giderilmesi için Mahkeme tarafından soru sorulduğunda ise alkollü olarak ifade verdiğini, bu kısmın polisler tarafından yanlış

Tanıklıktan çekinme yetkisi olmayan tanığın tanıklık yapmaktan beyanda bulunmayarak kaçınması durumunda veya sorulardan bazılarını yanıtlayıp bazılarına yanıt vermekten başka bilgi vermeyeceğini açıkça söyleyerek kaçınması durumunda yalan beyanın varlığından söz edilemeyeceğinden dolayı yalan tanıklık suçu oluşmaz. Ancak bu gibi durumlarda tanığa disiplin yaptırımı uygulanır. Suç oluşmamasının sebebi suçun düzenlendiği maddenin istediği fiil olan gerçeğe aykırı beyanın mevcut olmamasından dolayıdır²⁹⁹. Ancak susma açık bir şekilde olmalı, eğer gerçeğin gizlenmesi şeklinde olur ise yalan tanıklık suçundan söz edilebilecektir.

Tanık dinleme yetkisine haiz kişi veya kurul

Suçun oluşması için kanun, gerçeğe aykırı beyanın tanık dinleme yetkisine haiz kişi veya kurul önünde yapılmış olma kriterini aramaktadır. Tanık dinleme yetkisine haiz kişi veya kurul huzurunda yapılan tanıklıkta gerçeğe aykırı beyanda bulunulması suç tipinin kurucu unsurlarındandır³⁰⁰.

Ayrıca tanık beyanlarını sağır ve dilsizlerin tanıklığı gibi özel haller haricinde sözlü olarak vermelidir. Nitekim Yargıtay bir kararında mahkemeye daha önce tanık sıfatıyla yazılı beyan veren sanığın daha sonra duruşmada dinlenirken yazılı beyanlarını kabul etmediğinden dolayı hakkında yalan tanıklık suçundan açılan davada söz konusu yazılı beyanın mahkeme huzurunda gerçeğe aykırı tanık beyanı olarak sayılamayacağından beraat kararı verilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir³⁰¹.

yazıldığını, mahkeme huzurundaki beyanlarının doğru olduğunu belirttiği anlaşılmıştır. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, sanığın üzerine atılı yalan tanıklık suçunun unsurları itibarı ile oluşmadığı anlaşılmakla, kurulan hükümde hukuka aykırılık bulunmamıştır.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

²⁹⁹ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 360; Koca, Mahmut / Üzülmaz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1186.

³⁰⁰ Koca, Mahmut / Üzülmaz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1186.

³⁰¹ Yargıtay 11. CD., E. 2021/1606, K. 2023/10244, 14.12.2023 tarihli kararı: “Türkoğlu Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından sanık ... hakkında yalan tanıklık suçundan suç duyurusunda bulunulması üzerine başlatılan soruşturma kapsamında, sanık ...'ün diğer sanık ... (...) ile eşi ...arasında görülmekte olan Türkoğlu Asliye Hukuk Mahkemesinin 2014/41 Esas sayılı dosyasında tanıklık yaptığı, tanık sıfatıyla 24.06.2014 tarihinde yazılı beyanda bulunduğu, akabinde 26.02.2015 tarihli duruşmada mahkeme huzurunda vermiş olduğu beyanında ise yazılı olarak vermiş olduğu beyanlarını kabul etmediği ve sanık ... tarafından hazırlanan belgeyi okumadan imzaladığını ifade etmesinden ibaret eylemde, 5237 sayılı Kanunu'nun 272'nci maddesinde düzenlenen yalan tanıklık suçunun oluşması için, tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak beyanda bulunulması gerektiği, somut olayda sanık ...'in tanık sıfatıyla mahkeme huzurunda gerçeğe aykırı beyanda bulunulmasının söz konusu olmadığı, bu nedenle unsurları oluşmayan yalan tanıklık suçuna azmettirme nedeniyle sanık ... hakkında mahkumiyet kararı verilmesi..” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

Suçun ilk fıkrasında düzenlenen temel şekli bakımından yalnız tanık dinleme yetkisine haiz kişi veya kurul huzurundaki yalan tanıklık yaptırıma bağlanmıştır. Buna karşılık suçun ikinci fıkrasındaki daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak tanık dinleme yetkisine haiz kişi veya kurulun yemin ettirme yetkisinin olması da aranmaktadır³⁰².

Suçun ilk fıkrası adli, idari ya da disiplin soruşturmalarında da gerçeğe aykırı tanıklık yapılması durumunda suçun vücut bulmasına olanak tanımaktadır³⁰³. Maddede geçen “soruşturma” kavramını yalnızca teknik ceza muhakemesi olarak anlamamak gerekir. Zira maddede soruşturma kavramı için “ceza” nitelemesi yapılmamıştır³⁰⁴. Bu kapsamda kanunların verdiği yetkilerle idari soruşturma amacıyla tanık dinlemekle görevli kişi veya kişilerin ve disiplin soruşturması amacıyla tanık dinlemekle görevli kişi veya kişilerin dinlemiş olduğu tanıkların gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları durumunda ilk fıkraya göre yalan tanıklık suçu oluşacaktır³⁰⁵. Maddenin sekizinci fıkrasına göre hakkında yalan tanıklık yapılan kişiye idari yaptırım uygulanması suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halini oluşturduğu dikkate alındığında bu kavramın kapsamına ceza soruşturmaları yanı sıra her türlü idari ve disiplin soruşturmasının da girdiğinin kabulü gerekmektedir³⁰⁶.

Ceza, hukuk ve idari muhakemelerde

Ceza muhakemesinde soruşturma aşamasında tanık dinlemeye yetkili kişi Cumhuriyet Savcısıdır. Kovuşturma evresinde ise hâkim veya mahkeme heyetidir. İstinabe olarak tanık dinleyen hâkim ve naip hâkim de tanık dinlemeye yetkisine haizdirler. Gerek ceza soruşturması gerek ceza kovuşturmasında yukarıda sayılan yetkili olarak tanık dinleyenlerin CMK gereği tanığa yemin verdirme yetkileri bulunmaktadır. Bu sebeple suçun düzenlendiği 272’nci maddenin 2’nci fıkrası tanığın gerçeğe aykırı beyan vermesi halinde uygulanabilir³⁰⁷.

Hukuk muhakemesinde tanık dinleme yetkisine haiz kişi hâkim, istinabe olunan hâkim ve naip hâkim ile hukuk mahkemesi heyetidir. Söz konusu tanık dinlemeye yetkisine haiz

³⁰² Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1186.

³⁰³ Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, Ahmet Caner, a.g.e., s. 1017.

³⁰⁴ Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1186.

³⁰⁵ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 7939.

³⁰⁶ Özbek, Veli Özer / Kanbur, Mehmet Nihat / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar / Tepe, İlker, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2012, s. 1148-1149. Aktaran: Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1186.

³⁰⁷ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 33.

kişilerin tanığa yemin verdirme yetkileri de bulunmaktadır. Bu sebeple suçun düzenlendiği 272'nci maddenin 2'nci fıkrası tanığın gerçeğe aykırı beyan vermesi halinde uygulanabilir³⁰⁸.

İdari muhakemelerde tanık dinlemeye ilişkin bir usul, idari muhakemeleri ilişkin usulleri düzenleyen İdari Yargılama Usul Kanununda düzenlenmemiştir. İYUK'a göre idari muhakemeler yazılı yargılama ile dosya üzerinden inceleme yapılır. Her ne kadar İYUK m.31'de HMK'ya atıfla bazı usullerde HMK hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmişse de bu usuller içerisinde tanık dinlenmesine ilişkin bir atıf bulunmamaktadır. Bu sebeple idari muhakemelerde tanık dinlenemeyeceğinden yalan tanıklık suçunun oluşması da mümkün değildir³⁰⁹.

Disiplin soruşturmalarında

Disiplin soruşturması “bozulan kısmi düzenin” tekrardan düzenlenmesi için disiplin suçuna konu fiilin cezalandırılması amacıyla yürütülen kendine özgü işleyiş ve özellikleri olan bir inceleme ve araştırma müessesesidir³¹⁰. Disiplin soruşturması idari bir usul olsa da savunma hakkı, çelişme usulü gibi hususlarda ceza muhakemesiyle benzer özellikler göstererek yargısal hale getirilmiştir³¹¹.

Suçun temel halinde geçen TCK m. 272/1 “hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma” ibaresindeki “soruşturma” kelimesinin ne anlama geldiği, hangi soruşturmaları kapsadığı daha öncede bahsettiğimiz üzere doktrinde tartışmalı olduğundan disiplin soruşturmalarında yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmayacağı yönünde bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Disiplin soruşturmalarında da geçmişte yaşanmış olay deliller ile canlandırılmaya çalışıldığından kuşkusuz tanık beyanı elzemdir³¹². Ağırlıklı olan ve bizimde katıldığımız sebebini de daha önce “*hukuka aykırı başlatılan soruşturma kavramı*” bölümünde tartıştığımız görüşe göre disiplin soruşturmalarında yalan tanıklık suçu oluşacaktır.

³⁰⁸ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 33.

³⁰⁹ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 33.

³¹⁰ Canoğlu, Veysel Candan, “Disiplin Soruşturmalarında Delil ve İspat”, TBB Dergisi, Sayı:138, 2018, s. 234.

³¹¹ Gözler, Kemal / Kaplan, Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, 13. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2013, s. 663. Aktaran: Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 97.

³¹² İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 113.

Nitekim Yargıtay da disiplin soruşturmalarında tanık dinleme yetkisine haiz kişilerin dinlediği tanıkların beyanlarında gerçeğe aykırı beyan mevcut olması durumunda mahkûmiyet hükmü verilmesi gerektiğini belirtmektedir³¹³. Ayrıca bu hususa has kanun koyucu suçun düzenlendiği maddenin 8'inci fıkrasında aleyhine tanıklıkta bulunan kişi hakkında idari yaptırımında bulunulması durumunu suçun nitelikli hali olarak düzenlemiştir³¹⁴.

Disiplin soruşturma türlerinin birkaçından bahsedecek olursak bunlara memurlara, yükseköğretim mensuplarına, askerlere ve noterlere yönelik disiplin soruşturmalarını örnek verebiliriz.

Memurlara yönelik 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK) gereği yapılan disiplin soruşturmaları sırasında uygulanacak usuller kanunla düzenlenmemiş olup soruşturmaların bir bölümü idari teamüllere, diğer bölümü ise içtihatlarla göre yürütülmektedir. Bu bağlamda söz konusu memurlara yönelik disiplin soruşturmalarının 4483 sayılı Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da (MvDKGYHK) öngörülen hükümlere göre yürütüldüğü belirtilmektedir³¹⁵.

DMK'nın 129'uncu maddesinde önlerine gelen dosyanın incelenmesinde yüksek disiplin kurullarının yeminli şekilde tanık dinleyebilecekleri düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca bu dinlemelerde tanığın gerçeğe aykırı olarak beyanda bulunması durumunda yeminli tanık dinleme yetkisinden kaynaklı yalan tanıklık suçunun nitelikli hali olan TCK m. 272/2 oluşacaktır³¹⁶.

Memurlar hakkında yüksek disiplin kurulları haricinde soruşturma yapan kişilere ait tanık dinleme yetkisi düzenlenmediğinden bunlar huzurunda tanık sıfatı ile verilen gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturmayacaktır³¹⁷.

³¹³ Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 06.03.2014, 2014/170 E., 2014/2503 K. : *"katılan hakkında İzmir İl Emniyet Müdürlüğü tarafından başlatılan disiplin soruşturması kapsamında 24.02.2011 tarihinde yeminli tanık olarak dinlenirken sanık Z. M.'nin azmettirmesi sonucu gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu ve bu suretle yalan tanıklık suçunu işlediği anlaşıldığından, yüklenen suçtan sanıkların mahkumiyetleri yerine yazılı gerekçeyle beraatlerine karar verilmesi"* Yargıtay karar arama <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 12.03.2025)

³¹⁴ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 33.

³¹⁵ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 113.

³¹⁶ Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, a.g.e., s. 164.

³¹⁷ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 114.

Yükseköğretim disiplin soruşturmalarına bakıldığında ise disiplin kurullarının yeminli şekilde tanık dinleme yetkileri Yükseköğretim Kanununda açıkça düzenlendiğinden bu kapsamda gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan faile yalan tanıklık suçundan ceza verilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki disiplin kurulları sadece uyarı ve kınama cezalarında daha ağır bir cezanın verilmesi gereken durumlarda karar verebilir. Disiplin amirlerince veya disiplin amirinin görevlendirdiği soruşturmacı ya da komisyonlar ise kanunen sadece tanık dinleyebilir, yemin verdiremez³¹⁸.

Anlatılanlar ışığında yalan tanıklık suçunun temel şeklinin yalnızca disiplin amirlerince veya disiplin amirinin görevlendirdiği soruşturmacı ya da komisyonların dinlediği tanıkların gerçeğe aykırı tanıklık yapmaları halinde; suçun nitelikli hali olan ikinci fıkrasının ise yalnızca disiplin kurullarının dinlediği tanıkların gerçeğe aykırı tanıklık yapmaları halinde gündeme geleceği anlaşılmaktadır³¹⁹.

Askeri disiplin soruşturmalarına bakıldığında ise 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu'nda disiplin amirleri tarafından görevlendirilen soruşturmacıların, disiplin kurullarının ve yüksek disiplin kurullarının tanık dinleme yetkisi düzenlenmiştir. Buradaki tanık dinleme yetkisinin yanında yeminli tanık dinleme yetkisi tanınmamıştır. Bu sebeple bu kişi veya kurulların dinlediği tanıkların gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmaları halinde yalnızca suçun temel şekli olan TCK m. 272/1 oluşacaktır³²⁰.

Noter disiplin soruşturmalarında ise noterlere ilişkin yapılacak soruşturmanın usul ve esaslarını düzenleyen 1512 sayılı Noterlik Kanunu gereği disiplin soruşturmasını yapma yetkisi Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulundur. Usul ve esasları düzenleyen kanunun 132'nci maddesinde işi incelemekle görevlendirilecek üyenin gerekli gördüğü kişilerin ifadelerini yeminli şekilde alabileceği düzenlenmiştir. Bu sebeple yani yeminli şekilde dinleme yetkisi düzenlendiğinden mütevellit görevlendirilen üyenin dinlemiş olduğu tanığın gerçeğe aykırı tanıklık yapması durumunda suçun nitelikli hali olan TCK m. 272/2 oluşacaktır³²¹.

³¹⁸ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 114.

³¹⁹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 114-115.

³²⁰ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 100.

³²¹ Nas, Ali Murat, Yalan Tanıklık Suçu Psikolojik ve Hukuki Sınırlar, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016, s. 188.

Kolluk işlemlerinde

Öğretide kolluğun tanık dinleme yetkisine haiz olup olmadığı tartışmalı olup bir taraf kolluğun tanık dinleme yetkisine haiz olmadığından yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı yönünde görüş savunurken³²² diğer taraf kolluğun Cumhuriyet Savcısının talimatıyla tanık dinleme faaliyeti gerçekleştirdiğinden suça konu maddenin birinci fıkrası yönünden yalan tanıklık suçunun oluşacağını savunmaktadır³²³. Temyiz merci olan Yargıtay'ın içtihatlaşmış kararları ise kolluğun tanık dinleme yetkisine haiz olmadığından yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı yönündedir³²⁴.

Literatürde suçun oluşacağı yönündeki görüşün tanıklık kavramını TCK ve CMK'ya aykırı biçimde keyfi almakta olduğunu, hem kanunilik ilkesine aykırı olarak kıyas ve genişletici yorum yasağına aykırılığı savunmakta hem de kanun metnindeki açık düzenleme ile faillik açısından kanun metninde yer verilen “tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul” ifadesinin karşıt anlamını da inkâr etmekte olduğunu belirten yazarlar mevcuttur³²⁵.

Öyle gözüküyor ki Yargıtay'ın içtihatlaşmış kararları kanuna bakıldığında yerindedir. Kolluk, ceza soruşturması kapsamında araştırma ve bilgi toplama yetkisine sahiptir. Bu yetkisine istinaden soruşturma konusu olayla ilgili olarak bilgi sahiplerinin ifadesini alabilir. Ancak bu teknik anlamda tanık dinleme değildir³²⁶. Cumhuriyet savcısının talimatıyla yapılan araştırma neticesinde ileride tanık sıfatıyla dinlenebilecek kişilerin beyanının alınması tanık dinleme faaliyeti olarak nitelendirilemeyecektir³²⁷. Kolluğun kanunen açıkça düzenlenmiş bir tanık dinleme yetkisi bulunmamakta; yalan tanıklık suçu ise kanunen açıkça düzenlenmiş bir biçimde suçun unsurlarının gerçekleşmesi için tanık dinleme yetkisi aramaktadır³²⁸. Bu sebeple kolluğun bilgi sahibi olarak ifadesini aldığı kişilerin beyanlarında gerçeğe aykırılık söz konusu olduğunda yalan tanıklık suçu doğmaz³²⁹.

³²² Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 246.

³²³ Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, Ahmet Caner, a.g.e., s. 1016.

³²⁴ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 37; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 103.

³²⁵ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 257.

³²⁶ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1187.

³²⁷ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 257.

³²⁸ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 256.

³²⁹ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 37.

Ancak yine kanımızca kolluk marifetiyle bilgisine başvuru tanıkların beyanının soruşturmayı, soruşturma aşamasında uygulanacak tedbiri ve hatta kovuşturma sonunda verilecek kararı etkileyebilecek nitelikte olduğu göz önüne alınırsa kanun koyucunun kanunda düzenleme yaparak kolluğa tanık dinleme yetkisi vermesi ve bu neticeyle kolluk karşısındaki tanığın gerçeğe aykırı beyanının yalan tanıklık suçuna tabii edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde suçun koruduğu hukuki yarardan toplumun tam anlamıyla yararlanamayacağı düşüncesindeyiz.

Tahkim usulünde

Yalan tanıklık suçunun tahkim usulünde oluşup oluşmayacağı hususu değerlendirildiğinde tahkim usulü bir çekişmeli yargı türü olup hukuk uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturduğundan hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturmanın söz konusu olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten suça konu maddenin birinci fıkrasının hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma araması nedeniyle yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı sonucuna varılmaktadır³³⁰.

Diğer yönden bakıldığında her ne kadar kanun koyucu tahkim usulünü uygulayacak hakemlerin HMK'nın 429'uncu maddesinde tanık dinleme yetkilerini düzenlenmiş olsa da tanığa yemin ettirme yetkisi tanımamıştır. Ayrıca tahkim usulünün düzenlendiği son madde olan HMK'nın 444'üncü maddesine bakıldığında aksine bir hüküm bulunmadıkça HMK'nın diğer hükümlerinin uygulanmayacağı yönündeki düzenleme sebebiyle de tahkim usulünde HMK'nın diğer hükümlerine kıyas yapılarak yeminli şekilde tanık dinlenemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan suçun ikinci fıkrası değerlendirildiğinde fıkra yemin verdirerek tanık dinleme yetkisine haiz kişi araması nedeniyle tahkim usulünde yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin de oluşmayacağı ortaya çıkmaktadır³³¹.

Ceza soruşturması öncesi ön inceleme soruşturmalarında

Bilindiği üzere devlet memuru olan kişilere yapılacak ceza soruşturması öncesi Cumhuriyet Savcısının kişilerin bağlı bulundukları kurumlardan soruşturma izni alması gerekmektedir. İzin talebiyle birlikte izin alınan idari merciler tarafından ön inceleme yapılarak izin verilip verilmemesi hususu karara bağlanmaktadır. İdari merci tarafından ön incelemeyle

³³⁰ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 41.

³³¹ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 41.

görevlendirilen kişi 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun 6'ncı madde 1'inci fıkrasının CMK'ya yaptığı atıf neticesiyle tanık dinleme yetkisine haizdir³³².

Ön incelemeyle görevli kişinin dinleyeceği tanığa yemin verdirip verdiremeyeceği hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bir kısmın görüşüne göre CMK'da sadece hâkim, mahkeme ve cumhuriyet savcısına yemin ettirerek tanık dinleme yetkisi verildiğinden ön inceleme yapacak kişi yemin ettirerek tanık dinlemeyecektir³³³. Diğer kısmın görüşüne göre ise 4483 sayılı MvDKGYHK'nın 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında bulunan “bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda Ceza Muhakemesi Kanununa göre işlem yapabilirler.” hükmü dolayısıyla ön inceleme yapmakla yetkilendirilen kişi yemin ettirerek tanık dinleme yetkisine haizdir³³⁴.

Düşüncemizce ve katıldığımız görüşe göre ceza soruşturması öncesinde yapılan ön inceleme soruşturmalarında dinlenen tanığın vermiş olduğu gerçeğe aykırı beyanının yalan tanıklık suçunun 1'inci fıkrası yönünden hukuka aykırı fiil sebebiyle başlatılan soruşturma şartını taşıması sebebiyle 1'inci fıkra uygulanabilir nitelikte olup³³⁵, her ne kadar MvDKGYHK'nın 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında CMK'ya atıf yapılsa da CMK'da yemin ettirerek tanık dinleme yetkisine haiz kişilerin açıkça belirlenmiş olması sebebiyle ön inceleme yapacak kişinin yemin ettirerek tanık dinleme yetkisine haiz olmadığı ortada olduğundan suçun düzenlendiği maddenin 2'nci fıkrası uygulanamaz niteliktedir³³⁶.

Meclis soruşturmalarında

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların görevleriyle ilgili cezai sorumluluklarının tespit edilmesi için TBMM komisyonu tarafından yürütülen, AY m.98/4'te yer alan özel bir soruşturma türüdür³³⁷. Mezkûr maddede soruşturma açılacak kişiler arasında “Cumhurbaşkanı” yer almasa da AY m. 105'te yer alan “Cumhurbaşkanının

³³² Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Vda, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 284.

³³³ Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 535.

³³⁴ Meran, Necati, a.g.e., s. 1323-1324; Parlar, Ali, Hatipoğlu, Muzaffer; Açıklamalı – Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 4. Cilt, 2008, s. 3893 3894. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 39.

³³⁵ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 366.

³³⁶ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1187.

³³⁷ Eren, Abdurrahman, Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku, 5. Baskı, Ankara: Seçkin, 2023, s. 821.

cezai sorumluluğuna” ilişkin hükümlerde “soruşturma açılması” ifadesiyle kastedilen usul meclis soruşturmasıyla aynı usuldür³³⁸.

Meclis soruşturması komisyonu Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar aleyhinde önerge ile isnat edilen suç sebebiyle araştırma faaliyeti yürütür. Soruşturma kapsamında, meclis komisyonu tanık dinleme yetkisine haizdir. Komisyon oluşturacağı rapor ile Yüce Divan’a sevk için rapor hazırlayabilir ve söz konusu rapor ile TBMM Yüce Divan’a sevk yönünde karar alabilir³³⁹.

Meclis soruşturmalarının hukuki niteliği hususunda farklı görüşler mevcut olup bir görüşe göre soruşturmayı yürüten TBMM komisyonu siyasal nitelikte olsa da yapılan faaliyet yargısal bir faaliyet olduğundan meclis soruşturmasının yarı yargısal bir usul olduğu, Yüce Divan’a sevk kararının bir iddianame niteliğinde olduğu ve meclis soruşturma komisyonunda adli bir görev yürüttüğü savunulmaktadır³⁴⁰. Diğer bir görüşe göre ise meclis komisyonu ceza soruşturması yürütme yetkisine sahiptir³⁴¹.

Meclis soruşturmasında parlamento oylamasının da sürece dahil olması sebebiyle tam olarak CMK anlamında bir soruşturmadan bahsedilemese de Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların hukuka aykırı olan fiillerinin soruşturulduğu yargısal bir faaliyet olduğundan sebep meclis komisyonunun dinlemiş olduğu tanığın gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması durumunda yalan tanıklık suçunun oluşacağı söylenmelidir³⁴². Ancak İçtüzük m. 111’de tanık dinlemeye yetkisine haiz olan meclis komisyonunun yemin ettirme yetkisi düzenlenmemiş olduğundan suçun nitelikli hali olan ikinci fıkrası değil, suçun temel şekli olan birinci fıkrası oluşacaktır³⁴³. Ayrıca bahsetmek gerekir ki her ne kadar içtüzükte yemin verdirmeye yetkisinden de bahsedilse de bu yetki ikinci fıkranın aradığı “kanunen yetkili” ibaresini karşılamadığından suç oluşması söz konusu olmayacaktır. Zira bu yetkinin içtüzükte değil, fıkranın aradığı şekilde kanunen düzenlenmesi gerekmektedir³⁴⁴.

³³⁸ Eren, Abdurrahman, a.g.e., s. 822.

³³⁹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 105.

³⁴⁰ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s.367; Eren, Abdurrahman, a.g.e., s. 821.

³⁴¹ Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, a.g.e., s. 158.

³⁴² Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, a.g.e., s. 158.

³⁴³ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 367; Nas, Ali Murat, a.g.e., s. 183.

³⁴⁴ Nas, Ali Murat, a.g.e., s. 184.

Yabancı mercilerde

Strazburg’da 20 Nisan 1959 tarihinde imzalanan “Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi” kapsamında sözleşmeye taraf olan ülkeler birbirlerine adli yardım kapsamında istinabe olarak tanık dinleyebilmektedir. (CİKAYAS m.3) Dolayısıyla istinabe olunan ülkede tanık dinleyecek hâkim, tanık dinleme yetkisine haizdir. Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinin yürüttüğü ceza soruşturma veya kovuşturması kapsamında adli yardım talep ettiği istinabe olunan ülkede dinlenen tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmasıyla netice Türkiye’de oluşacağı için yalan tanıklık suçu oluşur. Ancak yabancı mercilerin yürüttüğü ceza soruşturma veya kovuşturması kapsamında Türkiye’den adli yardım talep etmesi sebebiyle Türkiye mahkemelerinde istinabe olarak dinlenen tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmasıyla yanılan adli merciin istinabe talep eden ülkenin mahkemesi olması ve neticenin o ülkede gerçekleşecek olması sebepleriyle Türkiye’de yalan tanıklık suçu kapsamında suç oluşmaz³⁴⁵.

Noterlerde

Noterlik Kanunu’na göre ilgili kişinin işitme, konuşma ve görme engelli olduğunun tespiti halinde istek üzerine tanık huzurunda işlem yapılması, işitme veya konuşma engelli kişi ile yazı ile anlaşma imkanının bulunması durumunda ise iki tanık ve yeminli tercümanın bulundurulması gerekmektedir. İmza yerine işaret, mühür veya parmak izi kullanılırsa noter tarafından gerekli görülmesi halinde tanığın yemininin HMK’ya göre yaptırılacağı da düzenlenmiştir.

Her ne kadar HMK’ya göre tanığın yemin ettirileceği düzenlenmişse de noterler tanık dinlemeye yetkili merci değildirler. Söz konusu tanık yeminini içeren düzenleme, işlemin düzenlenmesi ve onaylanması gibi adli olmayan yargılama niteliği bulunmayan bir işlemin yapılmasıdır. Ayrıca suç tipinin düzenlendiği maddeye bakıldığında temel şekil bakımından “hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılmış soruşturma”, nitelikli şekil bakımından ise “yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul” arandığından, noterlerinde tanık dinleme değil sadece tanığa yemin verdirmeye yetkileri bulunduğundan yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır³⁴⁶.

³⁴⁵ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 43.

³⁴⁶ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 97.

Tanık çağırma ve dinleme usulüne riayet

Tanıktan beş duyu organıyla algıladığı olaya ilişkin bilgileri ceza muhakemesinde CMK m.43/2'ye göre çağrı kâğıdı ile hukuk muhakemesinde HMK m.243/3'e göre davetiye ile huzura davet edilerek anlatması istenir. Tanığın huzura davet edilmesi telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanarak da yapılabilir. Tanığa gönderilen çağrı veya davetiye kâğıdında gelmemesinin sonuçları bildirilir. Tanık, tutuklu işlerde nedenleri belirtilmek kaydıyla zorla getirilebilir³⁴⁷.

Tanığın çağırılması ve dinlenmesi usulüne ilişkin muhakeme kurallarının ihlal edilmek suretiyle alınan tanık beyanının gerçeğe aykırı olduğu anlaşılması durumunda suçun oluşumuna etkisi doktrinde tartışmalıdır. Fakat doktrin doğrudan tanığın dinlenmesini düzenlemeyen muhakeme kurallarına aykırılığın suçun oluşumuna etkisinin olmayacağına ittifak halindedir. Buna göre, usule aykırı olarak da olsa tanık dinlemeye yetkili makam huzuruna gelen tanık doğruyu söylemekle yükümlüdür. Bu kapsamda asıl tartışılan husus, muhakeme kurallarına aykırılığın gerçeğe aykırı tanık beyanını delil değerlendirme yasağı ile sakat hale getirdiği durumlarda nasıl hareket edileceğidir³⁴⁸. Delil değerlendirme yasağı tanığa çekinme hakkının hatırlatılmaması, yasak sorgu yöntemleri gibi çeşitli durumlardan kaynaklanabilir³⁴⁹.

Doktrinde baskın olan görüş, beyanın doğrudan doğruya usuli nedenlerden dolayı değerlendirilemez oluşu suç tipinin oluşumuna etkili bir konu değildir. Zira tanığın muhakeme kurallarına uygun bir biçimde dinlenmesi suçun unsuru değildir³⁵⁰. Suçun ortaya çıkma amacıyla muhakeme kurallarının ortaya çıkma amacı birbirinden farklıdır. Bu nedenle muhakeme kurallarına riayet edilmeden dinlenen tanığın gerçeğe aykırı beyanları yalan tanıklık suçuna vücut verir ve bu aykırılık ancak cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulur³⁵¹.

Diğer bir görüşe göre suça ilişkin düzenlemeleri muhakeme kurallarından bağımsız şekilde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle yalan tanıklık suçuna ilişkin düzenleme,

³⁴⁷ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 12-13.

³⁴⁸ Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1188.

³⁴⁹ Hettinger, Michael / Bender, Elias, Die Aussagedelikte, JuS, 2015, s. 580 Aktaran: Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1188.

³⁵⁰ Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1188.

³⁵¹ Hettinger, Michael / Bender, Elias, a.g.e., s. 580 Aktaran: Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1188.

muhakeme kurallarına riayet edilerek yapılan dinlemelerde ortaya çıkan gerçeğe aykırı beyanlarda uygulanabilir. Adli fonksiyon, ancak muhakeme kurallarına riayet ettiği zaman korunmaya hak kazanır. Yalan tanıklık suçu ile ulaşılmak istenen maddi gerçek yani muhakeme sonunda verilecek karar koruma altına alınmaktadır. Bunun için taraflar usuli olarak kendi yükümlülüklerine uymak davranmak zorundadırlar. Eğer dinlemeye ilişkin muhakeme kurallarına riayet edilmemiş ise beyanın gerçeğe aykırı olup olmadığından bağımsız olarak yalan tanıklık suçuna ilişkin hükümler uygulanabilir değildir³⁵².

Daha yeni bir görüşe göre ise ihlal edilen muhakeme kurallarının öncelikle neyi korumayı amaçladıklarına bakılarak bir değerlendirme yapılması önerilmektedir. Buna göre eğer ihlal edilen kural tanığı beyanından önce koruyorsa, bu durumda yalan tanıklık suçundan cezalandırılması söz konusu değildir³⁵³.

Kanımızca tanık dinleme usulüne riayet edilmesi gerekmektedir. Nitekim Yargıtay da bir kararında aynı görüştedir³⁵⁴. Aksi takdirde tanık gerçeğe aykırı beyanda bulunsa dahi delil olarak nitelendirilemez, hükme esas alınamaz. Çünkü usul esastan önce geleceğinden usule aykırı alınan tanık beyanlarının delil değeri olmayacaktır. Delil değeri olmayan bir beyanda kanımızca tanık beyanı olarak sayılamaz. Ayrıca tanıklardan sorumluluk beklenip adliyeye karşı suç işlememeleri aranırken, öncelikle adliyenin kendi sorumluluklarını bilip yerine getirerek tanığa örnek olması gerekir. Bu nedenle delil değeri olmayan, muhakemede değerlendirilemeyecek bir gerçeğe aykırı beyanında yalan tanıklık suçuna vücut vermesi beklenemez³⁵⁵. Zira usulüne uygun dinlenilmeden alınan tanık beyanı yok hükmündedir. Usule uygun hale getirilmesi için tanığın tekrar çağrılarak beyanın tekrar alınması gerekmektedir. Keza kanımızca usule uygun olarak çağrılmayan tanık içinde bu durum geçerlidir. Bu hususta örnek vermek gerekirse tanığın tutuklu iş olmamasına rağmen çağrı kâğıdı gönderilmeden hakkında zorla getirilme kararı verildiğini ve bu neticeyle tanık dinlemeye yetkili makam huzuruna çıkarıldığını düşünürsek, tanıktan alınacak beyan rızaen

³⁵² Hettinger, Michael / Bender, Elias, a.g.e., s. 580 Aktaran: Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1189.

³⁵³ Hettinger, Michael / Bender, Elias, a.g.e., s. 580 Aktaran: Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1189.

³⁵⁴ Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 26.09.2012, 2012/7066 E., 2012/18612 K.: “Tanık ...'a görevinin önemi anlatılıp, yemin verilmeden dinlenmesi ve anlatımlarının da bu biçimde tutanağa geçirilmesi suretiyle 5271 sayılı CMK'nın 52, 53, 54.maddelerine aykırı davranılması...” Yargıtay Karar Arama <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (E.T.: 12.03.2025)

³⁵⁵ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 369.

değil, zorlama beyan olacaktır. Böyle bir halde de toplum tanıklıktan korkar, bir olaya tanık olmaktan kaçır hale gelecektir. İşte bu sebeple usule aykırı çağırının önünü kınayıp taviz vermeyerek kesmek gereklidir. Ayrıca zorlama beyan, kanımızca yasak usullerle elde edilmiş delil olacağından CMK m. 148/3 göre delil olarak değerlendirilemez. Bu neticeyle de usulüne aykırı şekilde çağırılan tanığın delil olarak değerlendirilemeyen gerçeğe aykırı beyanı yalan tanıklık suçunu oluşturamayacaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki tanığın tanık olarak çağırılmasına rağmen bu çağrıya icabet etmemesi durumunda tanığın yalan tanıklık suçunu işlediğinden söz edilemez. Çağrıya uymayan tanıklara çağrıya uymamaya ilişkin hükümler uygulanır³⁵⁶. (CMK m. 44, HMK m. 245).

3.2.1.2 Fail

Suçun faili yalnızca tanık sıfatına haiz olup tanık dinlemeye yetkili makam önünde tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunan gerçek kişi olabilir³⁵⁷. Suçun faili olmak için tanık sıfatına haiz olmak şartı arandığından suç sadece bizzat tanık tarafından işlenebilen bir suçtur. Tanık sıfatına haiz olmayanlar bu suçu işleyemeyeceğinden suçun faili değil ancak yardım eden veya azmettiren olarak sorumlu olurlar³⁵⁸. Bu sebeple söz konusu suç özgü suçlardandır³⁵⁹.

Tanığın fail sıfatını kazanmasında yemin ettirilerek dinlenip dinlenmemesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Ancak yemin ettirilerek dinlenilen tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda suçun nitelikli hali oluşur³⁶⁰.

Suçun failinde tanık sıfatına haiz olma niteliği arandığından bir Hukuk Muhakemesi yargılaması nazara alındığında davanın tarafları olan davacı ve davalı sıfatlarına haiz kişiler söz konusu suçun faili olamazlar. Ayrıca HMK'nın 240'ıncı maddesinin 1'inci fıkrasında da taraflar dışındaki kişilerin tanık olarak gösterileceği düzenlenmiştir³⁶¹.

³⁵⁶ Koca, Mahmut / Üzülmmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1186.

³⁵⁷ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 238.

³⁵⁸ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 295.

³⁵⁹ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 39-40.

³⁶⁰ Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 133-134.

³⁶¹ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 8183.

Ceza muhakemesinde suçun mağdurunun beyanları ile sanığın şerikleri hakkında yaptığı tanıklıkta gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları halinde fail sıfatını alıp almayacakları hususu tartışmalıdır. Şüpheli veya sanığın doğru söyleme zorunluluğu olmadığından ve istediği zaman susma hakkını kullanabileceğinden kendilerine isnat edilen hususlarda yalan söyleyebilir. Bu sebeple şüpheli veya sanık suçun faili olamaz. Aynı şekilde şerikleri hakkında kendisinin de şüpheli veya sanık olarak bulunduğu soruşturma veya kovuşturma aşamasında gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde de suçun faili olamaz³⁶².

Nitekim Yargıtay da bir kararında sanığın şüpheli sıfatının bulunduğu soruşturmada kendisini suçlayan beyanda bulunmaya zorlanmayacağı gibi doğru söyleme mecburiyetinin de bulunmadığı göz önüne alındığında sanığın gerçeğe aykırı beyanlarının savunma hakkı kapsamında kaldığından yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmayacağı yönünde karar vermiştir³⁶³. Keza diğer bir kararında ise sanığın sanık sıfatıyla savunma yaptığı sırada mağdurla kavga sebebinin dükkânda uyuşturucu kullanılması olduğunu beyan etmesi şeklindeki eylemi neticesinde yaptığı gerçeğe aykırı tanıklık savunma hakkı kapsamında kalacağından yalan tanıklık suçunu oluşturmayacağına hükmetmiştir³⁶⁴.

Şüpheli, sanık veya hükümlüler CMK'nın yeminsiz dinlenecek tanıklar başlıklı 50'nci maddesinin 2'nci fıkrasında şerikleri bakımından verecekleri beyanlarının yeminsiz şekilde tanık sıfatıyla alınacağı hususu düzenlenmiştir. Her ne kadar şerikleri hakkında kendisinin de şüpheli veya sanık olarak bulunduğu soruşturma veya kovuşturma aşamasında gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda yalan tanıklık suçunun faili olamasa da kendi dosyasında hüküm verilmiş ve verilen hükmün kesinleşmiş olması durumunda tanık olarak

³⁶² Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 134.

³⁶³ Yargıtay 8. CD., E. 2021/16765, K. 2023/3171, 10.5.2023 tarihli kararı: “Sanığın aralarında hukuki ve fiili irtibat bulunan ve kendisinin hukuki durumunu etkileyebilecek nitelikte olan, ... hakkında yukarıda bahsedilen soruşturmada, gerçeğe aykırı beyanda bulunması şeklinde gerçekleşen olayda, şüpheli sıfatının bulunması ve kendisini suçlayan beyanda bulunmaya zorlanamayacağı gibi, doğruyu söyleme mecburiyetinin bulunmaması hususları da dikkate alındığında, eyleminin savunma hakkı kapsamında bulunduğu ve yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmayacağından kurulan hükümde hukuka aykırılık görülmemiştir.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

³⁶⁴ Yargıtay 8. CD., E. 2021/10755, K. 2023/3838, 29.5.2023 tarihli kararı: “sanığın Ceyhan 5. Asliye Ceza Mahkemesinde sanık sıfatıyla savunma yaptığı sırada, dosyanın karşı tarafın olan mağdurla kavga sebebinin mağdurun, dükkânında uyuşturucu kullanması olduğunu beyan etmesi şeklindeki eylemi, 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 36'ncı maddesi ve 5237 sayılı Kanun'un 128 inci maddesine göre savunma hakkı kapsamında kalıp suç oluşturmayacağı ve mağdur hakkında mahkemenin suç ihbarı üzerine tanık sıfatıyla verdiği ifadesinin de aynı savunmanın devamı niteliğinde olduğu anlaşıldığından, kurulan hükümde hukuka aykırılık bulunmamıştır.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

dinlenirse doğruyu söyleme yükümlülüğüne haiz olacak ve gerçeğe aykırı beyan vermesi halinde söz konusu suçun faili olacaktır³⁶⁵.

Bir diğer tartışılmalı husus CMK'nın 236'ncı maddesinde düzenlenen yeminsiz dinlenecek mağdurun tanıklığıdır. Bir tarafın görüşüne göre dinlenecek mağdura yemin hariç tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanacağını düzenleyen CMK'nın 236'ncı maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca mağdurlar gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları halinde suçun faili olabilirler.³⁶⁶ Bu yönde görüşte bulunanlar da kendi içinde ikiye bölünmüş vaziyettedir. Bir kısım yazarlar mağdur veya suçtan zarar görenin davaya müdahil olup olmadığına bakılmaksızın suçun faili olabileceğini savunurken³⁶⁷ diğer yazarlar sadece davaya müdahil olmamış mağdurların suçun faili olacağını savunmaktadır³⁶⁸. Mağdurun suçun faili olacağını savunan bazı yazarlar faillik yönünden önemli olanın gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişinin tanık olması ve beyanlarını tanık sıfatıyla vermesi olduğundan mağdur dahil her gerçek kişi bu suçun faili olabileceğini de savunmaktadır³⁶⁹. Kanımızca daha önce de belirttiğimiz gibi mağdur veya suçtan zarar gören tanık konumunda değil taraf konumundadır ve bu sebeple suçun faili olamazlar. CMK'nın 236'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında ki düzenleme sadece dinlenme usullerinde tanıklık hükümlerinin uygulanması yönündedir.

3.2.1.3 Mağdur

Bir Ceza Muhakemesinde CMK'nın 237'nci maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen davaya kimlerin müdahil olacağı hükmünün anlaşılması için mağdur ve suçtan zarar görenin kim olduğunun tespiti önem taşımaktadır. Mağdur ve Suçtan Zarar Gören sıfatları birbirinden farklı anlama gelen sıfatlardır. Suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramını da içerse de mağdur kavramından daha geniş bir kavramdır. Kanunda düzenlenen suç tipiyle korunan hukuki menfaati zarar gören kişiye mağdur; doğrudan veya dolaylı olarak hakkı zarar görenlere de suçtan zarar gören denmektedir³⁷⁰.

³⁶⁵ Canpolat, Şerafettin, Usul Hukukunda Tanık ve Psikolojisi, 1. Baskı, Adana: Kemal Matbaası, 1974, s. 28.

³⁶⁶ İçer, Zafer, a.g.m., s. 203-204.

³⁶⁷ Gerçeker, Hasan, Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt 2, Ankara: Cantekin Matbaacılık, 2011, s. 2857.

³⁶⁸ Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 138.

³⁶⁹ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 243-244.

³⁷⁰ Kır, Feyza, "Yalan Tanıklık Suçu ve Etkin Pişmanlık", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 70(3), 2021, s. 1116.

Bir kişinin suçun düzenlenmesiyle korunan hukuki menfaati suçun tüm unsurlarının oluşmasıyla zedeleniyorsa o kişi dar anlamda mağdur olurken aynı kişinin eğer üye olduğu bir toplumun menfaati zedelenmesinden etkilenmişse geniş anlamda mağdur olarak nitelendirilir. Kanunda düzenlenen suçla korunan hukuki menfaat belli bir kişiye ait olabileceği gibi toplumun üyesi olan herkese aitte olabilmektedir. Bu nedenle devlete, millete ve topluma karşı işlenen suçlarda mağdur herkeştir. Bazı durumlarda dar anlamda mağdur sayılanlar ile geniş anlamda mağdur sayılanlar aynı anda suçun mağduru olabilirler³⁷¹.

Yalan tanıklık suçuna baktığımızda TCK'da Millete ve Devlete Karşı İşlenen Suçlar başlığı altında düzenlendiğini görmekteyiz. Ancak literatürde suçun kimin korunan hukuki menfaati nedeniyle mağdur olduğu hususu tartışmalıdır. Bir kısım görüşe göre suçun korunan hukuki menfaati Adalet Bakanlığı özelinde Devlet iken³⁷² diğer kısım görüşüne göre suçla birden çok hukuki menfaat korunmakta dolayısıyla suçun mağduru hem toplumu oluşturan herkes hem de aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulduğundan zarar gören kişidir³⁷³. Bizimde katıldığımız bir başka bir görüşe göre de suç tüm toplumu ilgilendirdiğinden suçun mağduru toplumu oluşturan herkeştir.

3.2.1.4 Suçun konusu

Birey, toplum veya devletin suçun vücut bulmasıyla zedelenen hukuki menfaati suçun konusunu oluşturur. Bu sebeple suçun konusu bireysel, toplumsal veya kamusaldır. Her suçun konusu olmak zorundadır³⁷⁴. İnsanın aklının erdiği, algıladığı her şey suçun konusu olabilir³⁷⁵.

Her suçun bir konusu olduğu gibi yalan tanıklık suçunun da bir konusu vardır. Ancak yalan tanıklık suçunun konusunun ne olduğu yönünde doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısım yazarların görüşüne göre tanık, olay hakkında gerçeğe aykırı tanıklık yaparak maddi gerçeğe ulaşılmasını engellediğinden söz konusu suçun konusu maddi gerçeğin ta kendisidir³⁷⁶. Diğer kısım yazarların görüşüne göre ise tanık geçmişte yaşanmış ve

³⁷¹ Kır, Feyza, a.g.m., s. 1116.

³⁷² Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, a.g.e., s. 157.

³⁷³ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 72-73.

³⁷⁴ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 107.

³⁷⁵ Erem, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Cilt: I, Genel Hükümler, 13. Baskı (Tıpkıbasım), Ankara: Seçkin Yayınevi, 1995, s. 268. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 71.

³⁷⁶ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 354.

yargılamaya konu olmuş olay ile ilgili gerçeğe bağdaşmayan beyanda bulunduğundan suçun konusu yargılamaya konu olaydır³⁷⁷.

Konunun tipik hareketten etkilenme derecesine göre suçlar arasında zarar suçu ve tehlike suçu olarak ayırım yapılmaktadır. Tipik hareketin gerçekleşmesiyle suçun konusu bir değer kaybediyor, zarara uğruyorsa zarar suçundan bahsedilmekte; herhangi bir zararın ortaya çıkması aranmıyor zarar tehlikesi ortaya çıkıyorsa tehlike suçundan bahsedilmektedir. Tehlike suçları da kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bu ikiye ayırım ise karşımıza somut ve soyut tehlike olarak çıkmaktadır. Somut tehlike suçlarında hareketin cezalandırılabilmesi için somut bir tehlikenin ortaya çıkması aranırken soyut tehlike suçları bakımından ise suçun kanuni tanımında düzenlenmiş hareketin yapılması yeterli olmaktadır³⁷⁸.

Bu ayırımın değerlendirilmesi sonucu yalan tanıklık suçunun bir soyut tehlike suçu olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira suçun kanuni tanımında herhangi bir zararın meydana gelmesi neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerin düzenlendiği 4 ila 8'inci fıkralar hariç olmak üzere aranmamaktadır. Gerçeğe aykırı beyan ile suçun koruduğu menfaat tehlikeye düşecektir³⁷⁹.

Kanımızca yargılamayı başlatan, aydınlatılmak istenen yani yalan tanıklık suçu yönünden tanığın hakkında gerçeğe aykırı tanıklık yaptığı olay suçun konusudur. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki aydınlatılmak istenen olay yani tanık olunan olay haricindeki olaylar hakkında tanığın gerçeğe aykırı beyan vermesi durumunda herhangi bir menfaat tehlikeye düşmediğinden suçun konusu oluşmayacağı için maddi unsurlar tamamlanamayacak ve bu sebeple suç oluşmayacaktır³⁸⁰.

3.2.1.5 Nitelikli hal

Yalan tanıklık suçunun TCK'nın 272'nci maddesinin 2 ve 3'üncü fıkralarında düzenlenen verilecek cezayı arttıran nitelikli hali “mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapılması”

³⁷⁷ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 71; Koçak, Mehmet Faruk, “Bir Ceza Yargılamasına Eleştirel Bakış Yalan Tanıklık Suçu İncelemesi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1), 2019, s. 206.

³⁷⁸ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 119.

³⁷⁹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 81.

³⁸⁰ Koçak, Mehmet Faruk, a.g.m., s. 206.

ve “üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında yalan tanıklık yapılması” durumlarında oluşacaktır³⁸¹.

Mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapılması durumunda

Failin mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması durumunda faile TCK’nın 272’nci maddesinin 2’nci fıkrası gereği bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilecektir.

Söz konusu fıkranın uygulanabilmesi için tanığın beyanının mahkeme huzurunda veya yemin verdirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde dinlenilmiş olması gerekmektedir. Ön soruşturma yapan kamu görevlisi, idari veya disiplin soruşturması yapan memur veya tahkim hakemlerinin tanığa yemin verdirme yetkileri olmadığından bunlar huzurunda işlenen yalan tanıklık suçunda bu fıkra hükmü uygulanamayıp 1’inci fıkra hükmü uygulanacaktır³⁸².

Bu fıkra hükmünün uygulanması için tanığın yemin vermiş olması aranmamaktadır. Bu sebeple tanığın CMK veya HMK’nın ilgili maddeleri gereği yeminsiz dinlenmesi veya yeminden çekinmiş olması da bu fıkra hükmünün uygulanabilmesi açısından önem arz etmemektedir. Failin gerçeğe aykırı tanıklık fiilini mahkeme huzurunda veya kanunen tanığı dinleme ve tanığa yemin verdirme yetkisine haiz yetkili kişi veya kurul önünde yapması yeterlidir³⁸³.

Kanunun fıkroda belirttiği mahkeme sözcüğünden belirli bir mahkemeyi işaret etmediği dolayısıyla herhangi bir resmi mahkeme huzurunda yapılan gerçeğe aykırı tanıklık durumunda bu fıkra hükmünün uygulanabileceği anlaşılmaktadır³⁸⁴. Mahkeme dışında tanığı dinleyecek kanunen yetkili kişi veya kurulun ise yemin verdirme yetkisinin bulunması şekli şartı mevcut olup aksi halde bu fıkra hükmünde belirtilen nitelikli hal uygulanamayacaktır.

³⁸¹ Kır, Feyza, a.g.m., s. 1122.

³⁸² Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 7939.

³⁸³ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 245.

³⁸⁴ Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, Rıfat Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, s. 1235.

Üç Yıldan Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Bir Suçun Soruşturma veya Kovuşturması Kapsamında Yalan Tanıklık Yapılması Durumunda

Failin üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında yalan tanıklık yapması durumunda faile TCK'nın 272'nci maddesinin 3'üncü fıkrası gereği iki yıldan dört yıla kadar hapis ceza verilecektir.

Gerçeğe aykırı beyanın verildiği soruşturma veya kovuşturma bir suça ilişkin ise ve yürütülen bu soruşturma veya kovuşturmaya ilişkin suçun soyut cezasının üst sınırı 3 yılı geçiyor ise fail hakkında söz konusu nitelikli hal uygulanacaktır. Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için soruşturma aşamasından kovuşturma aşamasına geçilip geçilemediğinin veya gerçeğe aykırı beyanın sanığın lehine ya da aleyhine olmasının bir önemi yoktur³⁸⁵.

Söz konusu soyut cezanın üst sınırının 3 yılı geçmesinden kasıt o suçun cezasını artıran nitelikli halleriyle birlikte dikkate alınması gerektiğidir³⁸⁶. Her ne kadar 3 yıllık süre tespit edilirken nitelikli halin göz önünde bulundurulması gerekse de ceza da indirim sebepleri olan yaş küçüklüğü, haksız tahrik, zincirleme suç gibi sebepler göz önünde bulundurulmaz. Hapis ve adli para cezasının birlik veya seçimlik olarak düzenlenen suç tiplerinde ise hapis cezası baz alınır. Yaptırımını sadece adli para cezası olarak düzenlenen suçlarda ise söz konusu nitelikli hal uygulanamaz³⁸⁷. Birden fazla suçun aynı davada birleştirilerek görülmesi halinde fail olan tanığın birden fazla suç için gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması durumunda suçlar için öngörülen cezaların toplamı değil her bir suç için öngörülen cezalara ayrı ayrı bakılarak nitelikli halin oluşup oluşmadığına karar verilir³⁸⁸.

Söz konusu fıkranın lafzında hapis cezası gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturmasından bahsedildiği için bu fıkranın özel hukuk uyuşmazlıkları, idari veya disiplin soruşturmalarında gerçeğe aykırı beyan verilmesi halinde uygulanamayacağı anlaşılmaktadır³⁸⁹.

³⁸⁵ Ölmez, Gökhan, a.g.t., s.76; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 147.

³⁸⁶ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 8192.

³⁸⁷ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 380.

³⁸⁸ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 8192; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e. s. 147.

³⁸⁹ Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 147.

3.2.1.6 Netice sebebiyle ağırlaşmış hal

Genel Olarak

Kanunun tarifi itibariyle sırf hareket ve soyut tehlike suçu olan yalan tanıklık suçunun oluşması herhangi bir neticenin gerçekleşmiş olmasına bağlı değildir. Fakat gerçeğe aykırı tanıklık sonucu olarak aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin durumunu ağırlaştıran, yani aleyhine gerçeğe aykırı beyanda bulunmaktan dolayı ortaya çıkan mağduriyetin dışında ek bir mağduriyete sebep veren sonuçlarında ortaya çıkması mümkündür. Nitekim bu sebeple yalan tanıklık suçunun düzenlendiği TCK'nın 272'nci maddesinin 4 ila 8'inci fıkraları arasında suçun netice sebebiyle ağırlaşmış halleri düzenlenerek faile bu gibi durumlarda daha ağır bir ceza verilmesi öngörülmüştür³⁹⁰. Ayrıca söz konusu mümkünlük dolayısıyla suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerini düzenleyen 4 ila 8'inci fıkralarının zarar suçu olduğu kabul edilmektedir³⁹¹.

Neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerin uygulanabilmesi için gerçeğe aykırı tanıklık ile ortaya çıkan ağır netice arasında nedensellik bağının kurulabilmesi, ağır neticenin doğrudan doğruya icra edilen temel suç tipinin icrasının sonucu olduğu ve nihayet ağır neticeler yönünden failin en azından taksirli hareket³⁹² ettiğinin belirlenebilmesi gerekmektedir. Ağır neticenin uygulanmasına sebep olan hukuki sürecin gerekçeleri arasında gerçeğe aykırı beyanın bulunması durumunda böyle bir ilişkinin mevcut olduğu kabul edilmelidir³⁹³.

TCK'nın 272'nci maddesinin 4 ila 8'inci fıkraları eğer neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal değil de nitelikli hal olarak kabul edilseydi failin bu fıkralardan dolayı ceza alabilmesi için kastının olması gerektiğinden kastı bulunmadığı durumda ortaya çıkacak neticelerden sorumluluğu doğmayacaktı. Fıkralar neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal olarak kabul edildiğinden failin kastı söz konusu olmasa dahi netice öngörülebilir olduğundan sorumluluğu doğacak ve cezası belirlenecektir³⁹⁴.

³⁹⁰ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1193.

³⁹¹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 94.

³⁹² TCK m. 23: “Bir failin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir.”

³⁹³ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1193.

³⁹⁴ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 381.

Aşağıda tek tek açıklanan maddeler haricinde farklı ağır neticelerde netice sebebiyle daha ağır cezayı gerektirecek farklı yaptırımlar uygulanamaz; ancak failin gerçeğe aykırı tek beyanıyla birden fazla kişiyi mağdur etmesi durumunda zincirleme suça ilişkin hükümler uygulanabilecektir³⁹⁵.

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında gözaltına alma ve tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinden birinin uygulanmasına neden olma

TCK'nın 272'nci maddesinin 4'üncü fıkrasında aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında gözaltı ve tutuklama kararı haricinde arama, el koyma ve adli kontrol gibi başkaca bir koruma tedbiri verilmişse kişi hakkında yüklenen fiili işlemediğinden dolayı beraat veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması şartıyla 272'nci maddesinin ilk üç fıkraları uyarınca verilecek ceza yarı oranda artırılacaktır. Bu fıkranın uygulanabilmesi için aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında gözaltı ve tutuklama kararı haricinde verilen koruma tedbiri kararının uygulanmasına başlanması gerekmektedir³⁹⁶.

Bu fıkroda bahsedilen netice sebebiyle ağırlaşmış halin uygulanması için aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında yüklenen fiili işlemediğinden dolayı verilen beraat veya KYOK kararının kesinleşmiş olma şartı bulunmaktadır³⁹⁷. Ancak aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında yüklenen fiili işlemediğinden dolayı değil de örneğin yüklenen suçun işlendiğinin sabit olmaması nedeniyle beraat veya KYOK kararı verilmesi durumlarında söz konusu neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal uygulanamayacaktır³⁹⁸. Fıkra metninde bulunan “yüklenen fiili işlemediğinden” şeklindeki ibaresinden açıkça anlaşılacağı üzere aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişinin suçu işlemediği sabit olmalıdır. Aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında diğer nedenlerle beraat veya KYOK kararı verilmesini gerektiren hallerde söz konusu neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal uygulanmayacaktır. Zira söz konusu halde failin fiili işleyip işlemediği şüpheli kaldığından koruma tedbirini gerçekten hak edip etmediği de şüpheli durumda kalmaktadır³⁹⁹.

³⁹⁵ İçer, Zafer, a.g.m., s. 208.

³⁹⁶ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 381.

³⁹⁷ Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 148.

³⁹⁸ Koca, Mahmut, Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1194.

³⁹⁹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 170-171.

Söz konusu koruma tedbirlerinin uygulanmasında gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişinin beyanlarının ne kadar etkisi olup olmadığına bakılıp bakılmayacağı kanunda düzenlenmemiştir. Ancak katıldığımız görüşe göre neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerin özelliğine göre fiil ile ağırlaşan netice arasında nedensellik bağı kurulması gerekmektedir. Bu sebeple koruma tedbiri uygulanmasında gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişinin beyanlarının etkisi yok ise neticesi sebebiyle ağırlaşmış halin uygulanmaması gerekmektedir⁴⁰⁰.

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması ve tutuklanmasına neden olunması

Ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişinin gözaltına alınması ya da tutuklanması da mümkündür. TCK 272’nci maddenin 5’inci fıkrasına göre aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında gözaltına alma ve tutuklama kararı verilmesi durumunda kişi hakkında yüklenen fiili işlemediğinden dolayı beraat veya KYOK kararı verilmiş olması şartıyla gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan fail 272’nci maddenin 1’inci, 2’nci veya duruma göre 3’üncü maddelerinden sorumlu tutulup; ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan da dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır. Ancak bu maddede de bahsedilen neticesi sebebiyle ağırlaşmış halin uygulanması için aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında verilen beraat veya KYOK kararının kesinleşmiş olması gerekmektedir⁴⁰¹. Ayrıca belirtmek gerekir ki kanun koyucu bu fıkra da “yüklenen fiili işlemediğinden” ibaresini geçirdiğinden bu fıkra hükmünün uygulanması için aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında “suçu işlemediği sabit olduğundan” beraat veya KYOK kararı verilmiş olması gerekmektedir.

Kanun koyucu fıkra da, gerçeğe aykırı tanıklığın gözaltına alma veya tutuklamaya sebebiyet vermesi neticesinde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun tipikliğini de oluşturduğunu göz önüne alarak failin doğrudan diğer suçtan da sorumlu tutulmasını sağmaya yönelik bir içtima hükmü sevk etmiştir⁴⁰².

⁴⁰⁰ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 381.

⁴⁰¹ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 382; Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 127.

⁴⁰² Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1195.

Gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan fail, gerçeğe aykırı beyanıyla aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu kişinin bir takım adli işleme maruz kalacağının en azından tahmin derecesinde farkındadır. Bu sebeple aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması durumunda hürriyeti yoksun bırakma anlamına gelen bu neticeler bakımından da kasten hareket etmiş olur⁴⁰³. Bu karşılık, somut olayda gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan kişi, aleyhine gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu kişinin gözaltına alınabileceğini veya tutuklanabileceğini öngörmemiş, hiç hesaba katmamış olabilir. Ağır netice yönünden taksirle hareket edilen bu gibi durumlarda, failin, aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu kişinin gözaltına alındığına veya tutuklandığını öğrenir öğrenmez gerçeğe dönmesi ve hürriyete kavuşulması için üzerine düşeni yapması gerekir. Aksi halde ihmali hareketi ile kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçunu işlemiş olur⁴⁰⁴.

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olması

TCK 272'nci maddenin 6'ncı fıkrasına baktığımızda aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında müebbet veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarından birine hükmedildiyse gerçeğe aykırı beyanda bulunan fail, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacaktır⁴⁰⁵. Ancak bu maddede de bahsedilen neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış halin uygulanabilmesi için aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında verilen müebbet veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarının kesinleşmiş olması gerekmektedir⁴⁰⁶.

Ayrıca mahkûmiyet ile gerçeğe aykırı tanıklık arasında illiyet bağı bulunması gerekmektedir⁴⁰⁷. Mahkûmiyet kararının gerekçesinde gerçeğe aykırı olan tanık beyanına hiç dayanılmamış olması veya itibar edilmemiş olması durumunda illiyet bağı kurulamayacağından bu fıkra uygulanamayacak olup yerini TCK m. 272/3'e bırakacaktır⁴⁰⁸.

Diğer yandan görüldüğü üzere fıkranın şu anki mevcut haliyle aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunulan kişinin süreli hapis cezasına mahkûm olmasına neden olunması

⁴⁰³ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1195.

⁴⁰⁴ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 382.

⁴⁰⁵ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1195.

⁴⁰⁶ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 130.

⁴⁰⁷ Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 149.

⁴⁰⁸ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 384.

durumunda failin cezası artırılmamaktadır. Her ne kadar fıkranın ilk halinde “sürelî hapis cezasına mahkûmiyet halinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına” şeklinde ibare mevcut olsa da bu ibare Anayasa Mahkemesi’nin 14.01.2015 tarihli ve 2014/116 E., 2015/4 K. sayılı kararı ile iptal edilmiştir⁴⁰⁹. Söz konusu iptal kararı akabinde yeni bir düzenleme yapılmamış olup bu durum hukuksal bir garabettir.

Anayasa mahkemesinin iptal kararı

TCK’nın 272’nci maddesinin 6’ncı fıkrası hali hazırda “*Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; (...)97 hükmolunur.*” şeklinde olup “*otuz yıla kadar hapis cezasına*” ibaresinden sonra Anayasa Mahkemesinin 2014/116 E., 2015/4 K. sayılı iptal kararından önce “*sürelî hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına*” şeklinde ibare yer almaktaydı⁴¹⁰. Anayasa Mahkemesi söz konusu fıkra da yer alan ibareyi Erciş Asliye Ceza Mahkemesi’nin (Çocuk Mahkemesi Sıfatıyla) “*aleyhine tanıklıktan bulunulan kişinin yargılaması devam ettiğinden ve dolayısıyla ne kadar ceza alacağının belli olmadığından, ibare nedeniyle kişinin kendi işlediği fiile göre değil başkasının işlemiş olduğu fiile göre cezalandırılmakta olduğundan sebeple cezanın yalan tanıklık neticesiyle örneğin aleyhine gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişinin 6 ay hapis cezası alması durumunda itiraz edilen ibare uyarınca aleyhine tanıklık yapan fail 4 ay hapis ile cezalandırılacakken yargılama sırasında aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin iyi halli olması halinde hükmedilen 6 ay hapis cezasının paraya çevrilmesi durumunda aleyhe tanıklık yapan failin suç maddesinin sekizinci fıkrasına göre 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası almasının söz konusu olacağı bu sebeple düzenlemenin öngörülebilir ve belirli olmaması*” gerekçeleriyle Anayasanın 2’nci ve 38’inci maddelerine aykırılığını ileri sürdüğü başvurusu neticesinde norm denetimine almıştır⁴¹¹. Anayasa mahkemesi uygulamış olduğu norm denetimi neticesinde 14.01.2015 tarihinde “söz konusu iptali istenen fıkra ibaresinin suçun nitelik halinin faili, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin mahkum olduğu hapis süresine bağlı olarak suçun temel şekline oranla daha hafif şekilde cezalandırılmasına sebebiyet verdiğinden dolayı iptale konu fıkra ibaresinin ceza adaletinin

⁴⁰⁹ Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1195-1196.

⁴¹⁰ Anayasa Mahkemesi’nin 14/01/2015 tarihli ve 2014/116 E., 2015/4 K. sayılı kararı, bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150429-6.pdf> (E.T.: 01.03.2025). Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 40; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 149.

⁴¹¹ Anayasa Mahkemesi’nin 14/01/2015 tarihli ve 2014/116 E., 2015/4 K. sayılı kararı, s. 1-2.

sağlanması yönünden adil olmayan sonuçlara sebep olmakta olduğu ve kanun koyucunun göz önünde tutması gereken adalet ve hakkaniyet ilkelerine uyarlık bulunmadığı” yönündeki gerekçeleriyle oy çokluğuyla iptaline karar vermiştir⁴¹². AYM mezkûr fıkra da yer alan ibarenin iptaline karar verirken Anayasanın 2’nci maddesine aykırılık sebebiyle iptal kararı vermiş olup zaten 2’nci maddeye aykırılık söz konusu olduğundan 38’inci madde yönünden herhangi bir inceleme yapılmaya gerek görülmeyip söz konusu iptal kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak 6 ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir⁴¹³. Üyelerden Nuri Necipoğlu çoğunluğun iptal görüşüne katılmamış olup “suçun düzenlendiği maddenin ikinci fıkrasının ortada bir hüküm yokken uygulandığı bu sebeple altıncı fıkra ile karşılaştırılmasının mümkün olmadığı” yönündeki gerekçeleriyle karara muhalefet şerhi düşmüştür⁴¹⁴.

Kanımızca AYM’nin söz konusu iptal kararının isabetli olduğunu belirtmeden geçmek olmayacaktır. Ayrıca iptal kararından öncede bahsi geçen *"sürelî hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına"* ibaresi doktrinde de yalan tanıklık ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçları göz önüne alındığında bir orantısızlık doğurduğundan dolayı eleştirilmekteydi⁴¹⁵. Çünkü suç tipinin ortaya çıkması neticesinde aleyhinde tanıklık yapan kimse eğer sürelî hapis cezası veya ağırlaştırılmış müebbet ya da müebbet hapis cezasına mahkûm edilmişse fail hakkında maddenin 4, 5, 6 ve 7’nci fıkraları ile TCK’nın 106’ncı maddesinde yer alan kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlerin birlikte uygulanabilmesi, ihlal edilen hukuksal değer ile faile verilecek ceza arasında ölçüsüzlük oluşturabileceği savunulmaktadır. Ayrıca söz konusu düzenlemelerin birbirleri ile birlikte uygulanabileceği düşünülmeden kaleme alındığı ve bu noktada hâkime keyfilîğe varacak şekilde takdir yetkisi verildiği belirtilerek suçun yaptırımının tekrar düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır⁴¹⁶.

Aleyhinde tanıklık yapılan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet ya da müebbet hapis cezasına mahkûm olması durumunda aleyhte tanıklık yapan faile uygulanılacak yaptırımın diğer fıkralardan bağımsız olmadığını savunarak, yukarıda belirtilen görüşe katılmaktayız. Söz

⁴¹² Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 150.

⁴¹³ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 40; Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 150.

⁴¹⁴ Anayasa Mahkemesi’nin 14/01/2015 tarihli ve 2014/116 E., 2015/4 K. sayılı kararı, s. 7.

⁴¹⁵ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 166-167.

⁴¹⁶ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 167.

konusu fıkralar birlikte değerlendirildiğinde 4 ve 5'inci fıkralar yönünden aleyhinde tanıklık yapılan kimsenin göz altına alınması veya tutuklanması ya da bunlardan başka bir koruma tedbiri uygulanması durumunda verilecek cezada her ne kadar beraat ya da KYOK kararı koşulu aransa da bu koşulun 6 ve 7'nci fıkraların aradığı koşullar ile birlikte sağlanması olasıdır. Örnek vermek gerekirse şöyle ki, aleyhinde tanıklık yapılan bir kişinin aleyhe tanıklık neticesinde öncelikle Cumhuriyet Başsavcılığına ifade için davet edildiğini ve ifadesi alındıktan sonra hakkında adli kontrol şeklinde koruma tedbiri verilerek serbest bırakıldığını ancak serbest bırakıldıktan daha sonra olayın ağırlığı, kaçma şüphesi, sabit ikamet sahibi olmayışı gibi nedenlerle Cumhuriyet Başsavcılığınca gözaltına alınma talimatı verildiği veya tutuklanması talep edildiğini ve neticesinde tutuklandığını düşünelim. Daha sonra ise yargılama yapılmış olsun ve aleyhe tanıklığın başka delil ve emareler ile adaleti yanlış tecelli ettirdiğini bunun neticesiyle de aleyhinde tanıklık yapılan kişi hakkında ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet hapis cezası verildiğini ve karar kesinleşerek infazına başlanıldığını ancak daha sonra tanıklığın gerçeğe aykırı olarak yapıldığının anlaşıldığını akabinde CMK m. 311/1-b uyarınca iade-i muhakeme yapıldığını ve aleyhinde tanıklık yapılan kişinin suçu işlemediği sabit olduğundan beraatine karar verildiğini düşünelim. İşte bu durumda hâkime yaptırım hususunda keyfiliğe varacak geniş bir takdir yetkisi ortaya çıkmakta olup 4, 5, 6 ve 7'nci fıkraların birlikte uygulanması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle eleştirilerin haklı olduğu ve ortada büyük bir orantısızlığın olduğu kanısındayız.

Diğer yandan her ne kadar iptal kararı 29.04.2015 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanmış olsa da maalesef ki kanun koyucu tarafından iptal kararıyla oluşan boşluğu doldurma gayesi güdülmemiş, yeni bir düzenleme yapılmamıştır⁴¹⁷. Söz konusu kanun maddesinin fıkrasında gözle görülür şekilde yürürlüğe girme tarihinden bugüne kadar mevcut olan bir boşluk doğmuştur⁴¹⁸. Bu sebeple Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmaması bir hukuksal garabettir.

AYM kararı uygulanarak yeni bir düzenleme yapılmamasını hukuksal bir garabet olarak nitelendirmemizin sebebi fıkranın AYM'nin iptal kararından önceki gibi kendi ve diğer neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller bakımından gözle görülebilir bir orantısızlık ortaya çıkarmasıdır. Bu orantısızlığa örnek vermek gerekirse *Aktaş*⁴¹⁹'ında makalesinde bahsettiği

⁴¹⁷ Bostancı Bozbayındır, a.g.e., s. 150; Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 40.,

⁴¹⁸ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 229.

⁴¹⁹ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 40.

üzere diğer neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerden TCK 272/5 uyarınca aleyhe tanıklık ile bir kimsenin tutuklanmasına sebep olan fail için bir düzenleme öngörülmüşken aleyhe tanıklık ile bir kimsenin 10 yıl hapis cezasına mahkûm edilmesine sebep olan fail açısından -AYM iptal kararı sonrası- herhangi bir düzenleme yapılmamış olması örnek verilebilir. Keza fıkranın kendi içinde oluşan orantısızlığına bakıldığında ise aleyhinde tanıklık yapılan kimse hakkında ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet hapis cezası verilmesi halinde faile 20 yıldan 30 yıla kadar hapis öngörülmüşken farzı misal aleyhe tanıklık yapılan kimsenin 10 yıl hapis cezasına mahkum edilmesi durumunda faile verilecek ceza hakkında -AYM iptal kararı sonrası- herhangi bir düzenleme yapılmaması da aynı şekilde orantısızlığa neden olup adalet ve hakkaniyet prensibine halel düşürmektedir⁴²⁰.

Ayrıca TCK 272'nci maddesinin 7'nci fıkrasının 6'ncı fıkrasına atfı gereği aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin mahkûm olduğu ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet hapis cezasının infazına başlanmış olması bir artırım nedeni olarak uygulanırken iptal kararı sonrası yeni bir düzenleme yapılmadığından süreli hapis cezasının infazına başlanmış olması artırım nedeni olarak uygulanamamakta olup bu durum adalet ve hakkaniyet ile bağdaşmamaktadır⁴²¹.

Her ne kadar faile, mağdurun mahkûm olduğu hapis cezasıyla orantılı bir ceza uygulanması her zaman adaletli bir neticeye götürmüyor olsa da bu durum gerçeğe aykırı beyan nedeniyle süreli hapis cezasına mahkûm olunması halinde ortaya çıkan neticesi sebebiyle ağırlaşmış halin cezasız kalmasını izah edemez⁴²². Yeni bir düzenleme yapılmadığı takdirde hali hazırda mevcut olan fıkra ile kurulacak hükümlerin fiilin haksızlık içeriğini karşılamadığı izahtan varestedir⁴²³.

Bu hukuksal garabetin hukukun temel ilkeleri -eşitlik, failin hukuka aykırı fiili ile orantılı ceza verilmesi gibi- karşısında garabet olarak nitelendirilmemesi söz konusu değildir⁴²⁴. Keza AYM'nin iptal kararında da belirtildiği üzere düzenleme yapılmaması kamu yararını ihlal edici vaziyettir⁴²⁵. Bu sebeplerle kanun koyucunun iptal kararı sonrası oluşan

⁴²⁰ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 41.

⁴²¹ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 41.

⁴²² İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 177.

⁴²³ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 177.

⁴²⁴ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 40.

⁴²⁵ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 40; Anayasa Mahkemesi'nin 14/01/2015 tarihli ve 2014/116 E., 2015/4 K. sayılı kararı, s. 6.

haksızlık içeriğini karşılamak adına ivedilikle süreli hapis cezaları noktasında da bir yaptırım düzenlemesi gerekmektedir⁴²⁶.

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış olması

TCK 272'nci maddenin 7'nci fıkrasına baktığımızda aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında hükmedilen hapis cezasının infazına başlanmış ise 6'ncı fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında arttırılacaktır⁴²⁷. Her ne kadar söz konusu maddede düzenlenmemiş olsa da infaza başlanmasıyla aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hürriyetinden yoksun kalacağından faile ayrıca dolaylı fail olarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan da sorumlu tutulması gerektiği kanısındayız.

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanması

TCK 272'nci maddenin 8'inci fıkrasına baktığımızda aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa eğer gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan fail 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır⁴²⁸.

Hükmün uygulanabilmesi için hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırıma hükmedilmiş olması yeterli olmayıp yaptırımın uygulanmasına da başlanmış olması gerekmektedir⁴²⁹. Söz konusu yaptırımlara ceza muhakemesi yönünden TCK m. 50'de sayılan yaptırımlar, hukuk muhakemesi yönünden mal varlığının dondurulması veya ihtiyati tedbir gibi yaptırımlar örnek verilebilir⁴³⁰.

Kabahatler kanunu gereği verilecek idari yaptırımlara mahkûm olunması halinde de söz konusu fıkranın uygulanması gerekmektedir. Ancak Kabahatler Kanunu'na göre hem idari yaptırım kararı verme hem de aynı zamanda tanık dinleme yetkisine haiz merciler sadece hâkim veya cumhuriyet savcısıdır. Bu sebeple sayılanların vereceği idari yaptırımlar harici

⁴²⁶ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 229.

⁴²⁷ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 130.

⁴²⁸ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 1196.

⁴²⁹ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 41.

⁴³⁰ Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, a.g.e., s. 166.

diğer yetkili kişilerin verdiği idari yaptırım kararlarında yalan tanıklık suçunun oluşma imkânı bulunmadığından bu fıkra hükmü de uygulanamayacaktır⁴³¹.

Her ne kadar güvenlik tedbirleri kanunda yaptırımlar kısmında düzenlense de hapis cezası ile birlikte zorunlu olarak hükmedilen güvenlik tedbirleri bu fıkra uyarınca sorumluluğa neden olmayacaktır⁴³². Hapis cezasının hükmünün açıklanmasının geriye bırakılması veya hapis cezasının ertelenmesi gibi seçenek yaptırımlara çevrilmesi halinde ise bu durumun cezanın bireyselleştirmesinde dikkate alınabileceğinden söz konusu fıkra kapsamına girmeyecektir⁴³³.

Bu fıkra ile aynı düzenleme TCK m.267/7’de de düzenlenmişken AYM norm denetimi yaptığı bir kararında, adli ve idari yaptırımların ağırlıklarının birbirinden farklı olmasına rağmen kanunda ağırlıkları aynı derecedeymiş gibi her iki durum için de aynı ceza miktarının öngörülmüş olmasının adil dengeyi bozduğu ve adalet duygularını zedelediği yönündeki gerekçeleriyle fıkrayı iptal etmiştir⁴³⁴. Kanımızca söz konusu gerekçeler bu fıkra yönünden de geçerlidir. Nitekim suçun temel şeklinde dört aydan bir yıla kadar hapis cezası düzenlenmişken idari yaptırım uygulanması halinde verilecek ceza fiil ile orantısızdır.

3.2.2 Suçun Manevi Unsuru

Yalan tanıklık suçunda manevi unsur genel kasttır⁴³⁵. Fail, dinlemeye yetkili makam önünde bulunmuş olduğu beyanın gerçeğe aykırı olduğunu bilinçli olarak kendi iradesiyle ortaya

⁴³¹ Nas, Ali Murat, a.g.e., s. 237.

⁴³² İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 179.

⁴³³ İçer, Zafer, a.g.m., s. 208.

⁴³⁴ Anayasa Mahkemesi, 17.11.2011, 2010/115 E., 2011/154 K.: “Öte yandan, hapis cezası dışındaki adli yaptırımlar ile idari yaptırımlar kişi üzerindeki etkileri bakımından değerlendirildiğinde, hapis cezası dışındaki adli yaptırımların idari yaptırımlara göre daha ağır sonuçlarının olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca ihlalin niteliği, uygulayan merci ve uygulanan usul ile hukuki sonuçları itibarıyla de idari yaptırımlar ile adli yaptırımlar arasında kapsamlı farklılıklar bulunmaktadır. Oysa yasa koyucu, iftira sonucunda mağdur hakkında konusu suç teşkil etmeyen ve genellikle kişiye görev ve yükümlülüklerinin hatırlatılmasından ibaret olan idari yaptırımların uygulanması haliyle, hapis cezası dışındaki adli yaptırımların uygulanması halini aynı ağırlıkta görerek, her iki durum için de aynı miktarda cezalar öngörmüştür. Bu açıdan itiraz konusu fıkarda suç ile ceza arasında bulunması gereken adil dengenin korunamadığı ve bu haliyle de adalet duygularını zedeleyen bir durum bulunduğu açıktır”. Anayasa Mahkemesi Karar Arama <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2011/154?EsasNo=2010%2F115> (E.T.:16.03.2025)

⁴³⁵ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 26.

koyar. Özel kast aranmayan suç tipidir⁴³⁶. Tanığın bilerek ve isteyerek gerçeğe aykırı beyanda bulunması ve tanık olarak dinlendiğini bilmesi yeterlidir⁴³⁷.

Başkası tarafından tanığın azmettirilmesiyle tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda da tanık bilerek ve isteyerek hareket ettiği için tanığın kastı vardır bu sebeple de suç oluşacaktır⁴³⁸.

Suçun vücut bulduğunu kabul etmek için kesin ve inandırıcı olan delillerin mevcut olması gerekmektedir⁴³⁹. Tanığın unutkanlık, dalgınlık gibi etkenler dolayısıyla beyanlarında kısmi çelişkiler oluşması durumunda suçun oluştuğundan söz edilemeyecektir⁴⁴⁰. Tanığın beş duyu organıyla algıladığı olayı bütün haliyle anlatmasının beklenmesi insanın olay anındaki gerek kişisel gerekse ruhsal özellikleri sebebiyle hayatın olağan akışına aykırıdır. Aynı anda aynı yerde olayı gören kanun gereği ayrı ayrı dinlenen tanıkların beyanları dahi birbirinden farklı olabilir⁴⁴¹.

Yalan tanıklık suçu tanığın tanık sıfatına haiz olduğunu bilmediği durumlarda oluşmayacaktır. Suçun oluşmamasının sebebi TCK'nın 30'uncu maddesinin 1'inci fıkrası gereği tanığın yanlışlığının kastı bertaraf etmesidir. Ayrıca tanığın ihmal veya dikkatsizlikle bilerek yalan söylemesi durumunda da kanunda suçun taksirli hali düzenlenmediğinden dolayı tanığa ceza verilemeyecektir⁴⁴².

Tanık gerçeğe aykırı beyanda bulunmasının sebebini karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir, şiddet veya ağır bir korkutma ve tehdit olduğunu iddia ederse tanığın iddiaları araştırılır ve iddialarına itibar edilirse TCK'nın 28'inci maddesine göre tanığa ceza verilmez.

Suç tipi olası kastla işlenilmeye elverişli bir suçtur⁴⁴³. Fail beyanının gerçeğe aykırı olabileceğini öngörmesine rağmen ve bunu huzurunda beyan verdiği tanık dinlemeye yetkili

⁴³⁶ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 63.

⁴³⁷ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 271-272.

⁴³⁸ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 63.

⁴³⁹ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 64.

⁴⁴⁰ İçer, Zafer, a.g.m., s. 209.

⁴⁴¹ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 64.

⁴⁴² Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 385.

⁴⁴³ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 8194.

makam veya kurula belirtmeden net gerçekmiş gibi beyan vermesi durumunda olası kast söz konusu olur⁴⁴⁴.

3.2.3 Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılıktan kasıt tipik fiilin tüm hukuk düzenine aykırı olmasıdır. Meydana gelmiş fiilin tipik olduğu anlaşılır ise fiile hukuka aykırılık değerlendirmesi yapılır. Eğer söz konusu meydana gelmiş fiilin hukuka uygunluğunu sağlayan bir nedeni yok ise vücut bulan suçun cezası faile giydirilir⁴⁴⁵.

Hukuka aykırılık, fiilin tüm hukuk düzenine aykırı olmasından dolayı sadece ceza hukuku açısından değil özel hukuk, kamu hukuku, örf ve adetler gibi hukuk düzeninin herhangi bir parçasından doğabilir⁴⁴⁶.

Suçun oluşumunda hukuka aykırı fiilin hukuka uygunluk nedeninin var olup olmadığı bakılır. Bunun sebebi hukuka uygunluk nedeninin faile ceza verilmesini engellemesidir⁴⁴⁷. TCK’da sayılan hukuka uygunluk nedenlerine baktığımızda “kanun hükmünü yerine getirme”, “meşru savunma”, “hakkın kullanılması” ve “ilgilinin rızasıdır”. (TCK 24, 25 ve 26’ncı maddeler)

Yalan tanıklık suçunun kanunda kanun koyucu tarafından düzenlenmesindeki amaç maddi gerçeğin ortaya çıkması ve adliyenin işleyişini güvence altına alarak adil yargılanma hakkının sağlanmasıdır⁴⁴⁸.

Tanığın çekinme hakkını kullanması bir hukuka uygunluk nedeni olarak düşünülmemelidir. Bahsedildiği üzere hukuka aykırılığın tespit edilebilmesi için öncelikle fiilin tipikliğinin anlaşılması gerekmektedir. Tanık kanunca kendisine verilen çekinme hakkını kullanarak olay hakkında bilgi vermeyeceğini ortaya koyabilir. Bu durumda gerçeğin gizlenmesinden bahsedilemez. Dolayısıyla ortada da tipik bir fiil yoktur⁴⁴⁹.

⁴⁴⁴ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 27.

⁴⁴⁵ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 148.

⁴⁴⁶ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.262-265; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 148-149.

⁴⁴⁷ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 149.

⁴⁴⁸ Kır, Feyza, a.g.m., s. 1121.

⁴⁴⁹ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 386.

Tanıklık daha önce de bahsedildiği üzere TCK'nın 6'ncı maddesi uyarınca bir kamu görevidir ve tanıklık yapan kişi doğruyu söyleme mecburiyetindedir. Yalan tanıklık suçunda hukuka aykırılık tanığın doğruyu yalan ile değişmesiyle ortaya çıkar. Tanığın doğruyu söylemesinde tüm toplumun menfaati bulunmaktadır. Bu sebeple yalan tanıklık suçunda hukuka uygunluk nedenlerinden herhangi biri gerçekleşemez.

3.2.4 Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller

Kusurluluğun suçun unsuru olup olmadığı yönünde Türk literatüründe görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlar kanuni tipe uygun, hukuka uygun olmayan ve kusurlu bir eylemin mevcut olması halinde suçun oluşacağını savunurken; bazı yazarlar suçun oluşması için haksızlık ve kusurluluk kavramları birbirinden farklı kavramlar olduğundan kanuni tipe uygun ve hukuka uygun olmayan eylemin mevcut olması halinin yeterli olduğundan bahsetmektedir⁴⁵⁰. Kanaatimizce de kanuni tipe uygun ve hukuka uygun eylemin mevcut olması hali suçun oluşması için yeterliyse de cezayı azaltan haller yönünden bütünlüğün sağlanması için kusurluluk ve kusurluluğu etkileyen sebeplerden bahsedilmesinde yarar olacağı düşüncesindeyiz.

Kusur, failin hukuka uygun davranma imkânı olmasına rağmen bunu haksızlık işlemeye tercih etmesi neticesinde hakkında yürütülen kınama yargısı olarak nitelendirilmektedir⁴⁵¹. Söz konusu kınama yargısının yapılabilmesi için failin kusur yeteneğine sahip olması aranmaktadır⁴⁵². TCK'da kusur yeteneğinin net bir şekilde tanımı yapılmamıştır. İşlenen fiilin hukuki anlam ve sonucunu algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı kusur yeteneğinin varlığı anlamına gelir⁴⁵³.

TCK'da düzenlenen kusurluluğu etkileyen sebeplerden bazıları faili cezadan sorumlu tutmazken, bazıları ise failin sorumluluğunu azaltmaktadır. Kusurluluğu etkileyen sebepler, hukuka aykırı fakat bağlayıcı bir emrin yerine getirilmesi (TCK m.24/2-4), zorunluluk hali (TCK m. 25/2), hukuka uygunluk nedenlerinden meşru savunma sınırının heyecan, korku veya telaşla aşılması (TCK m. 27/2), cebir ve tehdit (TCK m.28), haksız tahrik (TCK m.29), kusurluluğu etkileyen hallerde hata (TCK m. 30/3-4), yaş küçüklüğü (TCK m.31), akıl

⁴⁵⁰ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 150.

⁴⁵¹ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 290.

⁴⁵² Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 292.

⁴⁵³ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 291.

hastalığı (TCK m.32), sağır ve dilsizlik (TCK m. 33), geçici nedenler, alkol ve uyuşturucunun etkisinde olma (TCK m. 34) şeklinde sayılabilir⁴⁵⁴.

Yalan tanıklık suçu bakımından meşru savunmada sınırın heyecan, telaş ve korku ile aşılması hali, suç tipinde hukuka uygunluk nedenlerinin gerçekleşmesi mümkün olmadığından uygulanması mümkün değildir⁴⁵⁵.

Diğer yandan suç teşkil eden emir hiçbir şekilde yerine getirilemeyeceğinden, faile yalan tanıklıkta bulunması hususunda emir verilmesi suçun doğuşunu engellemeyeceğinden failin kusurunu ortadan kaldırmaz. Böyle bir durumda failin sorumluluğu devam ettiğinden fail hakkında ceza verilecektir⁴⁵⁶.

Tanık gerçeğe aykırı beyanı cebir, tehdit ve korkutma halinde vermesi durumunda TCK m.28 gereği cezalandırılmayacaktır. Ancak söz konusu tehdit ve korkutma halinin karşı koyulamayacak veya kurtulamayacak derecede olması gerekmektedir. Bu durumda dahi failin eyleminin suç tipine uygun olduğu yani suçun oluştuğu ancak TCK m. 28 gereği ceza verilemediği unutulmamalıdır⁴⁵⁷. Bu durumda cebir, tehdit ve korkutma eylemini gerçekleştiren kişi fail sayılacaktır. Ancak yalan tanıklık suçu özgü suçlardan olduğundan dolaylı faillik bu suç bakımından tartışmalıdır⁴⁵⁸. Söz konusu tartışmaya iştirak başlığı altında değinilmiştir.

Diğer yandan TCK m. 29'da düzenlenen haksız tahrik hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı gündeme gelmektedir. Sanık ile gerçekten aralarında tanıklık yapılacak olay sebebiyle husumet bulunan tanıkta maddenin aradığı hiddet veya şiddetli elemin olduğu göz önüne alınırsa gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan tanık hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerekmektedir⁴⁵⁹. Bu durumda hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında yalan tanıklıkta bulunan kişiye verilecek cezada indirim yapılacaktır. Ancak olayın gerçekleştiği zaman ile tanıklık yapılan zaman arasında çoğunlukla uzun bir süreç geçebileceğinden haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına karar verilirken söz konusu

⁴⁵⁴ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 150.

⁴⁵⁵ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 151.

⁴⁵⁶ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 151.

⁴⁵⁷ Küpper, Georg / Börner, René, Strafrecht Besonderer Teil 1, Delikte gegen Rechtsgüter der Person und Gemeinschaft. 4. Baskı, Springer, 2017, s. 215. Aktaran: İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 151.

⁴⁵⁸ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 151.

⁴⁵⁹ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 29.

aradan geçen sürecin göz önünde bulundurularak failin haksız fiilin etkisinde yalan tanıklıkta bulunulup bulunulmadığının tespiti neticesinde karar verilmelidir⁴⁶⁰.

Hata da kusurluluğu etkileyen bir husustur. Yargıtay bir kararında yalan tanıklık suçuyla suçlanan sanığın tutanağın kendi beyanlarını yansıtmadığını, kendisine okutturulmadığını ve bu nedenle tutanaktaki yanlışlığı fark edemediğini beyan etmesi durumunda sanığın bu husustaki savunmasının doğruluğunun araştırılması gerektiğine hükmetmiştir⁴⁶¹.

Daha önce de değindiğimiz üzere bir kişinin tanıklık yapabilmesi için belirli bir yaşta olması gerekmez. Kişinin duyu organıyla algıladığı bilgileri aktarabilme yeteneğine sahip olması yeterlidir. Bu sebeple çocuklarında tanık olarak dinlenmesi mümkündür. Her ne kadar çocukların tanık olarak dinlenmesi mümkün olsa da yalan tanıklık suçunu işledikleri takdirde söz konusu suçtan yaşlarına has olarak TCK m. 31 gereği ceza sorumlulukları doğmayabilir. Mezkûr maddede çocuklar yaşları bakımından 3 gruba ayrılmış olup her yaş kategorisinde yer alan çocuğun kusur yeteneği ve cezai sorumluluğu ayrı ayrı olarak değerlendirilmiştir. Mezkûr maddede on iki yaşını doldurmamış çocukların kusur yeteneği bulunmadığından bunların suç işlemeleri durumunda yalnızca çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceği düzenlenmiştir. On iki yaşını bitirmiş ancak on beş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından ise öncelikle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlama yeteneği tespit edilerek eğer çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlama yeteneği bulunmuyorsa çocuk hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanacak, eğer çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlama yeteneği bulunuyor ise cezası kanunen belli oranda indirilerek hakkında cezaya hükmolunacaktır. Üçüncü kategori olan on beş yaşını doldurmuş fakat on sekiz yaşını doldurmamış çocuklar hakkında ise verilecek ceza indirim uygulanarak verilebilecektir⁴⁶².

⁴⁶⁰ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 151.

⁴⁶¹ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 13.06.2007, 2006/1554 E., 2007/5624 K. Sayılı kararı : “..sanığın aşamalarda, kolluktaki 15.12.2003 tarihli ifadesinde de katılanın sınırı genişlettiğini bizzat görmediğini söylediği halde bunun tutanağa yazılmadığını ve tutanağın kendisine okunmaması nedeniyle durumu fark edemediğini savunması karşısında, katılan aleyhine Bulancak Sulh Ceza Mahkemesinin 2004/119 Esas sayılı dosyası ile açılan kamu davası sonucunun beklenerek, sözü edilen dosyada ulaşılabilecek kanaat ve gerekçelerde incelenmek suretiyle sanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunup bulunmadığı irdelenip sonucuna göre sanığın hukuksal durumunun tartışılması gerektiğinin gözetilmemesi..” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.03.2025)

⁴⁶² İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 151-152.

Tıpkı çocuklarda olduğu gibi sağır ve dilsizlerde de yaş bakımından ayrıma gidilmiştir. Söz konusu ayrıma göre yirmi bir yaşını doldurmuş sağır ve dilsizlerin cezai sorumlulukları tamdır. HMK m. 263/2'ye göre sağır ve dilsizler tanıkların beyanı mahkeme huzurunda yazılı şekilde alınabilir. Sağır ve dilsizler tanıklıklarını yazılı şekilde yapsa dahi yalan tanıklık suçunun faili olabilirler. Sağır ve dilsizlere uygulanacak yaptırım kanun öngörüsüne göre belirlenmelidir. Kanunda okuma yazma bilen sağır veya dilsizlerin yazarak ve imzalayarak yemin edecekleri hüküm altına alınmıştır. Bu halde ceza yargılamasında da yazılı olarak tanıklık yapabilecekleri anlaşılmaktadır. TCK m. 33'e göre yazılı şekilde gerçeğe aykırı beyanda bulunan sağır ve dilsizlerin yaşı göz önünde bulundurularak cezai sorumlulukları tespit edilecektir⁴⁶³.

Akıl hastalarının tanıklık yapmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır⁴⁶⁴. CMK m. 45'e göre akıl hastalığı ve akıl zayıflığı sebebiyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlamayanların kanuni temsilcilerinin rızasıyla dinlenebileceği, yine CMK'nın 50'nci maddesinde de ayırt etme gücü olmayanların yemin ettirilmeden dinleneceği düzenlenmiştir⁴⁶⁵. Söz konusu maddelerden kanun koyucunun tanık dinlememeyi yeminsiz dahi olsa dinlemeye tercih ettiği anlaşılmaktadır⁴⁶⁶. Tanık, akıl hastalığı sebebiyle işlediği kanuni tipe uygun fiilin hukuki anlam, önem ve sonucunu kavrayamayacak ya da davranışını yönlendiremeyecek durumda ise veya bunları sağlama yetisi önemli ölçüde azalmış ise TCK m. 32 sebebiyle cezalandırılmayacaktır⁴⁶⁷. Ancak TCK m. 32/2'ye göre cezalandırılmayan akıl hastası olan tanık hakkında güvenlik tedbirlerine hükmolunacaktır⁴⁶⁸. Akıl hastalığı sebebiyle işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmamış olan tanığın ise cezai sorumluluğu doğacak ancak verilecek cezada belirli oranda indirim yapılacaktır⁴⁶⁹. TCK m. 32/2'ye göre mahkûm olunan süre kısmen veya tamamen akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilecektir.

Tanık hazır bulunma yükümlülüğü sebebiyle beyanda bulunacağı huzurda bildiklerini aktarabilecek şekilde bulunmalıdır. Bu sebeple tanığın beyan veremeyecek derece alkol veya

⁴⁶³ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 152.

⁴⁶⁴ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 152.

⁴⁶⁵ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 28.

⁴⁶⁶ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 28; Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 386-387.

⁴⁶⁷ Aktaş, Batuhan, a.g.m., s. 28; İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 152.

⁴⁶⁸ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 152.

⁴⁶⁹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 152.

uyuşturucu madde etkisi altında olması durumunda yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır. Çünkü tanık bildiklerini aktaracak şekilde hazır olmadığından beyanı alınamayacaktır. Dolayısıyla beyanı alınmadığı içinde suç oluşmayacaktır⁴⁷⁰. Tanığın beyan verecek derecede alkol veya uyuşturucu madde etkisi altında olup gerçeğe aykırı tanıklık yapması durumunda ise alkol veya uyuşturucu maddeyi kendi iradesiyle alıp almadığının tespit edilmesi gerekir. Eğer tanık iradesi dışında alkol veya uyuşturucu madde etkisi altına girmişse tanığın cezai sorumluluğu doğmayacak, kendi iradesiyle alkol veya uyuşturucu madde etkisi altına girmişse ise doğacaktır. Geçici nedenler bakımında da aynı değerlendirme yapılmalıdır⁴⁷¹.

Zorunluluk hali bakımından değerlendirilirse yalan tanıklık ağır ve muhakkak olan bir tehlikeyi engellemeye elverişli bir araç değildir. Zorunluluk hali bir kişinin baskılarından kaynaklı olmayıp fiziki koşullar nedeniyle meydana geldiğinden ve yalan tanıklık içinde fiziki bir koşulun söz konusu olmayacağından dolayı zorunluluk hali suç tipi için uygulanamamaktadır. Her ne kadar TCK m. 273/1’de şahsi cezasızlık başlığı altında düzenlenen kişinin kendisinin, eşinin, üstsoyunun veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmaya uğramasına neden olacak bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunulmasını özel bir zorunluluk hali olarak gören görüşler mevcut olsa da kişinin yakınlarına karşı soruşturma veya kovuşturma başlamasının bertaraf edilmesi kabul edilebilir bir tehlike değildir⁴⁷².

3.3 SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

3.3.1 Teşebbüs

Suç teşebbüs hali TCK madde 35’te düzenlenmiştir. Teşebbüs kişinin suç işleme kastıyla hareket edip suçun icrasında iken elinde olmayan sebepler ile suçun icrasını tamamlayamaması durumunda meydana gelir.

Literatürde suça teşebbüs halinin yalan tanıklık suçunda uygulanıp uygulanamayacağı yönünde görüş ayrılıkları mevcuttur. Bir taraf yalan tanıklık suçuna vücut veren gerçeğe aykırı beyanın tanığın elinde olmayan sebeplerle tamamlanamaması, yarıda kalması veya yazılı tanıklık halinde yazının yetkili makama ulaşmaması hallerinde teşebbüs halinin

⁴⁷⁰ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 153.

⁴⁷¹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 153.

⁴⁷² Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 136.

oluşacağını savunurken⁴⁷³, diğer taraf tanığın gerçeğe aykırı söylemlerle başlayan beyanının tamamlanmadan gerçekten gerçeğe aykırı olup olmadığı anlaşılamayacağından suçta teşebbüsün mümkün olmadığını savunmaktadır⁴⁷⁴.

Yalan tanıklık suçunda teşebbüsün olup olmayacağı hususunu anlayabilmemiz için suçun ne zaman tamamlanmış sayıldığına bakmamız gerekir. Yalan tanıklık suçu sırf hareket suçu olup failin tanık dinlemeye yetkili makam karşısında söyleyeceklerini bitirmesiyle suç tamamlanmış sayılır⁴⁷⁵.

Kişi, dinlemeye yetkili makam önünde tanık olarak dinlenirken söyleyeceklerini bitirmeden gerçeğe aykırı beyanlarının yalan tanıklık suçunun unsurlarına vücut verip vermeyeceğinin tespiti olanaklı değildir. Çünkü beyanı alındığı sırada tanık heyecanlanabilir, stres altında olayı yanlış hatırlayabilir, kendisini yanlış ifade edebilir veya beyanda bulunduğu sırada gerçeğe aykırı beyanlarını açık edebilir ya da doğruyu söylemeye karar verebilir⁴⁷⁶. Bu sebeple fail hakkında tüm durumlar değerlendirilirken kastın varlığı aranacağından ve tanığın söyleyecekleri bitmeden kastının ne olduğu anlaşılamayacağından teşebbüs halinin yalan tanıklık suçu için mümkün olmadığı görüşüne katılıyoruz.

3.3.2 İştirak

İştirak, TCK'nın 37-41 maddeleri arasında düzenlenmiş olup bir fail tarafından işlenmesi mümkün suçun birden çok fail tarafından aynı irade ile işlenmesi halidir. TCK'nın ilgili maddelerine bakıldığında iştirakin türlerinin faillik, azmettirme ve yardım etme şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Kasten işlenen suçlardan olması sebebiyle yalan tanıklık suçunda iştirak mümkün ise de özgü ve bizzat işlenebilen⁴⁷⁷ suçlardan olması sebebiyle iştirakin her türünün mümkün olup olmadığı hususunda literatürde farklı görüşler bulunmaktadır.

⁴⁷³ Aktaş, Batuhan, a.g.m. s. 42; Feyzioğlu, Metin, a.g.e., s. 245.

⁴⁷⁴ Kır, Feyza, a.g.m., s. 1124; Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 92.

⁴⁷⁵ Erem, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Cilt: III, Özel Hükümler, Ankara: Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, 1985, s. 546. Aktaran: Ölmez, Gökhan, a.g.t., s. 91.

⁴⁷⁶ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 184-186.

⁴⁷⁷ Bostancı Bozbayındır, Gülşah, a.g.e., s. 159.

Bir tarafın görüşü yalan tanıklık suçunda iştirakin her türünün mümkün olduğu yönünde⁴⁷⁸ ise de diğer tarafın görüşü faillik hariç azmettirme ve yardım etme türlerinin uygulanmasının mümkün olduğu yönündedir⁴⁷⁹.

Suçta iştirakin faillik türünün düzenlendiği TCK'nın 37'nci maddesinin 2'nci fıkrasında dolaylı faillik düzenlenmiştir. Fıkradaki bu düzenlemeye göre bir kişiyi suç işlemek amacıyla araç olarak kullanan kişide suç işleyen kişiyle aynı şekilde fail olarak sorumlu olur. Fail olarak sorumlu tutulan bu kişiye dolaylı fail denir. Dolaylı fail, asıl failin hareketini araç olarak kullanır. Suça konu fiili gerçekleştiren kişiyi araç olarak kullanması içinde failin üzerinde hakimiyet kurması gerekir. Dolaylı fail olarak nitelendirilmesinin sebebi de kurduğu bu hakimiyettir⁴⁸⁰.

Dolaylı failliğin yalan tanıklık suçunda olup olmayacağı hususunda tartışmanın olmasının sebebi ise yalan tanıklık suçunun özgü ve bizzat işlenebilen bir suç olması ve failin üzerinde hakimiyet kurarak hareketini araç olarak kullanan kişinin fiilinin ayrı bir suç olarak TCK'nın 277'nci maddesinde düzenlenen bilirkişiyi ve tanığı etkilemeye teşebbüs suçuna vücut vereceği yönünde görüşlerin mevcut olmasındadır⁴⁸¹.

Literatürde ağırlıklı olarak savunulan ve bizim de katıldığımız görüşe göre özgü suçlarda özel faillik sıfatını taşımayan kimselerin ancak azmettiren ve yardım eden olarak katılabileceği yönündedir. Nitekim Temyiz merci olan Yargıtay'ın özgü suçlarda dolaylı failliğin olmayacağı yönünde birçok emsal nitelikte kararları da mevcuttur.

3.3.3 İçtima

Failin sergilediği her fiil ayrı ayrı suç oluşturuyorsa eğer kural olarak her fiilin oluşturduğu suça ilişkin ayrı cezaya hükmolunur. Bunun tek istisnası suçların içtimaı yani toplanmasıdır⁴⁸². Suçların içtimaı başlığı altında TCK'da bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima alt başlıkları düzenlenmiştir.

⁴⁷⁸ Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 95.

⁴⁷⁹ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 7944.

⁴⁸⁰ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 188.

⁴⁸¹ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 193. Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 400.

⁴⁸² Kır, Feyza, a.g.m., s. 1126., İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 199.

Bileşik suçu düzenleyen TCK'nın 42'nci maddesinin madde metninden de anlaşıldığı üzere bileşik suç görünüşte içtima halidir⁴⁸³. Bileşik suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz. Örnek vermek gerekirse hırsızlık ve tehdit suçlarının bağımsızlıklarını kaybedip bütünleşerek yağma suçunun unsuru haline geldiklerinden bu bir bileşik suçtur ve içtima hükümleri uygulanmaz⁴⁸⁴.

Zincirleme suçu düzenleyen TCK'nın 43'üncü maddesinin birinci fıkrası gereği bir suçun farklı zamanlarda aynı kişiye karşı işlenmesi durumunda uygulanarak faile tek ceza verilir. Ancak verilecek ceza aynı madde metnine göre dörtte birinden dörtte üçüne kadar arttırılır.

Fikri içtima "aynı neviden fikri içtima" ve "farklı neviden fikri içtima" olarak ikiye ayrılır. Aynı neviden fikri içtima TCK'nın 43'üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre failin aynı suçu birden çok kişiye karşı tek bir fiil ile işlemesi halinde faile verilecek ceza, zincirleme suça ilişkin hükümde belirtildiği şekilde artırılarak tek bir ceza olarak verilir⁴⁸⁵.

Farklı neviden fikri içtima ise TCK'nın 44'üncü maddesine göre failin tek eyleminin birden fazla suça vücut vermesi halinde faile bu suçlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan ceza verilir⁴⁸⁶.

Bu anlatılanlar ışığında yalan tanıklık suçuna baktığımızda tanığın beyanında birden fazla gerçeğe aykırı beyan mevcut ise tanığın tüm beyanı tek fiil olarak kabul edilerek tanık tek suçtan sorumlu tutulur. Birden fazla gerçeğe aykırı beyan olması sebebiyle birden fazla hareket mevcut olsa da bu hareketlerin hepsi tek hareket olarak kabul edilmelidir⁴⁸⁷.

Tanık, daha önce gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu olaya ilişkin tekrar çağrılıp dinlenmiş ve yine gerçeğe aykırı olarak beyanda bulunmuş ise farklı zamanda gerçeğe aykırı tanıklık yaptığından dolayı hakkında zincirlenme suça ilişkin hükümler uygulanmalıdır⁴⁸⁸.

Tanık beyan verirken beyanında belirttiği kişinin suç işlemediğini bildiği halde gerçek aykırı beyan vererek suç isnadında bulunursa ve o kişi yönünden tanığın bu isnadıyla soruşturma

⁴⁸³ Koca, Mahmut / Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 496.

⁴⁸⁴ Yargıtay 13. Ceza Dairesi'nin 2015/17375 E., 2017/10057 K., 04.10.2017 Tarihli Kararı. Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.09.2024)

⁴⁸⁵ Kır, Feyza, a.g.m., s. 1126-1127.

⁴⁸⁶ Kır, Feyza, a.g.m., s. 1126-1127.

⁴⁸⁷ Göktürk, Neslihan, a.g.m., s. 400-406.

⁴⁸⁸ Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, a.g.e., s. 8196-8197.

veya kovuşturmayaya başlanırsa yalan tanıklık ve iftira suçu aynı anda failin tek eylemiyle vücut bulacağından farklı neviden fikri içtimaa ilişkin hükümler uygulanmalıdır⁴⁸⁹.

Tanığın, resmî belge düzenlemeye yetkili kişiye tutanağı düzenlerken kimlik bilgilerine ilişkin yalan beyanda bulunması ve ardından geçilen dinlemede dinlendiği olaya ilişkin de gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda yalan beyanda bulunma suçu ve yalan tanıklık suçu ayrı ayrı vücut bulur ve gerçek içtima hükümleri uygulanarak fail olan tanığın her iki suçtan da ayrı ayrı cezalandırılması gerekir⁴⁹⁰.

3.4 YAPTIRIM

Suçun yaptırımına bakıldığında failin ortaya koyduğu fiil ile doğru orantılı olarak netice ağırlaştığından yalan tanıklık suçunda kanun koyucu eylemin yapıldığı yere ve neticeye bağlı şekilde kademeli olarak verilecek cezayı ağırlaştırdığı görülmektedir.

Suçun basit şekli TCK'nın 272'nci maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenmiş olup müeyyidesi dört aydan bir yıla kadar hapis cezasıdır⁴⁹¹. Failin suçu mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek dinleme yetkisine haiz yetkili kişi veya kurul huzurunda iken işlemesi durumunda suçun müeyyidesi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası⁴⁹² (TCK 272'nci m. 2'nci f.), müeyyidesi üç yıldan fazla hapis cezası gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturma aşamasında yalan tanıklıkta bulunulması durumunda yalan tanıklık suçunun müeyyidesi iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasıdır⁴⁹³ (TCK 272'nci m. 3'üncü f.).

Tanığın hakkında yalan tanıklıkta bulunduğu kişinin gözaltına alınması veya tutuklanma dışında hakkında koruma tedbirine hükmedilmesi durumunda ileri ki aşamalarda eğer kişinin tanıklıkla beyan edilen fiili işlemediğinden dolayı hakkında KYOK kararı veya beraat kararı verilirse gerçeğe aykırı beyanda bulunan faile verilecek 1 ila 3'üncü fıkralar arasında düzenlenen ceza yarı oranında artırılır⁴⁹⁴ (TCK 272'nci m. 4'üncü f.).

Tanığın hakkında yalan tanıklıkta bulunduğu kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması durumunda ileriki aşamalarda eğer kişinin tanıklıkla beyan edilen fiili işlemediğinden dolayı

⁴⁸⁹ Evirgen, Selen, a.g.m., s. 4228.

⁴⁹⁰ İçer, Zafer, a.g.m., s. 216.

⁴⁹¹ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 169.

⁴⁹² Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 169-170.

⁴⁹³ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 170.

⁴⁹⁴ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 170.

hakkında KYOK kararı veya beraat kararı verilirse yalan tanıklık yapan fail ayrıca TCK'nın 109'uncu maddesinde düzenlenen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan da dolayı fail olarak sorumlu tutulur⁴⁹⁵ (TCK 272'nci m. 5'inci f.). Failin yalan tanıklığıyla mağdur olmuş gibi gözü altında tutulduğu ve tutuklandığı için uğradığı her türlü zararı devletten isteyebileceği gibi devlette yalan tanıklığı sebebiyle zarara sebebiyet veren failden rücu edebilecektir⁴⁹⁶.

Tanığın hakkında yalan tanıklıkta bulunduğu kişinin müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alması durumunda suçun müeyyidesi yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasıdır⁴⁹⁷ (TCK 272'nci m. 6'ncı f.).

Tanığın hakkında yalan tanıklıkta bulunduğu kişi hakkında hüküm kurulmuş, kurulan hüküm kesinleşmiş ve kesinleşen hükmün infazına başlanmışsa eğer faile 6'ncı fıkraya göre verilecek ceza yarısına kadar artırılır⁴⁹⁸ (TCK 272'nci m. 7'inci f.).

Tanığın hakkında yalan tanıklıkta bulunduğu kişi hakkında hapis cezasının dışında adli veya idari yaptırım uygulanmışsa eğer yalan tanıklıkta bulunan faile uygulanacak müeyyide 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezasıdır⁴⁹⁹ (TCK 272'nci m. 8'inci f.).

3.4.1 Şahsi Cezasızlık veya Cezanın Azaltılmasını Gerektiren Sebepler

Yalan tanıklık suçu yönünden şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler TCK'nın 273'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Kanuna göre kişinin kendisinin veya üstsoy, altsoy, eş veya kardeşini soruşturma veya kovuşturmayla uğratabilecek hususlarla ilgili yalan tanıklık yapması ve tanıklıktan çekinme hakkı bulunmasına rağmen bu hakkı kendisine hatırlatılmadan dinlenildiğinde yalan tanıklıkta yapması hallerinde verilecek cezada indirim yapılabilir veya ceza vermekten de vazgeçilebilir⁵⁰⁰. Ancak bu şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamı haricindeki uyuşmazlıklarda uygulanır (TCK 273'nci m. 1'inci f. (a) ve (b) b. ve 2'nci f.).

⁴⁹⁵ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 170.

⁴⁹⁶ Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, s. 301.

⁴⁹⁷ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 170.

⁴⁹⁸ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 170.

⁴⁹⁹ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 170.

⁵⁰⁰ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 170.

Kişinin kendisinin veya üstsoy, altsoy, eş veya kardeşini soruşturma veya kovuşturmayaya uğratabilecek hususlarla ilgili yalan tanıklık yapması durumunda yalan tanıklıktan dolayı verilecek cezada indirim yapılması veya ceza vermekten de vazgeçilmesinin sebebi Anayasanın 38'inci maddesinin 5'inci fıkrasında da düzenlenmiş olan kendisini veya yakınlarını suç isnadı altında bırakan bir beyan vermeye zorlamamaktır⁵⁰¹.

Kişinin çekinme hakkı bulunmasına rağmen kendisine bunun hatırlatılmamasının da şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebep olmasının sebebi CMK'da tanık olarak dinlenecek kişiye çekinme hakkı var ise bunun hatırlatılması gerektiği zikredildiği içindir. (CMK 45'inci m. 3'üncü f.)

Yalan tanıklık halinde verilecek cezada şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebeplerinin varlığı halinde cezada indirim yapılması veya ceza vermekten de vazgeçilmesi hâkimin takdirine bırakılmıştır. Bu sebeple hâkim, olayın koşullarına göre değerlendirme yapıp vereceği kararı gerekçelendirerek verecektir⁵⁰².

Yargıtay bir kararında tanıklıktan çekinme hakkı ve CMK'nın 53'üncü maddesindeki hususlar sanığa hatırlatılmadığından yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığına hükmetmiştir⁵⁰³.

3.4.2 Etkin Pişmanlık

Kanunun tanımladığı bazı suçların fail tarafından tüm unsurlarıyla işlenmesinin akabinde failin işlediği suçtan dolayı pişman olması sebebiyle gönüllü olarak muhakeme devam ederken belirli bir aşamaya kadar kanunda tanımlandığı şekilde suçun etkilerini gidermesi veyahut yetkili makamlar ile birlikte hareket ederek suç hakkında aydınlatma sağlaması etkin pişmanlık olarak tanımlanmaktadır⁵⁰⁴.

⁵⁰¹ İçer, Zafer, a.g.m., s. 217.

⁵⁰² İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 231.

⁵⁰³ Yargıtay 8. CD., E. 2021/17260, K. 2023/5816, 5.7.2023 tarihli kararı: “Somut olayda, sanığın, tanık sıfatıyla Küçükçekmece 1. Aile Mahkemesinde 21.06.2019 tarihinde talimatla beyanı alınırken, 5271 sayılı Kanun'un 48 inci maddesi uyarınca tanıklıktan çekinme hakkı ve aynı Kanun'un 53 üncü maddesindeki hususlar kendisine hatırlatılmadığı bu nedenle sanığın üzerine atılı yalan tanıklık suçunun unsurları oluşmadığı halde, sanık hakkında yalan tanıklık suçundan 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin Bursa 7. Asliye Ceza Mahkemesinin 06.04.2021 tarihli kararına yönelik yapılan itirazın Bursa 16. Ağır Ceza Mahkemesince kabulü yerine reddine karar verilmesi, Kanun'a aykırı olup kanun yararına bozma talebi yerinde görülmüştür.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

⁵⁰⁴ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 240.

Etkin pişmanlık failin cezasını kaldıran veya azaltan bir sebeptir. Etkin pişmanlık hususunda genel hükümler kısmında bir düzenleme yapılmayıp özel hükümler kısmında bir kısım suç tiplerinde düzenlenmiştir⁵⁰⁵. Yalan tanıklık suçuna ilişkin etkin pişmanlık hükümleri ise TCK madde 274'te düzenlenmiştir.

Fail, hakkında tanıklıkta bulunacağı kişinin aleyhinde yalan tanıklıkta bulunmuş fakat kişi hak kaybı yaşamadan ve mahkemece hüküm kurulmadan önce gerçeği itiraf etmişse etkin pişmanlık çerçevesinde fail hakkında cezaya hükmolunmayacaktır⁵⁰⁶. (TCK 274'üncü m. 1'inci f.).

Fail, hakkında tanıklıkta bulunacağı kişinin aleyhinde yalan tanıklıkta bulunmuş ve bu yalan beyanıyla birlikte kişi hakkında hak kaybı yaşatacak ara karar verilmiş ancak nihai hüküm verilmeden önce fail gerçeği itiraf etmişse yalan tanıklık eyleminden dolayı verilecek ceza üçte ikisinden yarısına kadar indirilebilir⁵⁰⁷. (TCK 274'üncü m. 2'nci f.).

Nitekim Yargıtayda bir kararında hükümden önce gerçeğe aykırı tanıklığını itiraf eden sanık hakkında etkin pişmanlık hükmünün uygulanıp uygulanmayacağının tartışılması gerektiğine hükmetmiştir⁵⁰⁸.

Fail, hakkında tanıklıkta bulunacağı kişinin lehinde veya aleyhinde yalan tanıklıkta bulunmuş ve failin beyanlarından sonra mahkemece nihai hüküm kurulmuş ancak kurulan hüküm kesinleşmeden önce fail gerçeği itiraf etmişse yalan tanıklık eyleminden dolayı verilecek ceza yarısından üçte birine kadar indirilebilir⁵⁰⁹ (TCK 274'üncü m. 3'üncü f.).

3.5 ZAMANAŞIMI

Zamanaşımı süreleri dava ve ceza zamanaşımı süreleri olarak ikiye ayrılır. Suçun işlendiği tarihten itibaren belirli bir zaman geçmesiyle dava açılmasını engelleyen veyahahut dava

⁵⁰⁵ İnce Tunçer, Asuman, a.g.e., s. 240.

⁵⁰⁶ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 143.

⁵⁰⁷ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 145.

⁵⁰⁸ Yargıtay 8. CD., E. 2022/6527, K. 2023/2606, 26.4.2023 tarihli kararı: “Olay ve olgular bölümünde tespit edilenler ve sanık ikrarı ile tüm dava dosyası kapsamındaki deliller birlikte değerlendirildiğinde, 28.10.2014 tarihinde Cumhuriyet savcısı huzurunda yeminli olarak alınan ifadesinde, gerçekte olmadığı halde, ...'nun ...'e hakaret ve tehditte bulunduğunu beyan eden sanığın, ... hakkında yürütülen kovuşturmada hükümden önce gerçeği söyleyerek beyanından döndüğü anlaşıldığından, yargılama sırasında gerçeği söyleyen sanık hakkında 5237 sayılı Kanun'un 274 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen etkin pişmanlık hükmünün uygulanıp uygulanmayacağının tartışılmaması, hukuka aykırı görülmüştür.” Lexpera İçtihat <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T.:02.04.2025)

⁵⁰⁹ Aydın, Şeyma, a.g.e., s. 146.

açılmışsa açılan dava hakkında düşme kararı verilmesine sebep olan süreye dava zamanaşımı süresi denmektedir. Kesinleşmiş olan bir hükmün kesinleşme tarihi üzerinden belirli bir zaman geçmesiyle hükümde verilen cezanın infazının engellenmesine ise ceza zamanaşımı süresi denmektedir⁵¹⁰.

Yalan tanıklık suçu mütemadi soyut tehlike suçudur. Mütemadi suçlarda süreklilik arz eden fiilin icrası olup neticesi olmadığından suçun oluşması için zararlı bir neticenin meydana gelmiş olması gerekmemektedir. Suçun neticesi süreklilik arz etse dahi suçun niteliğini değiştirmez. Bu nedenle suçun zamanaşımı tanık beyanının tamamlandığı tarihte başlar⁵¹¹.

TCK madde 66'da dava zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir. Yalan tanıklık suçunun TCK madde 66'ya göre dava zamanaşımı süresine bakıldığında 1, 2 ve 3'üncü fıkraları uygulandığında dava zamanaşımı süresi 8 yıl, 3 ve 4'üncü fıkralarının birlikte uygulanması veya 8'inci fıkrasının uygulanması halinde dava zamanaşımı süresi 15 yıl, 6'ncı fıkrasının uygulanması halinde ise 20 yıldır.

TCK madde 68'de ise ceza zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir. Yalan tanıklık suçunun TCK madde 68'e göre ceza zamanaşımı süresine bakıldığında 1, 2 ve 3'üncü fıkraları uygulandığında ceza zamanaşımı süresi 10 yıl, 3 ve 4'üncü fıkralarının birlikte uygulanması veya 8'inci fıkrasının uygulanması halinde ceza zamanaşımı süresi 20 yıl, 6'ncı fıkrasının uygulanması halinde ise 24 yıldır.

⁵¹⁰ Taner, Fahri Gökçen, Ceza Hukukunda Zamanaşımı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2008, s.22-23. Aktaran: Tamer Aslan, Şükran, a.g.t., s. 100.

⁵¹¹ Feyzioğlu, Metin, a.g.e. s. 243.

4. SONUÇ

Tanık, muhakemenin en eski delillerinden biridir. En eski olduğu gibi asırlardır güvenilirliği tartışılan ancak tartışılrsa dahi vazgeçilemeyen bir delil türüdür. Tanık, geçmişte yaşanmış ve beş duyu organıyla algılamış olduğu uyuşmazlık konusu olayı, canlı bir delil olarak mahkeme önünde ortaya koyar. Tanıklığın güvenilirliği sağlandığında ise bu beyan, son derece değerli bir delil niteliği taşır.

Adliye⁵¹² tanığı tüm unsurlarıyla korumaya çalışır. Tanığı kamu görevlisi sayması, gerektiğinde gizlemesi, tazminat vermesi, çekinme hakkı tanınması gibi hakları da bu koruma amacındandır. Çünkü tanık adaletin tecelli etmesinde bazı durumlarda can alıcı noktadadır.

Tanık bazen bu durumun kıymetini bilmemekte ve asırlardır güvenilirliğini topluma kendisi tartıştırmaktadır. Yani tanık tüm ayrıcalıklarına rağmen bazen nankörlük edebilmektedir. Bunun sebebi tanığın insani duygularındandır. Her insanın fitratında sevmek, üzülmek, öfkelenmek, kıskanmak, kinlenmek gibi duygular mevcuttur. Ayrıca her insanoğlu için kendi menfaati her zaman önem arz eder. Adliye tüm bunları bilir, tanığı yakından tanır. Bu sebeple hata yapmasını istemez ve bunu önlemek için tanığa vicdanı sorumluluk olan yemin, doğruyu söyleme, davete icabet etme, beyanda bulunma yükümlülükleri gibi yükümlülüklerin yanında haklarda tanır.

Tanığın menfaati bazen başkasının ziyanı olabilir. Ancak adliye tanığı öyle korumayı amaçlar ki bazen tanığın menfaatini sıkıştırmamak ve başkasını ziyana uğratmak zorunda bıraktırmamak için kendi menfaatinden vazgeçer. Kendisine, eşine, yakın akrabasına bir zarar gelmemesi için hem de normlar hiyerarşisinin en üstünden güç alarak tanığa bazı durumlarda tanıklıktan ve yemin etmekten çekinme hakkı tanır. Hatta söz konusu tanıklıktan çekinme hakkının hatırlatılmaması durumunda verilecek cezada indirim veya ceza vermekten vazgeçilebileceği düzenlenmiştir.

Bazı tanıklar bazı zamanlarda duyguları veya menfaatlerinden vazgeçemeyip onları bilerek ve isteyerek doğru olana tercih ederler. Ancak bu tercihlerini kendilerini korumaya çalışan adliyenin karşısına geçerek yapmak zorundadırlar. İşte o zaman adliye koruyucu maskesini

⁵¹² Buradaki adliye kelimesinden devlet, toplumu oluşturan birey, toplum, kanun, adliyenin kendisi gibi birçok şey anlaşılabilir.

indirerek tanığın karşısına bir öcü olarak çıkar ve hak ettiğini vermeden sorumluluk bilinci olmayan tanığın peşini bırakmaz.

Adliye koruyucu maskesini indirdiği an tanık, mahkemeye veya tanık dinleme yetkisine haiz yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş demektir. Tanık gerçeğe aykırı beyanlarını tamamlamasıyla TCK 272'nci maddede tanımlanan yalan tanıklık suçu meydana gelir. Söz konusu suçu sadece tanık bizzat işleyebileceğinden suç özgü suçlardandır. Suçun unsurlarının tamamlanması için tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmadan önce yemin etmiş olup olmaması veya beyanıyla başkasına bir ziyan vermiş olup olmaması önemli değildir.

Söz konusu yalan tanıklık suçunun düzenlenmesinde ki kasıt sadece adliye değil, adil herhangi bir karara hanel düşürecek her türlü fiilin adalet algısını zedelemesinin korunması düşüncesiyle geniş bir anlam verilerek düzenlenmiştir. Bizimde katıldığımız başka bir görüşe göre de suç tüm toplumu ilgilendirdiğinden suçun mağduru toplumu oluşturan herkeştir.

Kanımızca mağdur veya suçtan zarar gören taraf konumunda olduğundan tanık sıfatına haiz olamaz. Ancak CMK'nın 236'ncı maddesine göre mağdur veya şikayetçiye yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu husus sadece dinlenme usullerinde tanıklık hükümlerinin uygulanması yönündedir. Bu sebeple söz konusu maddede ki muğlaklığın düzenlenmesi gerekmektedir.

Tanık, kanunda saklı haller dışında tanıklık yapmak zorunda olup, bu zorunluluğu kamu görevlisi sayılmasından gelmektedir. Ancak uygulamadan şahit olduğumuz kadarıyla tanıkların sıklıkla davete icabet etmedikleri olmaktadır. Mahkemeler ise tanıklar hakkında zorla getirme kararı çıkartmakta, ancak genel itibariyle kolluktan zorla getirme müzekkerelerine “.... telefon numarası üzerinden görüşüldü. Duruşmaya katılacağı bilgisi alındı; adresinde bulunamadı” şeklinde olumsuz cevap verilmektedir. Her ne kadar tanıklar hakkında davete icabet etmemeleri halinde idari ceza öngörülmüş ise de bu ceza cüzi miktarda bir para cezasıdır. Bu durum tanıklıktan çekinme hakkı olmayan ancak usule aykırı olarak tanıklıktan çekinmek isteyenler için bir boşluk yaratmaktadır. Bu sebeple kanımızca davete icabet etmemek TCK'da suç olarak düzenlenmeli ya da tanık hakkında daha ağır idari cezalar verilmelidir.

Çekinme hakkı bulunan tanığın, çekinme hakkı bildirilmeden beyanının alınması durumunda söz konusu beyanlar hükme esas teşkil etmeyecektir. Ancak mukayeseli hukuk incelenirken Alman hukukunda, Alman Yüksek Mahkemesinin görüşünde rastlanılan bu tür hallerde tanıktan hükme esas alınması için muvafakat alınması durumu kanımızca Türk hukukunda da uygulanmalıdır. Çünkü aksi halde tanığı yoracak ikinci bir işlem tanığın tanıklığa olan kamu görevi inancını sarsabilir, tanık aynı şeyleri anlatmakta zorlanabilir, sürecin kendisini yorduğu için ileride başka bir olay hakkında tanıklık yapmaktan kaçınabilir. Karşı karşıya kalınabilecek durumlar hiçbir adalet anlayışının sıcak bakmayacağı durumlardır. Bu sebeple kanunda bu husus hakkında düzenleme yapılması gerektiği görüşündeyiz.

Tanık, mümkünse tanık dinlemeye yetkili kişi tarafından olayın üzerinden uzun bir zaman geçmeden ivedilikle dinlenilmesi önem arz etmektedir. Aksi halde insan zihninin unutkan oluşu dolayısıyla olay hakkında verilmesi gereken tam beyanlar istenmeden zayi olabilir.

Tanığa olabildiğince nazik davranılmalı, görevinin önemi kendisine net bir şekilde belirtilmelidir. Ayrıca tanığa soruşturma ve kovuşturma aşamasında öncelik verilmeli, saatlerce Cumhuriyet Savcısının odasının kapısında veya duruşma salonu kapısında bekletilmemelidir. Kısaca tanık, tanık olduğu için pişman edilmemeli, “borcun yoksa kefil ol, işin yoksa şahit ol” gibi atasözleri tanığa hatırlatılmamalıdır.

Kolluk, Cumhuriyet Savcısının talimatıyla tanığı, bilgi veren sıfatıyla dinleyebilmektedir. Bilgi veren sıfatıyla ifadesi alınan tanığın beyanları özellikle tanıktan başka delil olmayan olaylarda oldukça önemlidir. Bu gibi durumlarda tanığın beyanları bazen mahkûmiyet bazense sanığın aklanması açısından vazgeçilmezdir. Tanığın beyanları sanığa uygulanacak tedbir hususunda da önemlidir. Bu sebeple kolluk kuvvetlerine, kanun koyucunun tanık dinleme yetkisi vermesi gerekmektedir. Bazen tanıklar kolluk kuvveti karşısında mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı huzurunda oldukları gibi ciddi olamayabilmektedir. Kolluk kuvvetlerine tanık dinleme yetkisi verilmesi kolluk kuvvetleri içinde bir ciddiyet doğuracağı görüşündeyiz. Ancak kolluk kuvvetine tanık dinleme yetkisi verildiği takdirde tanığın alınan beyanlarının gerçeğe aykırı olması durumunda yalan tanıklık suçu oluşacağından bu durum iki taraf içinde ekstra bir ciddiyet doğuracaktır.

Ön inceleme soruşturmalarında, soruşturma yapan kişi veya kişilerin tanık dinleme yetkisine haiz olup olmadığı MvDKGYHK'da ya da atıf yapılan CMK'da açıkça belirlenmelidir. Aksi halde bu husus muğlak kalmakta ve ortaya görüş ayrılıkları çıkarmaktadır.

TCK'nın 272'nci maddesinde düzenlenen yalan tanıklık suçu lafzı bakımından sade ve anlaşılır değildir. Kanımızca hukukçu olmayan kişilerin maddenin fıkralarını anlaması için en az 3 defa okuması gerekmektedir. Maddenin düzenlenmesi bakımından da estetik değildir. Fıkralar içi içe girmiş suçun lafzı uzun tutulmuştur. Kanımızca toplum tarafından rahatça anlaşılması amacıyla kanun metni tümüyle değiştirilmelidir.

Tezimizde hukuksal garabet olarak nitelendirdiğimiz TCK'nın 272'nci maddesinin 6'ncı fıkrasında bulunan ancak AYM tarafından iptal edilen aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin süreli hapis cezasına mahkumiyeti halinde uygulanacak neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal kanun koyucu tarafından ivedilikle yeniden düzenlenmelidir. Aksi takdirde mevcut olan orantısızlık hali devam edecek ve bunun zararından toplum ile birlikte tüm adalet sistemi etkilenecektir.

Diğer yandan TCK'nın 272'nci maddesinin 8'inci fıkrasında düzenlenen aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari yaptırıma uğraması durumu değerlendirildiğinde söz konusu fıkra ile benzer olarak düzenlenen TCK'nın 267'nci maddesinin 7'nci fıkra hükmü AYM norm denetimi yaptığı bir kararında, adli ve idari yaptırımların ağırlıklarının birbirinden farklı olmasına rağmen kanunda ağırlıkları aynı derecedeymiş gibi her iki durum için de aynı ceza miktarının öngörölmüş olmasının adil dengeyi bozduğu ve adalet duygularını zedelediği yönündeki gerekçeleriyle fıkra iptal etmiştir. Kanımızca söz konusu gerekçe yerinde olduğundan aynı iptal kararının yalan tanıklık suçunun ilgili fıkrası içinde verilmesi gerekmektedir. Zira aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunulan kişi hakkında adli yaptırımda bulunulması, idari yaptırımda bulunulmasından daha ağır olduğu açıkça ortadadır. Birbiri arasında ağırlık farklı bulunan iki duruma aynı cezanın öngörölmüş olması adalet anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Yalan tanıklık suçundan hüküm kurulurken tanığın her beyanın gerçeğe aykırı tanıklık oluşturmayacağı, farklı zamanlarda verdiği beyanlar arasında yorum farkı olabileceği, iyi bir araştırma yapılmadan mahkûmiyet hükmü verilmemesi gerektiği ve failin dinlendiği konuyla alakasız gerçeğe aykırı beyanlarının suç tipini oluşturmayacağı unutulmamalıdır.

REFERANSLAR

Akbulut, İlhan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık ve Tanıklıktan Çekinme”, Türk İdare Dergisi, Sayı: 413 1996.

Akçataş, Ahmet, “Karahanlı’ca İlk Kuran Tercümesi Sözlüğünün Söz Denzinde Bir Gezi”, Turkish Studies, Cilt: 4/4, 2009.

Akdeniz, Tugay, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanı Delili”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

Akgündüz, Ahmet, İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı Kamu Hukuku, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını, Cilt: I, 2011.

Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, İstanbul: FEY Vakfı, Cilt: II, 1990.

Aktaş, Batuhan, “Yalan Tanıklık Suçu (TCK m.272)”, YÜHFD, Cilt: XVII/Özel Sayı, 2020.

Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder / Taşpınar Ayvaz, Sema / Hanağası, Emel, Medeni Usul Hukuku, 4. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.

Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara: Turhan Kitapevi, 2011.

Arzt, Gunther / Weber, Ulrich, Strafrecht Besonderer Teil – Lehrbuch, Bielefeld, 2000.

Avcı, Mustafa. Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler. Mimoza Yayınları, 2010.

Aydın, Şeyma, Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272), Onikilevha Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2024.

Azeem, Hafiz Muhammad / Tariq, Mubashar / Umar, Muhammad, "Prosecutorial Discretion: An Imperative for Effective Prosecution in the Punjab Criminal Prosecution Service", Review of Education, Administration and Law (REAL) Vol. 6, (2) 2023

Badem, Semiyet, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2021.

Balo, Yusuf Solmaz, “Ceza Muhakemesinde Tanık Koruma”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya, 2009.

Bayındır, Abdulaziz, İslam Muhakeme Hukuku, İstanbul, Süleymaniye Vakfı, 2015.

Bealey, Frank / Johnson, Allan G., The Blackwell Dictionary of Political Science: A User's Guide to Its Terms, Blackwell Publishing Ltd., Oxford and Massachusetts 1999.

Bıçak, Vahit. Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, Burdur İlahiyat Dergisi, Cilt: VIII, 1985.

Birtek, Fatih, Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.

Biyan, Özgür, Vergi Hukukunda Tanık İfadelerinde Teşmil Uygulaması, Prof.Dr. Nihat Edizdoğan’a Armağan, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2018.

Borgatta, Edgar F. / Montgomery, Rhonda J. V, Encyclopedia of Sociology Vol. 1, Macmillan Reference USA, USA 2000.

Bostancı Bozbayındır, Gülşah, VDA, Özel Ceza Hukuku, 10. Cilt, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2021.

Boşça, Süleyman, “Medeni Usul Hukukunda İstinabe”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

Campbell, Enid, Oaths and affirmations of public office under English law: An historical retrospect, Journal of Legal History, 21(3), 2000.

Canoğlu, Veysel Candan, “Disiplin Soruşturamalarında Delil ve İspat”, TBB Dergisi, Sayı:138, 2018.

Canpolat, Şerafettin, Usul Hukukunda Tanık ve Psikolojisi, 1.Baskı, Adana:Kemal Matbaası, 1974.

Centel, Nur / Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2022.

Child, J. J. / Simester, A. P. / Spencer, J. R. / Stark, F. / Virgo, G. J., Simester and Sullivan's Criminal Law: Theory and Doctrine, Bloomsbury Publishing, 2022.

Cornford, Andrew, Andrew Ashworth, Principles of Criminal Law (1991), In Leading Works in Criminal Law, 2023.

Crawford, Michael H., "Roman Statutes", University of London, 1996.

Çağlak Melez, Merve, "Medeni Usul Hukukunda Tanık", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, Kayseri, 2024.

Çetin, Handan Pelin, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık", Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Çolak, Mücahit, "İslam Muhakeme Hukukunda Şahitlik ve Hükümleri", Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, IX-II: 85-104, 2016.

Değirmenci, Olgun, "Ceza Muhakemesinde Tehlike İçinde Bulunan Tanığın Korunması", TBB Dergisi, Sayı:83, 2009.

Eğilmez, Namık Kemal, "Şahadet ve Şahidin Psikolojisi", Ankara Barosu Dergisi, 1955/1.

Erem, Faruk, Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, 10.Bası, Ankara: Adil Yayınları, 1997.

Erem, Faruk, Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25 (1), 1968.

Erem, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Cilt: I, Genel Hükümler, Ankara: Seçkin Yayınevi, 13. Baskı (Tıpkıbasım), 1995.

Erem, Faruk, Yalan Şahadet Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 3, 1954.

Erem, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Cilt: III, Özel Hükümler, Ankara: Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, 1985.

Eren, Abdurrahman, Anayasa Hukuku Dersleri Genel Esaslar-Türk Anayasa Hukuku, 5. Baskı, Ankara: Seçkin, 2023.

Ertanhan, Mesut, Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005.

E'temadi, Amir / Zalipoor, Mehran, Perjury in Iranian, English and Welsh Criminal Systems, Journal of Comparative Law, 9(1), 2022.

Evirgen, Selen, “Yalan Tanıklık Suçu (Türk Ceza Kanunu Madde 272)”, International Academic Social Resources, Cilt:8, Sayı:55, 2023.

Feyzioğlu, Metin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, 1. Baskı, Ankara: US-A Yayıncılık, 1996.

Gerçeker, Hasan, Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt 2, Ankara:Cantekin Matbaacılık, 2011.

Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri, 2.Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008.

Göktürk, Neslihan, “YALAN TANIKLİK SUÇU (TCK m. 272)”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XX, Sayı: 1, 2016.

Görgün, Şanal / Börü, Levent / Toraman, Barış / Kodakoğlu, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, 6. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.

Gözler, Kemal / Kaplan, Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, 13. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi, 2013.

Güngör, Devrim, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(2), 2015.

Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar, Ankara: US-A Yayıncılık, 2016.

Heger, Martin, in: Lackner, Köhl-StGB, 28. Aufl age, C. H. Beck Verlag, München, 2014.

Hettinger, Michael / Bender, Elias, Die Aussagedelikte, JuS, 2015.

Hippel, Robert V., Lehrbuch Des Strafrechts, Almanya: Springer, 1932.

Horder, Jeremy, Ashworth's Principles of Criminal Law, 9. Baskı, Oxford:Oxford University Press, 2019.

Ignor, Bertheau, Löwe-Rosenberg StPO § 53 kn. 1.

İçer, Zafer, "Yalan Tanıklık Suçu (TCK m.272)", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18(1), 2016.

İnce Tunçer, Asuman, Yalan Tanıklık Suçu, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.

Karakehya, Hakan / Arabacı, Murat, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine.", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65(4), 2016.

Kır, Feyza, "Yalan Tanıklık Suçu ve Etkin Pişmanlık", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 70(3), 2021.

Kızıl, Muhammet, "Tanık İfadesi ve İnandırıcılık", Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2, 2014.

Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 10. Baskı, Ankara:Adalet Yayıncılık, 2024.

Koç, Ziya, Ceza Muhakemesinde Katılan, 1. Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2011.

Koçak, Mehmet Faruk, Bir Ceza Yargılamasına Eleştirel Bakış Yalan Tanıklık Suçu İncelemesi, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1), 2019.

Köse, Metin, "Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, Eskişehir, 2016.

Krey, Volker / Heinrich, Manfred, Strafrecht Besonderer Teil, Band 1, 13. Völlig, Neu Bearbeitete Auflage, Stuttgart, 2005.

Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoğlu, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul: Beta Yayınları, 2010.

Kuru, Baki / Aydın, Burak, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

Kuru, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt:3, 6. Baskı, İstanbul: Demir Yayınevi, 2001.

Kuttner, Stephan, Die juristische Natur der falschen Beweisaussage, Almanya: Gruyter, 1931.

Küpper, Georg / Börner, René, Strafrecht Besonderer Teil 1, Delikte gegen Rechtsgüter der Person und Gemeinschaft. 4. Baskı, Springer, 2017.

Lackner, Karl / Kühl, Kristian, StGB -Strafgesetzbuch mit Erläuterungen, 24. Neubearbeitete Auflage, München, 2001.

Liszt, Franz V., Meineid Und Falsches Zeugnis: Eine Strafrechts-Geschichtliche Studie, Almanya: Wentworth Press, 2018.

Meran, Necati, Açıklamalı – İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu, 2. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007.

Müller, Hennig E., Falsche Zeugenaussage und Beteiligungslehre. Mohr Siebeck, 2000.

Nas, Ali Murat, Yalan Tanıklık Suçu Psikolojik ve Hukuki Sınırlar, Ankara: Seçkin Yayınevi, 1. Baskı, 2016.

Okuyucu Ergün, Güneş, Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu, 1. Baskı, Ankara: Çakmak Yayınevi, 2008.

Ormerod, David / Laird, Karl, Smith, Hogan, and Ormerod's criminal law, 16. Baskı, Oxford: Oxford University Press, 2021.

Ölmez, Gökhan, “Yalan Tanıklık Suçu”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Ceza ve Ceza Usul Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Özbek, Veli Özer / Kanbur, Mehmet Nihat / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar / Tepe, İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.

Özek, Çetin, Adliyeye Karşı Suçların Hukuki Konusu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 55 (3), 1997

Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Vda, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2021.

Parlar, Ali/ Hatipoğlu, Muzaffer, Açıklamalı – Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, 4. Cilt, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2008.

Pattenden, Rosemary, Authenticating ‘things’ in English law: principles for adducing tangible evidence in common law jury trials, The International Journal of Evidence & Proof, 12(4), 2008

Pekcanıtez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2012.

Reid, Sue Titus, Criminal Law: The Essentials, Oxford University Press, New York 2009.

Roberts, Paul / Zuckerman, Adrian, Criminal Evidence, Oxford University Press, New York 2004.

Samuels, A., Crown Prosecution Service. The Journal of Criminal Law, 50(4), 1986.

Schönke, Adolf / Schröder, Horst, Strafgesetzbuch – Kommentar, 26. Neu Bearbeitete Auflage, München, 2001.

Schroeder, Friedrich / Christian, Maiwald, Manfred, Strafrecht Besonderer Teil, Teilband 2, Straftaten gegen Gemeinschaftswerte – Lehrbuch, 9. Neu Bearbeitete Auflage, Heidelberg, 2005.

Seçkin, Mehmet Beyhan, “Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Şikayetçinin Hakları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl:8, Sayı:15, Haziran 2020.

Sert, Şeyma, “Ceza Muhakemesi Hukukun Tanıklık”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2024.

Şahin, Cumhur / Göktürk, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku: II, 11. Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Şen, Ersan / Serdar, Cem, “Ceza Muhakemesinde Tanık Dinlenirken Uyulması Gereken Usul Kuralları”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 18, Sayı:197, Ocak 2023.

Tamer Aslan, Şükran, “Yalan Tanıklık Suçu”, Ankara Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Ceza ve Ceza Usul Hukuku Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012.

Taner, Fahri Gökçen, Ceza Hukukunda Zamanaşımı, Ankara: Seçkin Yayınları, 2008.

Tayfur, Sabğatullah, Kur’an’a Göre Ceza Gerektiren Ameller, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2013.

Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, Rıfat Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 16. Baskı, 2018.

Townend, Judith / Welsh, Lucy, The Role of the Public and Media in Observing Justice, In Observing Justice:Digital Transparency, Openness and Accountability in Criminal Courts, Bristol University Press, 2023.

Ünver, Yener / Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.

Ünver, Yener, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.

Ünver, Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, 7. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.

Yenisey, Feridun / Plagemann, Gottfried, Alman Ceza Kanunu / Strafgesetzbuch, 2. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2015.

Yurtseven, Yılmaz, Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta’zir Suç ve Cezaları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 3-4, 2001.

Watson, Michael, Lying on Oath: New Light on Perjury, Criminal Law and Justice Weekly (formerly Justice of the Peace), 2005.

Wessels, Johannes / Hettinger, Michael, Strafrecht - Besonderer Teil I, Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte, 26. Neu Bearbeitete Auflage, Tübingen, 2002.

Wheeler, Nicholas, “Perjury and False Witness in Late Antiquity and the Early Middle Ages”, University of Toronto, 2018.

İNTERNET REFERANSLARI

<https://academia.edu/>

<https://www.aghalibrary.com/>

<https://anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>

<https://books.google.com/>

<https://www.deepl.com/tr/translator>

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<http://evici-adalet.hukukfelsefesi.org/wp-content/uploads/sites/4/2015/10/Aile-Mahkemelerinde-Tan%C4%B1k%C4%B1k.pdf>

<https://freemandelusion.com/>

<https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf>

https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

<https://jurix.com.tr/>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://lexetius.com/StGB/163,2>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://mevzuat.gov.tr/>

<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/tan%C4%B1k>

<https://real.spcrd.org/index.php/real>

<https://www.researchgate.net/>

<https://resmigazete.gov.tr/>

<https://sozluk.gov.tr/>

<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/>

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss34.pdf>

<https://tez.yok.gov.tr/>

<http://www.tid.gov.tr/kurumlar/tid.gov.tr/>